

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1938 kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hava på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 11 januari 1937 till och med den 9 januari 1938 förda protokoll, nämligen över:

justitiedepartementsärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938;

justitieärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 30 december 1937;

utrikesdepartementsärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938;

försvarsärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938;

socialärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938;

kommunikationsärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938;

finansärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938;

ecklesiastikärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938;

jordbruksärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938; samt

handelsärenden från och med den 15 januari 1937 till och med den 4 januari 1938.

Därjämte hava på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats:

dels utdrag av det över försvarsärenden den 21 januari 1938 förda protokoll, i vad det avser kommendering av översten A. W. C. Gyllenkrok till tjänstgöring vid fjärde arméfördelningens stab,

dels utdrag av det över socialärenden den 28 januari 1938 förda protokoll, i vad det avser frågor om valkretsindelning vid val av landstingsmän,

dels ock protokollet över ecklesiastikärenden den 25 februari 1938, i vad det avser tillsättande av en adjunktstjänst i modersmålet och historia med samhällslära vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm.

Sedan grundlagsändringarna avseende allmänna handlingar ävensom lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekre-

tesslagen) den 29 maj 1937 trätt i kraft, omfatta statsrådsprotokollen över utrikesdepartements-, försvars-, finans-, jordbruks- och handelsärendena två särskilt numrerade serier av protokoll, nämligen dels de protokoll, som enligt 1 § andra stycket sekretesslagen äro offentliga två år efter protokollens datum, dels ock de protokoll, som enligt 1 § första stycket samma lag eller i följd av ett med stöd av 1 § andra stycket meddelat förordnande ej få utlämnas, förrän femtio år resp. viss längre tid än två år förflutit från deras datum.

A.

Vid den granskning av omförmälda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

B.

Vid granskningen av statsrådsprotokollen har utskottet däremot funnit nedan i denna avdelning omförmälda ärenden jämlikt § 107 regeringsformen föranleda anmärkning.

(Protokoll över kommunikationsärenden den 30 december 1937.)

Lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar. Med förening av arbetstagare förstås i lagen förening, som består av arbetstagare och enligt stadgarna har till uppgift att tillvarataga arbetstagarnas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren. Med förening av arbetsgivare förstås en motsvarande sammanslutning å arbetsgivarsidan. Med förhandlingsrätt förstås i lagen rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar. Förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling. Nämda skyldighet innebär åliggande att, själv eller genom ombud, inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att, där så erfordras, med angivande av skäl framlägga förslag till lösning av fråga, varom förhandling påkallats.

För sådana arbetstagare i statens tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar och för vilka alltså den nyssnämnda lagen om förenings- och för-

handlingsrätt icke är tillämplig, gäller den av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande den 4 juni 1937 utfärdade kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän. Dessa äga enligt kungörelsen, dock utan att inskränkning därigenom göres i den vederbörande myndighet tillkommande beslutanderätten, rätt att förhandla med myndigheten beträffande tjänstemännens allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom beträffande tillämpningen av sådana villkor; dock gälla vissa inskränkningar i förhandlingsrätten för militär personal och likställda, varom stadgas i kungörelsen (S. F. S. nr 1002) den 23 december 1937. Förhandling äger enligt kungörelsen den 4 juni 1937 rum mellan myndighet samt förening av tjänstemän eller förening av flera sådana föreningar. Förhandlingsrätt tillkommer dock blott förening, vilken Konungen tillerkänt sådan rätt i förhållande till myndigheten. Myndighet får uppdraga åt underlydande organ att å myndighetens vägnar förhandla beträffande visst ärende eller vissa slag av ärenden. Förening äger utöva förhandlingsrätt jämväl genom avdelning av föreningen eller genom ansluten förening, som icke själv erhållit förhandlingsrätt, dock endast då fråga är om förhandling med myndighets underlydande organ. Ansökan om förhandlingsrätt i förhållande till viss myndighet skall ställas till Konungen samt ingivas eller insändas till myndigheten. Vid ansökan skall fogas bl. a. föreningens stadgar och uppgift å ungefärliga antalet av de medlemmar i föreningen eller till föreningen ansluten förening, vilka äro anställda hos myndigheten. Till myndighet inkomna ansökningshandlingar skola av myndigheten med eget yttrande översändas till kommunikationsdepartementet. Enligt grunderna för den förevarande förordningen jämförd med § 3 i stadgan angående fördelning av ärenden mellan statsdepartementen skola ansökningar om förhandlingsrätt beredas inom kommunikationsdepartementet, i förekommande fall efter gemensam beredning med annat departement, samt i statsrådet föredragas av chefen för kommunikationsdepartementet.

På föredragning och hemställan av chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Forslund, fattade Kungl. Maj:t under punkterna 30—56 i statsrådsprotokollet för den 30 december 1937 beslut över ansökningar från ett flertal föreningar om förhandlingsrätt i förhållande till vissa myndigheter. Ärendena finnas angivna i en till memorialet såsom bilaga fogad tabell. För vissa av de förevarande ärendena anser sig utskottet böra lämna en närmare redogörelse:

1. *Försvarsverkens civila personals förbund* hade ansökt om förhandlingsrätt i förhållande till arméförvaltningen och marinförvaltningen för till förbundet anslutna statens tjänstemän. Enligt förbundets stadgar är dess ändamål att samla försvarsverkens civila personal och med dem jämställda i en gemensam, hela landet omfattande organisation för att med alla de medel, som genom denna kunna erhållas och nyttjas, främja medlemmarnas fackliga, ekonomiska och sociala intressen. Rätt att bli medlem av förbundet äger envar inom förbundets verksamhetsom-

råde anställd arbetare. Antalet hos arméförvaltningen och marinförvaltningen anställda angavs i ansökningarna vara omkring 2,700 respektive 2,425. Arméförvaltningen hemställde hos förbundet om uppgift på antalet till förbundet anslutna arbetstagare, som avsåges i 1937 års kungörelse. Sådan uppgift lämnades icke av förbundet; anteckning om antalet sådana medlemmar fördes icke och förhållandena ändrades för övrigt ofta från arbetaranställning till tjänstemannaanställning eller vice versa. Arméförvaltningen anförde i till Kungl. Maj:t avgivet yttrande i ärendet att, då förbundet icke lämnat de begärda uppgifterna, det syntes arméförvaltningen tveksamt om förhandlingsrätt enligt kungörelsen borde medgivas förbundet i förhållande till arméförvaltningen, helst som de till förbundet anslutna extra ordinarie tjänstemännen kunde antagas tillhöra samma kategorier, vilka vore organiserade i Försvarets civila tjänstemannaförbund. Detta förbund hade ansökt om förhandlingsrätt. Enligt arméförvaltningens mening kunde det knappast anses lämpligt, att förhandling rörande en och samma befattningshavargrupp skulle kunna äga rum med mer än en personalorganisation. För att en dylik organisation skulle kunna företräda en viss grupp av tjänstemän torde det också få anses nödvändigt, att åtminstone en någorlunda avsevärd procent av gruppens medlemsantal tillhörde föreningen. Av föreliggande handlingar framginge icke, att så vore fallet ifråga om sökandeförbundet. Marinförvaltningen avstyrkte personalförbundets framställning om förhandlingsrätt i förhållande till förvaltningen. Till stöd härför anfördes att av innehållet i förbundets stadgar torde framgå, att förbundet allenast omfattade sådana arbetstagare i statens tjänst, som icke vore underkastade ämbetsmannansvar. Vid det förhållandet att förbundet för dessa arbetstagare ägde förhandlingsrätt enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt den 11 september 1936 fann marinförvaltningen, att förbundet åtminstone för det dåvarande icke kunde vara berättigat till förhandlingsrätt enligt kungörelsen den 4 juni 1937 angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän. Enligt en blyertsanteckning å en handling i akten skulle cirka 100 e. o. tjänstemän vara anslutna till personalförbundet. Enligt en handlingarna bilagd promemoria har chefen för försvarsdepartementet vid ärendets anmälan i försvarsdepartementet anslutit sig till arméförvaltningens nyss återgivna mening. Kungl. Maj:t biföll emellertid personalförbundets framställning om förhandlingsrätt — liksom Försvarets civila tjänstemannaförbunds motsvarande framställning.

2. *Svenska handelsarbetareförbundet* hade ansökt om förhandlingsrätt i förhållande till clearingnämnden för de till förbundet anslutna befattningshavarna hos nämnden. Enligt förbundets stadgar är dess ändamål att samla all handels-, kontors-, mejeri-, bank-, försäkrings- och nöjesetablissemenspersonal samt inom övriga jämförliga verksamhetsgrenar anställda i enlighet med av landsorganisationen i Sverige fastställd organisationsplan i en gemensam, hela landet omfattande organisation för att med alla medel, som genom denna kunna erhållas och nyttjas, främja medlemmarnas fackliga, ekonomiska och sociala intressen och verka för att alla komma i åtnjutande

av en värdig behandling från arbetsgivarnas sida. Ett tiotal manliga befattningshavare och en kvinnlig sådan vid clearingnämnden skulle enligt förbundets uppgift vara anslutna till detta förbund. Clearingnämnden framhöll i sitt till Kungl. Maj:t avgivna yttrande i ärendet, bl. a., att vid dåvarande tidpunkt endast 9 av 28 manliga befattningshavare hos nämnden torde tillhöra förbundet och att beträffande kvinnlig personal så endast vore förhållandet beträffande 1 av 47. Under framhållande av den säregna och tillfälliga karaktären av nämndens organisation och personalens anställningsförhållanden ävensom dennas olikartade sammansättning liksom ock den omständigheten, att endast ett fåtal av befattningshavarna tillhörde handelsarbetareförbundet, avstyrkte nämnden, att förbundet tillerkändes förhandlingsrätt i förhållande till nämnden. Efter gemensam beredning mellan cheferna för kommunikations- och handelsdepartementen biföll Kungl. Maj:t handelsarbetareförbundets framställning.

3. *Telegraf- och telefonmannaförbundet* ansökte om förhandlingsrätt i förhållande till telegrafstyrelsen. Enligt förbundets stadgar är dess ändamål att samla all inom telegraf- och telefonväsendet i Sverige anställd personal, som fyllt 15 år, i en gemensam, hela landet omfattande organisation för att med alla de medel, som genom denna kunna erhållas och nyttjas, främja medlemmarnas fackliga, ekonomiska och sociala intressen. I dessa uppgifter ingår bl. a. att kraftigt verka för avskaffande av ordinarie och extra ordinarie anställningsformen och att med all kraft hävda kollektivavtalsprincipen. Ungefärliga medlemsantalet i förbundet har av detta uppgivits vara 8,400. Telegrafstyrelsen hemställde hos förbundet om uppgift å vilka tjänstemannagrupper, som vore organiserade i förbundet, och antalet medlemmar i olika grupper. De begärda uppgifterna lämnades icke, då förbundsstyrelsen ansåg detta principiellt oriktigt, men styrelsen vore dock beredd att lämna upplysningarna till Kungl. Maj:t. Telegrafverket anförde sedan i sitt till Kungl. Maj:t avgivna yttrande i ärendet bl. a. att, ehuru förbundet vägrat lämna styrelsen uppgifter om sitt personalbestånd, vore det styrelsen bekant, att förbundet omslöte flertalet av de till över 8,000 uppgående arbetarna vid telegrafverkets distrikt, stationer och verkstad ävensom telegrambärare, att av de cirka 1,675 manliga tjänstemännen inom de personalkategorier, där förbundet kunde tänkas hava medlemmar, icke mindre än 1,536 tillhörde annan sammanslutning, samt att i förbundet vore organiserat ett okänt antal telefonister, under det att telefonistpersonalen, där den vore organiserad, såsom regel tillhörde annan sammanslutning. Enär det i 1 § i kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän givna stadgandet, att med statens tjänstemän avses i denna kungörelse sådana arbetstagare i statens tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar, jämfört med definitionen å ämbetsman i strafflagens 10 kap. 1 § andra stycket, syntes innebära, att arbetare icke avsåges i berörda kungörelse, skulle telegraf- och telefonmannaförbundet icke företräda annat än minoriteter av befattningshavare, för vilka ifrågavarande kungörelse vore avsedd. Förbundet kunde enligt styrel-

sens mening icke i någon mån anses såsom representativt för vare sig manliga tjänstemän eller telefonistgruppen, enär Telegrafverkets personalförbund omslöte mångdubbelt flera manliga tjänstemän i de ifrågakommande gräderna samt kvinnliga telefontjänstemannaföreningarnas centralförening torde hava vida mera än dubbelt så många telefonister. Om telegraf- och telefonmannaförbundet skulle erhålla förhandlingsrätt enligt kungörelsen, skulle det innebära att ingen minoritetssammanslutning skulle kunna vägras sådan rätt och att jämväl dubbelrepresentation skulle medgivas, vilket ur redans och ordningens synpunkt måste förebyggas. Telegrafstyrelsen slutade med att tillstyrka beviljandet av förhandlingsrätt för förbundet endast under förutsättning att i telegrafverkets tjänst anställda arbetare förklarades vara underkastade ämbetsmannansvar. Enligt en blyertsanteckning å en handling i akten skulle till förbundet vara anslutna 230 reparatörer, 700 extra ordinarie och ordinarie telefonister och 700 andra telefonister. Kungl. Maj:t biföll Telegraf- och telefonmannaförbundets framställning — liksom vissa andra personalorganisationers inom telegrafverket motsvarande framställningar, däribland ansökningar av Telegrafverkets personalförbund och Kvinnliga telefontjänstemannaföreningarnas centralförening.

4. *Växelstationsföreståndarnas riksförbund* hade likaledes ansökt om förhandlingsrätt i förhållande till telegrafstyrelsen. Enligt förbundets stadgar är det en riksorganisation för föreståndarna vid telegrafverkets växelstationer. Rätt till inträde i förbundet äger envar växelstationsföreståndare, som förbinder sig att efterleva förbundets stadgar samt de av förbundet fastställda stadgarna för förbundets avdelningar och sektioner. Förbundet uppgav sitt medlemsantal vara 1,087, vilka samtliga voro växelstationsföreståndare, därav 835 anställda genom kontrakt enbart med telegrafverket och 252 genom kontrakt med telegrafverket och sammanslutningar av telefonabbonenter. Telegrafstyrelsen anförde i sitt till Kungl. Maj:t avgivna yttrande i ärendet, att växelstationsföreståndarna vore av två kategorier: dels av telegrafverket medelst kontrakt anställda och avlönade föreståndare, uppgående till inemot 1,600, dels ock av telefonabbonenterna själva medelst kontrakt anställda och avlönade föreståndare, uppgående till ett antal av inemot 3,500. Enligt förbundets egen uppgift skulle antalet medlemmar i förbundet utgöra 1,087, av vilka 835 tillhörde förstnämnda och 252 sistnämnda kategori. Hurvida växelstationsföreståndare, och särskilt de av abonnenterna anställda och avlönade, kunde anses vara underkastade ämbetsmannansvar undandrog sig styrelsens bedömande. Den omständigheten, att de hade sig anförtrodd en viss om ock relativt obetydlig uppbörd av telegrafverkets medel, talade måhända för att de hade dylikt ansvar, men något prejudicerande fall hade ej förekommit, om ock någon gång inträffat, att underrätt i mål angående förskingring tillämpat 25 kap. strafflagen gent emot växelstationsföreståndare. Växelstationsföreståndarnas riksförbund vore en i sin nuvarande gestaltning nybildad sammanslutning och veterligen den enda organisationen inom ifrågavarande personalgrupp. Den företrädde tämligen re-

presentativt de av telegrafverket medelst kontrakt anställda föreståndarna, men hade förbundet åtminstone ännu allenast obetydlig anslutning från de av abonnenterna medelst kontrakt anställda föreståndarna. Enär emellertid växelstationsföreståndarna onekligen intoge en särställning inom verket och eventuell förhandling syntes i främsta rummet komma att röra sig om de av telegrafverket anställda och avlönade föreståndarna, borde enligt styrelsens mening avgörandet i fråga om beredandet av förhandlingsrätt för detta förbund bliva beroende endast på huruvida växelstationsföreståndare över huvud kunna anses inbegripna i de personalkategorier, som avsåges i 1 § av den ifrågavarande kungörelsen. Telegrafstyrelsen tillstyrkte därför ansökningsen för såvitt icke de av telegrafverket anställda och avlönade föreståndarna fölle utom kungörelsens räckvidd. Kungl. Maj:t avskog den förevarande framställningen från Växelstationsföreståndarnas riksförbund.

5. *Svenska järnvägarnas kontorspersonalförbund* hade ansökt om förhandlingsrätt i förhållande till järnvägsstyrelsen. Förbundet utgör enligt sina stadgar en sammanslutning för all vid Sveriges järnvägar anställd kontorspersonal och aspiranter i kontorstjänst jämte befattningshavare inom de tekniska avdelningarna, vilka inneha befäls- eller arbetsledarställning. Enligt uppgift från förbundet skulle detta äga 3,121 medlemmar, därav 1,141 statstjänstemän, omfattande huvudsakligen 723 kontorister, 108 förste kontorister och 301 stationsmästare. Järnvägsstyrelsen anförde i sitt i ärendet till Kungl. Maj:t avgivna yttrande, att förbundet omfattade 55, 58 respektive 92 % av vid statens järnvägar anställda tjänstemän inom berörda kategorier. Under sådana förhållanden ansåg sig järnvägsstyrelsen, ehuru den funne det trängande angeläget att antalet organisationer med förhandlingsrätt begränsades till det minsta möjliga, dock icke böra resa någon erinran mot förbundets framställning.

Statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening ansökte likaledes om förhandlingsrätt i förhållande till järnvägsstyrelsen. Föreningens ändamål är enligt dess stadgar att sammanföra i statsbanornas tjänst anställda kvinnor till arbete för gemensamma intressen. Till medlem i föreningen antages envar kvinnlig järnvägstjänsteman, som erlägger stadgad avgift. Antalet medlemmar i föreningen uppgavs av denna vara 184, därav 4 kontorsskrivare, 5 förste kansliskrivare, 1 kopist, 138 kansliskrivare, 3 kontorister, 10 kanslibiträden och 23 kontorsbiträden. Järnvägsstyrelsen framhöll i sitt yttrande i ärendet till Kungl. Maj:t, att antalet 184 utgjorde cirka 61 % av samtliga vid statens järnvägar anställda ordinarie kvinnliga tjänstemän. Då föreningen representerade över hälften av denna personalkategori, ansåg sig järnvägsstyrelsen, ehuru den funne det trängande angeläget att antalet organisationer med förhandlingsrätt begränsades till det minsta möjliga, dock icke böra resa någon erinran mot framställningen.

Kungl. Maj:t avskog de förevarande framställningarna från kontorspersonalförbundet och kvinnliga tjänstemannaföreningen — samtidigt som lik-

nande ansökningar från bl. a. Svenska järnvägsmannaförbundet och Statens järnvägars befälsförbund biföllos.

6. *Sveriges poststationsföreståndareförening* hade ansökt om förhandlingsrätt i förhållande till generalpoststyrelsen för de av föreningen representerade befattningshavarna. Enligt föreningens stadgar är dess ändamål att dana en solidarisk postmannakår, till enig samverkan för bevakande av kårens ekonomiska intressen samt verka för ett gott kamratskap och för höjande av medlemmarnas kunskap i allt som angår tjänsten. Medlemskap medges alla poststationsföreståndare, stationsmästare, postbiträden och postombud. Medlem får icke tillhöra annan facklig postal sammanslutning. Enligt uppgift från föreningen omfattade denna 2,312 medlemmar, därunder 28 stationsmästare av klass 7, 16 stationsmästare av klass 8, 2,025 poststationsföreståndare och 243 postombud. Generalpoststyrelsen anförde i ett till Kungl. Maj:t avgivet yttrande över såväl denna ansökning som ansökningar om förhandlingsrätt från Posttjänstemännens förening och Svenska postmannaförbundet bl. a. följande: De nya bestämmelserna om förhandlingsrätt vore för postverkets vidkommande tillämpliga på förutom vid verket anställda ordinarie och extra ordinarie tjänstemän jämte aspiranter följande avtalsanställda befattningshavare, nämligen: poststationsföreståndare, lantbrevbärare, lådbrevbärare och postombud. Med avseende å anställningsförhållanden, teoretisk fackutbildning och sysselsättning fördelade sig dessa befattningshavare på följande grupper, vilkas gränser i huvudsak också följde gränserna för de skilda föreningarnas intresseområden: 1) tjänstemän med högre facklig utbildning, närmast representerade av posttjänstemännens förening samt omfattande med vissa undantag huvudparten av tjänstemännen i 11:e och högre lönegrader; 2) tjänstemän med lägre facklig utbildning, nämligen brevskrivare och därifrån rekryterade befattningar, närmast representerade av Svenska postmannaförbundet och omfattande med vissa undantag huvudparten av tjänstemännen i 5:e—10:e lönegraderna; 3) tjänstemän utan teoretisk fackutbildning, bestående av kontorsbiträden och från denna grad rekryterade kanslibiträden och kansliskrivare, praktiskt sett icke representerade av någon förening; 4) huvudsakligen avtalsanställd personal, fördelad på två avdelningar, a) poststationsföreståndare samt de från dessa rekryterade befattningarna stationsmästare av klass 7 och 8 (7:e resp. 5:e lönegraderna) ävensom postombuden, samtliga dessa närmast representerade av Sveriges poststationsföreståndareförening; b) lant- och lådbrevbärare, representerade av Svenska postmannaförbundet. Stationsmästarna av klass 7 och 8 rekryterades uteslutande från de grupper befattningshavare, som icke hade någon teoretisk fackutbildning, och till övervägande grad ur poststationsföreståndarnas led. I den mån de vore medlemmar av någon av de nu ifrågakommande föreningarna vore de anslutna till Sveriges poststationsföreståndareförening. I fråga om lönegradsplacering låge dessa befattningshavare visserligen inom de gränser, som i huvudsak omslöte Postmannaförbundets område, men med avseende å nyssberörda förhållanden syntes de böra

vid förhandlingar företrädas av Sveriges poststationsföreståndareförening, som i sin föreliggande framställning uttryckligen anmält sig som ombud för dem. De genom personligt avtal anställda poststationsföreståndarna jämte lant- och lådbrevbärarna ävensom postombuden vore underkastade ansvar enligt 25 kap. strafflagen. Någon principiell eller saklig skillnad föreläge icke mellan anställningsförhållandena för lant- och lådbrevbärarna samt poststationsföreståndarna. Till båda grupperna befattningshavare utginge ersättning enligt av generalpoststyrelsen fastställda allmänna grunder; såväl poststationsföreståndarna som lant- och lådbrevbärarna anställdes genom personliga avtal, som hänvisade till resp. allmänna grunder. Vad postombuden beträffade utginge icke och kunde icke lämpligen ersättningen till dem utgå enligt fasta och för tiden för deras tillämpning säkra grunder utan bestämdes för varje särskilt fall. Generalpoststyrelsen slutade med att tillstyrka förhandlingsrätt för envar av de tre här nämnda föreningarna, dock så att förhandlingsrätten för var och en av dem skulle avse endast vissa grupper av befattningshavare. Postmannaförbundets styrelse anförde i avgivet yttrande över vad generalpoststyrelsen i ärendet anført bl. a. att, då det stora flertalet stationsmästare av klass 7 och 8 vore anslutet till poststationsföreståndareföreningen, hade den intet att erinra mot att nämnda förening tills vidare tillerkändes förhandlingsrätt för dem. Kungl. Maj:t avslag Sveriges poststationsföreståndareförenings framställning i ämnet — samtidigt som Posttjänstemännens förening och Svenska postmannaförbundet tillerkändes förhandlingsrätt; vidkommande generalpoststyrelsens framställning i vad den avsåge bestämmande för en var förening, vilka befattningshavargrupper förhandlingsrätten skulle omfatta, föranledde den ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

I den proposition med förslag till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän, som för yttrande underställdes föregående års riksdag, uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Forslund, till stöd för den föreslagna bestämmelsen, att förhandlingsrätt i förhållande till viss myndighet endast skulle tillkomma sådan förening av tjänstemän, som av Kungl. Maj:t tillerkänts dylik rätt, att man därmed skulle vinna likformighet i bedömandet och undgå den olägenheten, att ett verk godkände och ett annat avslope en framställning om erkännande under likartade förhållanden. Enhetligheten i bedömandet ansågs av departementschefen ytterligare böra säkerställas genom att ansökningar om förhandlingsrätt för tjänstemannaorganisationer i statsrådet skulle föredragas av chefen för ett enda departement, kommunikationsdepartementet.

Även med beaktande av de svårigheter, som kunna tänkas uppstå vid en första tillämpning av bestämmelserna om förhandlingsrätt för statens tjänstemän, har utskottet vid granskningen av de av föredragande departementschefen tillstyrkta, förut omförmälda besluten av den 30 december 1937 icke kunnat finna annat än att enhetliga synpunkter icke lagts till grund för bedömandet av de av skilda sammanslutningar gjorda ansökningarna om för-

handlingsrätt. Främst med hänsyn till att den föreliggande författningen är av administrativ natur, bygger utskottet sitt omdöme icke på något ställningstagande till den formella frågan, om de i punkterna 1—3 åsyftade organisationerna — i vilka endast ett mer eller mindre stort antal stats-tjänstemän ingå vid sidan av andra ännu större kategorier av arbetstagare, fallande utanför kungörelsens giltighetsområde — kunna anses som »föreningar av tjänstemän» i kungörelsens mening. Utskottet begränsar sig till en jämförelse i sak mellan de förut återgivna, av departementschefen till- eller avstyrkta ansökningarna om förhandlingsrätt och tager icke ställning till frågan, huruvida de förra, betraktade utan sammanhang med de senare, bort till- eller avstyrkas.

Jämförelsen visar följande: Å ena sidan har i fallet 1 en sådan rätt tillerkänts en förening, vars tjänstemannaanslutning enligt den enda tillgängliga uppgiften, en blyertsanteckning, är endast omkring 100, och som nästan uteslutande består av andra arbetstagare än sådana, som avses i den förevarande kungörelsen. Dessa tjänstemän skulle dessutom enligt ämbetsmyndighetens icke bestridda uppgift kunna antagas tillhöra samma kategorier, som äro organiserade i ett annat tjänstemannaförbund, vilket också tillerkänts förhandlingsrätt. Förhållandet är i viss mån likartat beträffande den under 3 omfördälda ävenledes tillstyrkta ansökningen om förhandlingsrätt, där tjänstemännen, som enligt en blyertsanteckning i akten visserligen utgöra omkring 1,600, dock omfatta högst $\frac{1}{5}$ av föreningens medlemmar. Dessa tjänstemän tillhöra kategorier av befattningshavare, som enligt vederbörande ämbetsverks icke motsagda uttalande i dubbelt eller mångdubbelt antal ingå i två andra organisationer, som likaledes tillerkänts förhandlingsrätt. I fallet 2 har slutligen en förening, omfattande endast 10 av 75 hos en rent tillfällig statsinstitution anställda, tillerkänts förhandlingsrätt i förhållande till denna.

Å andra sidan har departementschefen avstyrkt förhandlingsrätt i det ena av de under 5 omnämnda fallen för ett personalförbund, som bl. a. omsluter omkring 1,150 statstjänstemän eller 55, 58 och 92 % av hela antalet statliga befattningshavare inom tre klart avgränsade kategorier, vilka med hänsyn till sina intressen och förhållanden i övrigt intaga en typisk mellanställning mellan högre och lägre tjänstemän inom vederbörande förvaltningsgren, sammanslutna i var sin förening med tillerkänd förhandlingsrätt. I det andra under 5 anförda fallet har förhandlingsrätt vägrats den enda kvinnliga tjänstemannaorganisationen vid statens järnvägar, omfattande visserligen endast 184 ordinarie kvinnliga tjänstemän men dock 60 % av dessas hela antal inom en förvaltningsgren, där en förening av kvinnor med fog kan anses hava vissa särintressen att tillvarataga. Vad de under 4 och 6 åsyftade föreningarna beträffar, vilkas ansökningar om förhandlingsrätt likaledes avstyrkts av föredragande departementschefen, omfatta även de betydande personalgrupper, nämligen närmare 1,100 resp. över 2,300 personer.

Ett av departementschefen i propositionen till föregående års riksdag gjort uttalande om att denne då delade de sakkunnigas mening, att den omständig-

heten, att viss angiven personal vore kontraktsanställd, icke i och för sig borde föranleda dennas uteslutning från förhandlingsrätt, berättigar slutsatsen, att departementschefen fortfarande är av samma uppfattning och att hans inställning till de under 4 och 6 nämnda fallen icke grundats på den åsikten, att den här åsyftade personalen ej skulle vara hänförlig under kungörelsens bestämmelser därför att den vore kontraktsanställd. Skulle föredragande departementschefen vid de förevarande ansökningarnas behandling i statsrådet hava kommit till en annan uppfattning, hade han bort anföra detta till statsrådsprotokollet och klart tillkännagiva som sin mening att den personal, varom här är fråga, fölle utanför kungörelsens giltighetsområde, vilket innebure att han ansåge den allmänna lagen om förenings- och förhandlingsrätt vara tillämplig å densamma. En oklarhet om vilken lagstiftning på området, som är tillämplig på en viss grupp befattningshavare, kan medföra, att denna faktiskt blir berövad möjligheten till förhandlingsrätt.

Då alltså enhetliga synpunkter icke lagts till grund för bedömandet av de förevarande ansökningarna om förhandlingsrätt, har utskottet med hänsyn till den förevarande frågans principiella vikt funnit sig böra besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Forslund, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Källman, Karl August Johanson, Karl Bodin, Hagström, John Björck, Härdin, Anderberg, Öman, Lindskog, Fast*, Andersson i Ovanmyra, Vougt, Andersson i Malmö*, Eriksson i Tofted, Nilsson i Göteborg, Nolin och Nilsson i Steneberg*.*

* Ej närvarande vid justeringen.

C.

Vid granskningen av statsrådsprotokollen har utskottet uppmärksammat nedan omförmälda förhållanden, som utskottet utan att i anledning därav besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot någon ledamot av statsrådet ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom.

1. Sedan lagstiftningen angående allmänna handlingar trätt i kraft, hava, såsom utskottet redan i inledningen till förevarande memorial meddelat, statsrådsprotokollen uppdelats, i den mån sådant ansetts nödigt, å två serier, den ena omfattande protokoll över ärenden, som skola hemliga hållas under längre tid än två år (s. k. 50-årsprotokoll), den andra över vanliga ärenden (s. k. 2-årsprotokoll). Utskottet har funnit, att vissa slag av ärenden, som enligt sin natur, sedan uppdelning å två protokollsserier anordnats, bort redovisas i 50-årsprotokollen, i några fall förekomma i 2-årsserien. Även om detta icke medförer, att de bliva allmänt tillgängliga efter två år, synes det önskvärt, att följdriktighet här iakttages.

2. Vid granskningen av 50-årsprotokollen har utskottet funnit, att vissa ärenden, vilka betecknats såsom avseende förhållanden till främmande makt och för den skull numera upptagas i 50-årsprotokollen, avgjorts av t. f. regering, oaktat sådana ärenden enligt Kungl. Maj:ts instruktion för t. f. regering undantagits från handläggning av denna. Även om åtskilliga frågor rörande exporttillstånd knappast kunna sägas falla under rubriken rikets förhållande till främmande makt, synes det utskottet uppenbart, att ärenden om export till åtminstone vissa främmande länder av vapen och andra för krigsbruk avsedda tillverkningar måste föras under sagda rubrik. Att dessa frågor enligt ett generellt beslut numera upptages i 50-årsprotokollen vittnar härvid om, att de även av Kungl. Maj:t uppfattats såsom avseende rikets förhållande till främmande makt. Vid sådant förhållande hade det enligt utskottets mening tillkommit Konungen i statsråd att pröva i vad mån vissa grupper av exportärenden lämpligen kunna avgöras av t. f. regering.

Vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra för riksdagen
omförmäla.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Hallén, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Lindmark, Sandegård, Bergman, Källman, Karl Bodin, Nils Andersson, Anders Andersson, Andersson i Ovanmyra, Vougt, Holmbäck*, Eriksson i Toftered, Hällgren, Fält, Hellberg, Norén* och Nolin.*

* Ej närvarande vid justeringen.

Stockholm den 26 april 1938.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Bilaga.

Tabell rörande Kungl. Maj:ts beslut ^{80/12} 1937 i fråga om ansökningar om förhandlingsrätt jämlikt kungörelsen ^{4/6} 1937 (nr 292) angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän.

Myndighet	Sökande förening	Antal medlemmar, anställda hos myndigheten	Myndighetens yttrande (Ja = tillstyrkan)	Fackdep:s yttrande (Ja = tillstyrkan)	Kungl. Maj:ts beslut
Fångvårdsstyrelsen	Sveriges fångvårdsmannaförbund	c:a 680	Ja	Justitiedepartementet: Ja	Bifall
Statens uppfostringsanstalt å Bona	D:o	c:a 50	Ja	Justitiedepartementet: Ja	Bifall
Arméförvaltningen	Försvarsverkens civila personals förbund	c:a 2,700	Tveksamt	Försvarsdepartementet = Arméförv.	Bifall
D:o	Försvarets civila tjänstemannaförbund	171	Ja, betr. till ämbetsverkets förv.-område hör medlemmar, å vilka kung. åger tillämpning	Försvarsdepartementet: Ja	Bifall
Marinförvaltningen	Försvarsverkens civila personals förbund	c:a 2,425	Avstyrker. Förbundet omfattar endast arbetstagare i statens tjänst, som ej äro underkastade ämbetsmannansvar	Försvarsdepartementet = betr. Arméförvaltningen	Bifall
D:o	Försvarets civila tjänstemannaförbund	377	Ja	Försvarsdepartementet: Ja	Bifall
Sjökarteverket	Sjökarteverkets civila personalförening	42	Ja	Försvarsdepartementet: Ja	Bifall
Medicinalstyrelsen	Föreningen tjänstemän vid statens sinnessjukhus	70	Ja	Socialdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Svenska sinnessjukvårdspersonalens förbund	3,379	Ja	Socialdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Statens sinnessjukhus ekonomipersonals förbund	1,249	Ja	Socialdepartementet: Ja i förh. till Med.styr. Förh.rätt för avd. kan tillgodoses jäml. 2 § 2 mom.	Bifall

Myndighet	Sökande förening	Antal medlemmar, anställda hos myndigheten	Myndighetens yttrande (Ja = tillstyrkan)	Fackdep:s yttrande (Ja = tillstyrkan)	Kungl. Maj:ts beslut
Medicinalstyrelsen	Maskinförsämringsföreningen vid statens sinnessjukhus	60	Ja	Socialdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Svenska distriktsveterinärföreningen	234	Ja	Jordbruksdepartementet: Ja	Bifall
Pensionsstyrelsen	Pensionsstyrelsens kvinnliga tjänstemäns förening	211	Ja	Socialdepartementet: Avstyrker	Bifall
Riksförsäkringsanstalten	Riksförsäkringsanstaltens personalförening	396	Ja	Socialdepartementet: Ja	Bifall
Statens alkoholistanstalt å Venngarn	Sveriges fångvärdsmannaförbund	31 (varav 10 arbetare)	Ja, men tveksamt om förh.- rätt bör tillerkännas betr. samtliga (de 10 arb.)	Socialdepartementet: Ja	Bifall
Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö	Sveriges fångvärdsmannaförbund	71	Ja	Socialdepartementet: Ja	Bifall
Generalpoststyrelsen	Posttjänstemännens förening	1,895	Ja		Bifall
D:o	Svenska Postmannaförbundet	7,844	Ja		Bifall
D:o	Sveriges Poststationsföreståndareförening	2,312	Ja		Avslag
Telegrafstyrelsen	Kvinnliga telefon-tjänstemannaföreningarnas centralförening	3,657	Ja		Bifall
D:o	Kvinnliga telegrafpersonalens förening	658	Ja		Bifall
D:o	Svenska telegraf-tjänstemännens förening	347	Ja		Bifall
D:o	Telegraf- och telefonmannaförbundet	c:a 8,400	Ja. Under förutsättning att i telegrafverkets tjänst anställda arbetare förklaras vara underkastade ämbetsmannansvar		Bifall
D:o	Telegrafverkets ingenjörsförening	127	Ja		Avslag
D:o	Telegrafverkets kvinnliga kontorspersonals förening	484	Ja		Avslag

Myndighet	Sökande förening	Antal medlemmar, anställda hos myndigheten	Myndighetens yttrande (Ja = tillstyrkan)	Fackdeps yttrande (Ja = tillstyrkan)	Kungl. Maj:ts beslut
Telegrafstyrelsen	Telegrafverkets personalförbund	1,536	Ja		Bifall
D:o	Telegrafverkets radiotelegrafisters förening	79	Ja		Avslag
D:o	Telegrafverkets Tekniska Tjänstemannaförening	125	Ja		Avslag
D:o	Telegrafverkets Trafikpersonalförbund	255	Ja		Avslag
D:o	Växelstationsföreståndarnas riksförbund	1,087	Ja, såvida ej de av verket anställda och avlönade föreståndarna anses falla utom kung:ns räckvidd		Avslag
D:o	Kommunikationsverkens ingenjörsförbund	252	Avstyrker. (Bör ha förh.rätt enl. 11 §)		Avslag
Järnvägsstyrelsen	Svenska järnvägsmannaförbundet	c:a 17,650	Ja		Bifall
D:o	Sveriges Lokomotivmannaförbund	2,658	Ja		Bifall
D:o	Statens järnvägars befälsförbund	1,121	Ja		Bifall
D:o	Svenska järnvägarnas kontorspersonalförbund	1,141	Ja (någon tvekan)		Avslag
D:o	Statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening	184	Ja (någon tvekan)		Avslag
D:o	Kommunikationsverkens ingenjörsförbund	309	Ja (någon tvekan)		Avslag
D:o	Statsbanornas ingenjörsförbund	308	Ja		Avslag
Vattenfallsstyrelsen	Personalföreningen vid statens vattenfallsverk	560	Ja		Bifall
D:o	Statens vattenfallsverks tjänstemannaförbund	309	Ja		Bifall
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tjänstemannaförening	79	Ja		Bifall

Myndighet	Sökande förening	Antal medlemmar, anställda hos myndigheten	Myndighetens yttrande (Ja = tillstyrkan)	Fackdep:s yttrande (Ja = tillstyrkan)	Kungl. Maj:ts beslut
Byggnadsstyrelsen	Byggnadsstyrelsens personalförening	72	Ja		Bifall
Generaltullstyrelsen	Svenska tullmannaförbundet	2,873	Ja	Finansdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Sveriges allmänna tulltjänstemannaförening	619	Ja	Finansdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Sveriges kvinnliga tulltjänstemannaförening	268	Ja	Finansdepartementet: Ja	Bifall
Statistiska centralbyrån	Statistiska centralbyråns personalförening	150	Ja	Finansdepartementet: Ja	Bifall
Skolöverstyrelsen	Läroverkslärarnas riksförbund	2,100	Ja	Ecklesiastikdepartementet: Ja	Bifall
Domänstyrelsen	Föreningen Sveriges ordinarie jägmästare	98	Ja	Jordbruksdepartementet: Ja	Bifall
D:o	De extra jägmästarnas förbund	134	Ja	Jordbruksdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Sveriges kronojägarförbund	677	Ja	Jordbruksdepartementet: Ja	Bifall
Lantmäteristyrelsen	Sveriges lantmätarförening	342	Ja	Jordbruksdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Föreningen Kvinnliga befattningshavare inom lantmäteristaten	166	Ja	Jordbruksdepartementet: Ja	Bifall
Lantbruksstyrelsen	Försvarsverkens civila personals förbund	c:a 70	Kung. ej tillämplig å ifrågavar. personal (stallpersonal vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå)	Jordbruksdepartementet: Svårt att avgöra	Bifall
Rikets allmänna kartverk	Rikets allmänna kartverks tjänstemannaförening	44	Ja	Jordbruksdepartementet: Ja	Bifall
Patent- och registreringsverket	Patent- och registreringsverkets personalförening	133	Ja	Handelsdepartementet: Ja	Bifall

Myndighet	Sökande förening	Antal medlemmar, anställda hos myndigheten	Myndighetens yttrande (Ja = tillstyrkan)	Fackdep:s yttrande (Ja = tillstyrkan)	Kungl. Maj:ts beslut
Lotsstyrelsen	Lotsförbundet	513	Ja	Handelsdepartementet: Ja	Bifall
D:o	Fyrpersonalens förening	c:a 360	Ja		
D:o	Lotsverkets distriktsbefälsförening	13	Ja	Handelsdepartementet = lotsstyrelsen	Bifall
D:o	Försvarsverkens civila personals förbund	c:a 75	Ej berättigat till förh.rätt enl. kung., då förbundet representerar endast arbetstagare, som icke äro underkastade ämbetsmannansvar.		Återkallat
Clearingnämnden	Svenska handelsarbetarförbundet	9 manl. 1 kvinnl.	Avstyrker	Handelsdepartementet: Bör bli föremål för personl. överläggning mellan vederb. statsråd	Bifall
Justitiedepartementet och sju underlydande myndigheter	Civilförvaltningens personalförbund	37	Ja		Bifall
Utrikesdepartementet	D:o	13	Ja		Bifall
Försvarsdepartementet och tolv underlydande myndigheter	D:o	45	Ja		Bifall
Socialdepartementet och tjugufem underlydande myndigheter	D:o	91	Ja (med undantag av två myndigheter som avstyrkt)		Bifall
Kommunikationsdepartementet och tre underlydande myndigheter	D:o	16	Ja		Bifall
Finansdepartementet och nio underlydande myndigheter	D:o	26	Ja		Bifall
Ecklesiastikdepartementet och trettiofem underlydande myndigheter	D:o	244	Ja		Bifall

Myndighet	Sökande förening	Antal medlemmar, anställda hos myndigheten	Myndighetens yttrande (Ja = tillstyrkan)	Fackdep:s yttrande (Ja=tillstyrkan)	Kungl. Maj:ts beslut
Jordbruksdepartementet och sexton underlydande myndigheter	Civilförvaltningens personalförbund	87	Ja (tveksamt i ett fall)		Bifall
Handelsdepartementet och sju underlydande myndigheter	D:o	32	Ja		Bifall
Statens pensionsanstalt	D:o	2	Ja		Bifall
Vattenfallsstyrelsen jämte Älvkarleby Kraftverk	D:o	14	Avstyrker		Avslag
Domänstyrelsen	D:o	10	Ja		Bifall

Särskilt yttrande:

Vid punkten B i utskottets memorial:

av herr *Reuterskiöld*, som instämt i utskottets anmärkningsbeslut och dess motivering, men därutöver velat anföra följande:

»Lagen av 11 sept. 1936 om förenings- och förhandlingsrätt äger, enligt 1 §, tillämpning 'å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar'. Förhandlingsrätt tillkommer, enligt 4 §, å arbetstagersidan allenast 'förening av arbetstagare'. Sådana föreningar, varmed främst åsyftas de stora arbetarorganisationerna, hava sålunda förhandlingsrätt i förhållande till vederbörande arbetsgivare eller förening av arbetsgivare beträffande egna medlemmar såsom arbetstagare, dock med den icke oväsentliga begränsningen att, därest föreningen omfattar även eller uteslutande arbetstagare i statens tjänst, 'som äro underkastade ämbetsmannansvar', förhandlingsrätt i förhållande till staten såsom arbetsgivare icke tillkommer sådan förening 'beräffande sådana arbetstagare'. I stället har, genom K. K. 4 juni 1937, som utfärdats 'efter riksdagens hörande', 'statens tjänstemän', varmed enligt 1 § avses arbetstagare, 'som äro underkastade ämbetsmannansvar', tillerkänts särskild förhandlingsrätt enligt 2 § genom 'förening av tjänstemän', så framt denna av Kungl. Maj:t erhållit sådan rätt i förhållande till viss myndighet eller därmed enligt 1 § jämställd statlig institution. Vad som bör innefattas under uttrycket 'underkastade ämbetsmannansvar' beror av den tolkning, som skäligen bör givas åt strafflagens kap. 25 § 22, varvid domstolarnas praxis blir i viss mån vägledande, men ingalunda under alla förhållanden avgörande; erinras må, att första villkoret är att verkligen vara 'tjänsteman', d. v. s. anställd på sådant sätt, som för sådana gäller, alltså ej genom kontrakt. Det kan därför inträffa, att i åtskilliga fall tvekan uppstår, huruvida vissa arbetstagare i statens tjänst äro att anse som 'statens tjänstemän', ej blott med dem likställda, och alltså inbegripna under den förhandlingsrätt, varom 1937 års kungörelse handlar, eller icke; inbegripas de icke under denna, falla de under 1936 års lagstiftning såsom den allmänna, och då 1937 års kungörelse reglerar ett undantagsfall i förhållande till 1936 års lagstiftning, är klart att samma kungörelse bör tillämpas restriktivt. Det som utgör grunden för denna undantagsreglering är att förhandling enligt 1937 års kungörelse aldrig kan eller får leda till någon formell överenskommelse mellan myndigheten och tjänstemannaföreningen, utan avgörandet tillhör myndigheten allena och Kungl. Maj:t såsom myndighetens överordnade (1, 9—12 §§). Förening, som omfattar andra arbetstagare än 'statens tjänstemän', kan icke lagligen få sådan förhandlingsrätt, som 1937 års kungörelse avser.

Från dessa utgångspunkter, vilka lagstiftningens faktiska utformning i författningstexter nödvändiggör, även om de icke i allo överensstämma med vad som beträffande organisationernas förhandlingsrätt brukar anses gälla då fråga icke är om statens tjänstemän, är uppenbart, *dels* att Kungl. Maj:t, då förening av statstjänstemän gör ansökan om erhållande av förhandlingsrätt i förhållande till viss myndighet, bör avslå en sådan ansökan, därest det icke är uppenbart eller eljest visat, att föreningen har sådan karaktär som i 1937 års kungörelse stadgas, *dels ock* att avslag å dylik ansökan icke får grundas på det förhållandet, att den sökande föreningens medlemmar i större eller mindre utsträckning samtidigt tillhöra förening av arbetstagare i statens tjänst eller eljest, vilken har förhandlingsrätt enligt 1936 års lag, *dels* slutligen att Kungl. Maj:t är befogad att, även om en sökande förening uppfyller villkoren enligt 1937 års kungörelse, avslå ansökningen.

Vid granskningen av statsrådsprotokollen över framställningar från sammanslutningar av arbetstagare om erhållande av förhandlingsrätt, vilka finnas angivna i utskottets yttrande, visar sig, *dels* att i vissa fall förhandlingsrätt medgivits föreningar, vilka icke kunna anses fylla villkoren i 1937 års kungörelse — se nr 1, 2 och 3 — *dels* att i andra fall — se nr 5 och 7 — Kungl. Maj:t visserligen haft möjlighet att vägra förhandlingsrätt, oaktat samma villkor varit uppfyllda, men att Kungl. Maj:ts avslag synas väsentligen bero av felaktigt tillstyrkt bifall beträffande sammanslutningar av större omfattning, men av annan natur: i fallen 1 och 3 uppkom dubbel förhandlingsrätt felaktigt, men i nu åsyftade fall hade sådan eventuellt dubbel förhandlingsrätt varit befogad. Därjämte bör erinras, att den i fallet 2 medgivna förhandlingsrätten icke bort givas, då sådan rätt förutsätter fast anställning och denna ej förefinnes i fråga om clearingnämndens personal, varemot avslaget i fallet 4 så vitt det grundas därpå, att där avsedd personal icke faller under vare sig 1936 års lag eller 1937 års författning, torde vara välgrundat. Det är av synnerlig vikt, att en riktig praxis beträffande 1936—37 års reglering av förhandlingsrätten redan från början kommer till stånd, och att 1937 års undantagsförfattning icke tillämpas enligt de bakom 1936 års allmänna författning liggande grunder, trots det i sagda författning gjorda uttryckliga förbehållet att dessa icke skola gälla för arbetstagare som äro underkastade ämbetsmannansvar.»

Reservationer:

A) Vid särskilda punkter i utskottets memorial.

I.

Vid punkten B i utskottets memorial:

av herrar *Källman, Karl August Johanson, Härdin, Fast, Andersson* i Malmö, *Eriksson* i Toftered och *Nilsson* i Göteborg, som anført:

»Med kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän har närmast avsetts att bekräfta en rätt för statens tjänstemän, som redan före kungörelsens ikraftträdande utbildats i praxis och i allmänhet icke av vederbörande myndigheter förvägrats. Överläggningar mellan myndigheter och personalorganisationer rörande olika personalangelägenheter ha sedan länge varit vanliga. I och med kungörelsens ikraftträdande har emellertid den sålunda utbildade praxis nödvändigtvis måst iklädas vissa juridiskt gripbara i kungörelsens §§ 5—10 närmare angivna former. De sålunda med kungörelsen följande formaliteterna måste, i den mån förhandlingar i enlighet med kungörelsen begäras och föras, medföra en ökad arbetsbelastning för vederbörande verksam myndigheter. Flera av myndigheterna ha i yttranden över det av särskilda sakkunniga utarbetade förslaget angående förhandlingsrätt framhållit detta och betonat önskvärdheten av en begränsning av antalet organisationer, som skulle medgivas förhandlingsrätt. I det till Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förhandlingsrätten fogade utdraget ur statsrådsprotokollet anför departementschefen, efter att ha erinrat om myndigheternas betänkligheter, att han icke ansett sig böra motsätta sig att en begränsning i förhandlingsrätten vidtages i sådant hänseende, att endast de större och mera representativa föreningarna erhålla rätt att förhandla med myndigheterna i den ordning författningen föreskriver. Han uttalar vidare den förhoppningen, att tjänstemännen själva skola underlätta det genom förhandlingsordningens införande uppkommande arbetet för myndigheterna genom att skapa stora och enhetliga organisationer. Mot vad departementschefen sålunda anförde framställde riksdagen icke någon erinran.

Vad som sålunda föreskrivits och anförts synes icke giva stöd för avslag å *Försvarsverkens civila personalförbunds* och *Telegraf- och telefonmannaförbundets* ansökningar om förhandlingsrätt enligt kungörelsen. De nämnda organisationerna äro var på sitt område de ojämförligt största beträffande medlemsantal. Flertalet av dessa medlemmar är visserligen arbetare, men inom båda organisationerna finnas å andra sidan grupper, å vilka kungörelsen om förhandlingsrätt för statens tjänstemän är tillämplig. Att genom

en förvägran av förhandlingsrätt åt dessa förbund indirekt stimulera ifrågasvarande grupper att bryta sig ur de organisationer, de tillhöra, och bilda egna små särorganisationer eller ansluta sig till redan befintliga smärre organisationer, synes strida mot vad departementschefen yttrat om en begränsning av förhandlingsrätten till större och mera representiva organisationer samt ägnat att motverka framskapande av stora och enhetliga organisationer bland tjänstemännen.

I fråga om den åt *Svenska handelsarbetareförbundet* meddelade förhandlingsrätten i förhållande till *Clearingnämnden* är det berörda antalet medlemmar visserligen ringa, men bör denna omständighet icke utgöra tillräckliga skäl för vägran att medgiva förbundet förhandlingsrätt, då nämnda förbund, såvitt är bekant, är den enda organisation, som äger medlemmar bland berörda personal, och personalen i varje fall icke ansökt om förhandlingsrätt genom en mera representativ organisation. Ett ytterligare stöd för Kungl. Maj:ts medgivande av förhandlingsrätt åt förbundet synes vara, att förbundet med stöd av lagen om förenings- och förhandlingsrätt den 11 september 1936 tidigare begärt förhandlingar med clearingnämnden men vägrats sådana under hänvisning till att personalen vore att betrakta som tjänstemän, å vilka kungörelsen den 4 juni 1937 sålunda är tillämplig. Att vägra förbundet förhandlingsrätt enligt lagen av 1936, därför att personalen utgöres av tjänstemän, samt därefter vägra förhandlingsrätt enligt här ifrågasvarande kungörelse under hänvisning till den tillfälliga karaktären av personalens anställning och fåtalet till förbundet anslutna, synes icke stå i överensstämmelse med andan i och syftet med här berörda kungörelse.

Växelstationsföreståndarnas riksförbund och *Sveriges poststationsföreståndareförening* omsluta i huvudsak medlemmar, rörande vilka det är omtvistat huruvida dessa äro att betrakta som tjänstemän. Under alla förhållanden avgöras icke deras anställnings- och arbetsvillkor av Kungl. Maj:ts och riksdagen. På grund härav torde ifrågasvarande organisationer kunna anses äga förhandlingsrätt enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt av 1936. Förhandlingsrätt enligt denna lag torde icke heller förvägrats berörda organisationer. Skulle emellertid sådan förhandlingsrätt befinnas icke kunna medgivas, synes spørsmålet om ifrågasvarande organisationers förhandlingsrätt enligt kungörelsen den 4 juni 1937 böra upptagas till förnyad prövning.

Svenska järnvägarnas kontorspersonalförbund, vars medlemmar till större delen utgöra i det enskilda näringslivet verksamma personer, omsluter omkring ett tusental vid statens järnvägar anställda kontorister och stationsmästare. Nämnda grupper av tjänstemän vid statens järnvägar äro anslutna dels till nyss omförmälda förbund och dels till Svenska järnvägsmannaförbundet. Till det senare förbundet höra tillsammans 17,000—18,000 vid statens järnvägar anställda ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare. Det är sålunda ostridigt det största och mest representativa förbundet. Flertalet befattningshavare inom en enstaka grupp synes visserligen tillhöra kontorspersonalförbundet. Med hänsyn till antalet befattningshavaregrupper vid S. J. och förhållandena i övrigt synes denna omständighet icke kunna utgöra

motiv för medgivande av förhandlingsrätt åt förbundet, därest en begränsning av antalet förhandlingsberättigade över huvud erkännes som önskvärd. Järnvägsstyrelsen har framhållit önskvärdheten av en begränsning och endast med tvekan tillstyrkt förbundets ansökan. Därest varje liten organisation på grund därav, att den omsluter ett flertal av en mindre, godtyckligt utvald, grupp av tjänstemän, skulle medgivas förhandlingsrätt, synes den åsyftade begränsningen omöjlig.

Vad slutligen angår *Statsbanornas kvinnliga tjänstemannaförening* omfattar denna en liten grupp av 184 personer av statens järnvägars till omkring 28,000 anställda uppgående personal. Samtliga till organisationen anslutna befattningshavare äga rätt till inträde i någon av de stora representativa organisationer, som medgivits förhandlingsrätt i förhållande till järnvägsstyrelsen. Några speciella intressen, vilka icke företrädas av de större organisationerna, kunna dessa befattningshavare icke sägas ha att bevaka i högre grad än varje annan mindre grupp, som kunde finna sig böra bilda sin egen organisation. Det möter inga svårigheter att uppställa speciella intressen, som vilken som helst mindre grupp om ett 100-tal personer kunde anse sig ha att företräda och i anledning därav bilda en egen organisation. Vad som anförts i fråga om kontorist- och stationsmästaregrupperna gäller även här. Den även av riksdagen i princip godkända begränsningen av antalet förhandlingsberättigade organisationer skulle vara omöjlig att genomföra, därest så små grupper, som den här ifrågavarande, skulle medgivas förhandlingsrätt under anförande av att de ha vissa särintressen att bevaka. Å andra sidan kan ingen grupp sägas berövad möjligheten att genom förhandlingar enligt kungörelsen frambära sina önskemål, därför att dylika småorganisationer vägras förhandlingsrätt, så länge deras medlemmar äga rätt till inträde i de större föreningarna.

Kungörelsen av den 4 juni 1937 angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän är av administrativ natur, och Kungl. Maj:t äger sålunda rätt att medgiva förening förhandlingsrätt även för det fall att nämnda kungörelse icke är tillämplig. Detta har icke heller utskottet bestritt, utan är anmärkningen uteslutande grundad därpå, att enligt utskottets uppfattning enhetliga principer icke lagts till grund för statsrådets bedömande av förevarande ansökningar om förhandlingsrätt. Om nödig hänsyn tages till statsrådets berättigade strävan att begränsa antalet organisationer, som erhålla förhandlingsrätt, utan att därför någon grupp av anställda kommer att uteslängas från sådan rätt, synes det oss som om utskottets omdöme vore ogrundat. Hänsyn bör jämväl tagas till de svårigheter, som uppkomma vid en första tillämpning av bestämmelserna om förhandlingsrätt för statens tjänstemän icke minst i betraktande av de många och olikartade organisationer, som ansökt om förhandlingsrätt, samt svårigheten att fastställa, vilka statsanställda, som äro underkastade ämbetsmannaansvar. Enligt vårt förmenande ha tillräckliga skäl icke förebragts för att grunda en anmärkning enligt regeringsformens § 107 mot föredragande departementschefen, statsrådet Forslund.»

II.

Vid punkten C 1:

av herrar *Hallén, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, Nils Andersson, Hällgren, Fält* och *Norén*, som ansett att tillräckliga skäl icke funnits för den av utskottet gjorda omförmålan.

Vid punkten C 2:

av herrar *Sandegård, Hällgren* och *Fält*, som ansett att tillräckliga skäl icke funnits för den av utskottet gjorda omförmålan.

B) Reservationsvis framställda yrkanden.

a) Anmärkningsyrkanden.

III.

(Protokoll över socialärenden den 16 april 1937.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Bergman* och *Hagström* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Enligt ett den 24 juli 1936 utfärdat tillståndsbevis meddelade landsfiskalen i Skillingaryds distrikt styrelsen för Föreningen Folkets Hus och Park, Vaggeryd, tillstånd att varje lördag och söndag under tiden den 25 juli—den 1 oktober 1936 i Folkets Park, belägen å området Götastrand i Vaggeryd, anordna offentliga danstillställningar, varvid föreskrevs, att tillställning icke finge påbörjas tidigare än klockan 8 eftermiddagen och icke avslutas senare än klockan 12 midnatt å lördagar och klockan 11 eftermiddagen å söndagar.

I en den 29 juli 1936 till länsstyrelsen i Jönköpings län inkommen skrift anhöllo trenne inom samhället bosatta personer, att som den musik, vilken å folkparken anordnades i samband med dansen, vore störande för deras och övriga kringboendes nattro, länsstyrelsen måtte vidtaga sådana åtgärder, att danstillställningarna icke finge fortgå längre än till klockan 10 eftermiddagen.

I häröver infordrad förklaring hemställde landsfiskalen i Skillingaryds distrikt, att framställningen måtte lämnas utan avseende.

Landsfogden i länet inkom efter verkställd undersökning på platsen med infordrat yttrande i ärendet.

Vidare hördes i ärendet hälsovårdsnämnden i Vaggeryds municipalsamhälle ävensom municipalfullmäktige i samhället, varjämte fullmäktiges ordförande inkom med yttrande.

Hälsovårdsnämnden ifrågasatte, huruvida musiken, sedan dansbanan i folkparken flyttats till den del av densamma, som ej gränsade intill klagandens fastigheter, kunde anses vara av så störande art, att ingripande i anledning av densamma rimligtvis borde förekomma.

Municipalfullmäktige, som erinrade *dels* om att området Götastrand under ungefär tjugutvå år tillförne använts som festplats samt att där årligen sommartid tillförne hållits fester och utförts musik utan att klagomål anförts däremot förrän i år och *dels* om att samtliga klagande inköpt och bebyggt sina till Götastrand gränsande fastigheter flera år efter det fester börjat avhållas och musik utföras där, uttalade, att det syntes municipalfullmäktige egendomligt, att klagomål mot störningar av musik ej tillförne framförts, då tillförne musik utförts av en hornmusikkår, som varit betydligt större än nu ifrågavarande av fem till högst åtta personer bestående kapell. Municipalfullmäktige hemställde under hänvisning härtill, att klagomålen måtte lämnas utan avseende.

Municipalfullmäktiges ordförande höll för sin del före, att det 'nog ej kunde bestridas' att klagandena med avseende å grannskapet intill folkparken bleve störda i sin nattro av dansmusiken, vilken ansågs mera intensiv än den som tillförne utövats vid Götastrand, då dansmusiken nämligen spelades utan nämnvärt uppehåll under den tid dansbanan hölls öppen. Slutligen tillade municipalfullmäktiges ordförande, att för bedömande av municipalfullmäktiges ställning till frågan man syntes böra hålla i minne, att majoriteten av municipalfullmäktiges ledamöter direkt eller indirekt vore intresserad i föreningen Folkets park och hus antingen såsom direkt anslutna medlemmar eller medlemmar i politiska organisationer, som vore intresserade i företaget. Det syntes därför, som om klagandenas framställning borde beaktas i så måtto, att tillstånd till anordnande av danstillställningar å parkområdet icke måtte medgivas längre än till klockan 11 eftermiddagen.

Genom resolution den 22 oktober 1936 uttalade länsstyrelsen, att med avseende å vad i ärendet förekommit angående beskaffenheten av den musik, som utförts i samband med ifrågavarande, i folkparken å Götastrand anordnade danstillställningar, och å orten eljest föreliggande förhållanden antagas finge, att tillställningarna varit störande för närboendes nattro och alltså ägnade att medföra sanitära olägenheter för dessa.

Då emellertid tiden för det meddelade tillståndet gått till ända, fann länsstyrelsen framställningen icke föranleda annan länsstyrelsens åtgärd än ett uttalande, att med hänsyn till grunderna för 50 § 1 mom. gällande hälsovårdsstadga landsfiskalen rimligtvis ej bort utsträcka tillståndet att utöva dans och i samband därmed övlig dansmusik längre än till klockan 10 eftermiddagen.

Över resolutionen anfördes besvär av föreningen Folkets Park och Hus i Vaggeryd u. p. a. med yrkande, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att länsstyrelsens gjorda uttalande icke vore av utredningen eller av omständigheterna i övrigt i föreliggande fall påkallat. Vidare anförde föreningen att med hänsyn särskilt därtill, att de personer, vilka sagt sig bliva störda av ifrågavarande danstillställningar, icke gittat styrka, att så verkligen kan för-

hålla sig, men de utredda omständigheterna angående de nuvarande anordningarna vid dansbanan tvärtom göra det i hög grad antagligt, att ingen i närheten boende kan i verklig mening bli störd av musiken på dansbanan, det syntes föreningen, som om länsstyrelsens uttalande vore att anse mera som ett uttryck för länsstyrelsens principiella uppfattning om danstillställningar överhuvud taget, än som ett bedömande av det föreliggande fallet. Till stöd för denna mening åberopades ett av länsstyrelsens chef under sommaren 1936 gjort uttalande, som offentliggjorts i en tidning. Missförhållanden och oordningar på andra orter inom eller utom Jönköpings län, vilka oordningar med större eller mindre rätt benämnas 'dansbaneeländet', borde givetvis icke inverka på avgörandet i det enskilda fallet.

Kungl. Maj:t anbefallde länsstyrelsen att efter vederbörandes hörande av-giva utlåtande över besvären.

Två av de klagande (den tredje yttrade sig icke) anförde, att de fasthöllo vid sina klagomål. Vad som anförts däremot, vore 'rikare på ord än innehåll'. Det vore ju alldeles klart, att 'den som har sin bostad så nära som vi till denna plats, blir med eller emot sin vilja störd genom dessa bullersamma uppträden och icke på villkor kan få ro efter dagens mödosamma arbete'. De hemställde, att tiden för musiken icke måtte utsträckas längre än till kl. 10.

I särskilt tillägg anförde den ene klaganden, bl. a.:

'Vi anhöllo hos municipalfullmäktige att få dansbanan flyttad något längre bort. Detta verkställdes visserligen; men paviljongen vändes så, att ljudet tränger in i huset värre än förut. Såsom stöd för detta mitt yttrande vill jag underdånigst hänvisa till landsfogdens yttrande, som själv var närvarande och undersökte förhållandet. Om ni betänka, att avståndet från mitt sovrum till parkområdet är blott 22½ meter och hundratals personer äro närvarande — ja, under stundom flera hundra — är det tydligt att icke dansbanan är tillräcklig plats för alla, utan de befinna sig gående på hela området och genom deras tal m. m. är tillräckligt att störa nattfriden.'

Länsstyrelsen anförde i utlåtande den 30 mars 1937:

Såsom av klandrade beslutet framgår, har länsstyrelsen, då tiden för det av landsfiskalen lämnade tillståndet till anordnande av förevarande danstillställningar redan vid meddelande av beslutet gått till ända, icke varit i tillfälle att göra någon ändring i det av landsfiskalen fattade beslutet. Emellertid har länsstyrelsen funnit anledning att göra det uttalandet, att landsfiskalen icke bort förfara på sätt som skett. Denna sin ståndpunkt grundar länsstyrelsen dels på egen iakttagelse på platsen och dels på utsagor av omdömesgilla personer och även på den utredning, som förebragts och som återfinnes i handlingarna. Någon principiell ställning till dansen som sådan har länsstyrelsen genom uttalandet däremot icke tagit. Det är de sanitära olägenheter i form av störandet av nattron för närboende genom den i samband med dansen förekommande övliga dansmusiken som föranlett länsstyrelsen att fälla klandrade uttalandet. I sådant hänseende må erinras om föreliggande faktiska förhållanden, bland vilka länsstyrelsen nämner, att avståndet mellan klagandenas hos länsstyrelsen byggnader och dansbanan uppgått till allenast omkring 100 meter, att musik plägat utföras av en or-

kester om minst fem man samt att bland musikinstrumenten ingått även trummor. I betraktande av dessa omständigheter synes det vid ett objektivt bedömande av saken vara vanskligt att frigöra sig från uppfattningen, att musiken varit av den beskaffenhet, att den berett för sådant eljest känsliga personer olägenheter i den mening hälsovårdsstadgan avser. Länsstyrelsen har därför icke ansett med sitt ansvar förenligt att underlåta att, i vad på länsstyrelsen ankom, vidtaga åtgärder till undanröjande för framtiden av de olägenheter, som enligt länsstyrelsens mening här visats föreligga. Det är mot bakgrunden av ovan omnämnda förhållanden och särskilt den omständigheten, att länsstyrelsen ansett i målet klarlagt, att musiken varit så störande för närboendes nattro, att sanitära olägenheter av densamma orsakats, som uttalandet i klandrade resolutionen är att se.

Underdånigst
FELIX HAMRIN.

Ärendet avgjordes i konselj den 16 april 1937 på föredragning av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller. Beslutet hade följande lydelse:

'Kungl. Maj:t, som tagit handlingarnas innehåll i övervägande, finner icke sådana omständigheter hava förekommit i ärendet, att tiden för dans-tillställningarnas avslutande bort, på sätt länsstyrelsen uttalat, bestämmas annorlunda än som i landsfiskalens beslut skett.'

Av länsstyrelsens utlåtande den 30 mars 1937 framgår, att innan resolutionen den 22 oktober 1936 meddelades, ingående undersökningar på ort och ställe hade företagits, varvid länsstyrelsen 'icke ansett med sitt ansvar förenligt' att underlåta att vidtaga åtgärder för att för framtiden undanröja de olägenheter, som här visat sig föreligga.

Av vad länsstyrelsen i ärendet anfört måste det enligt utskottets förmenande anses ådagalagt, att de påtalade anordningarna verkade så störande för närboendes nattro, att allvarliga olägenheter därav kunde vållas dessa. I länsstyrelsens resolution gjorda ställningstagande synes utskottet därför vara sakligt väl motiverat.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

IV.

(Protokoll över socialärenden den 23 december 1937.)

av herr *Gustaf Adolf Björkman*, som med instämmande av herrar *Reuter-skiöld*, *Bergman*, *Karl Bodin*, *Öman*, *Lundqvist* och *Arnemark* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»I framställning till Kungl. Maj:t den 2 januari 1936 framförde *Svensk sjuksköterskeförening* bl. a. ett önskemål om ändring av sjukhusstadgan den

22 juni 1928 (nr 303) i vad det gällde anställandet av sjuksköterskor. Föreningen anförde härom följande.

Visserligen hade sjuksköterskornas anställningsförhållanden betydligt förbättrats genom bestämmelsen i § 39 av sjukhusstadgan men en mera konsekvent form vore dock önskvärd, så att den som avskedade även vore den som tillsatte. Enligt nyssnämnda bestämmelse antoges sjuksköterskorna av lasarettsläkaren men entledigades av direktionen efter framställning av lasarettsläkaren. Under senare år hade det blivit ett alltmera känt behov, att dessa för sjukvården så viktiga befattningshavare anställdes av styrelsen-direktionen efter lasarettsläkarens förord. Denna form för anställning vore numera vedertaget bruk vid alla verk och inrättningar. Den redan under utbildningstiden allt oftare genomförda specialiseringen motiverade även, att anställningen skedde under om möjligt än mer betryggande former.

Sedan många år anställdes ordinarie sjuksköterskor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg av direktionen efter vederbörande läkares hörande. Man hade alltså lång erfarenhet av detta system och dess verknin-gar och det från landets största sjuksköterskegrupper. Såvitt vore föreningen bekant hade denna erfarenhet från alla olika synpunkter — sjukvårdens, läkarnas, sjuksköterskornas — varit den allra bästa. Självfallet vore det av stor betydelse, att läkare och sjuksköterskor arbetade väl samman och att läkaren för att tillförsäkra sig detta goda samarbete borde få utöva inflytande på tillsättandet av sjuksköterskebefattningarna. Detta inflytande tillförsäkrades honom genom ovan omnämnda förord.

Över framställningen infordrades yttranden från svenska lasarettsläkar-föreningen, svenska sanatorieläkarföreningen, svenska landstingsförbundet efter hörande av landstingens förvaltningsutskott, svenska stadsförbundet och medicinalstyrelsen. Av yttrandena må följande här anföras.

Svenska lasarettsläkarföreningens styrelse: 'Styrelsen anser sig ej böra bestämt motsätta sig detta i sköterskeföreningens skrivelse »som ett alltmera känt behov» uttalade önskemål om förändring i anställningsförfarandet vid skötersketillsättning. Den kan dock ej underlåta att framhålla påtagliga fördelar med nu rådande form för sköterskornas tillsättning. Genom det personliga urval, som för närvarande kan tillämpas vid sköterskornas an-ställning, skapas bäst det ömsesidiga förtroende mellan läkare och sköterska, som bildar en av utgångspunkterna för det förtroende för sjukhuset i dess helhet, vilket måste vidmakthållas för att detta skall fullt tjäna sitt ändamål. En sköterskas, framför allt en avdelningssköterskas, uppträdande gentemot patienter, över- och underordnade och ej minst kamrater hör till de imponerabilia, som betyda oerhört mycket för tjänsten, men ej kunna uttryckas genom betygssiffror och intyg. Så länge lasarettsläkaren ensam har att tillsätta, kunna och bruka dessa egenskaper tillmätas avgörande betydelse. Vid den mera formella form för tillsättning, som enligt sköterskeföreningens förslag skulle komma till användning, löper man risk, att framför allt hän-syn till tidigare anställning vid samma sjukhus, rena anciennitetsmeriter, möjligen också personliga sidoinflytelser av lokal eller politisk natur skulle komma att spela in i större utsträckning än nu.

Genom tillerkännande av rätt för läkaren att avgiva förord kommer han visserligen i tillfälle att utöva inflytande — annat vore absurt — på valet

av sköterska, men detta inflytande kan bliva illusoriskt, om det ej förbindes med en motsvarighet till förfarandet vid entledigande, i sjukhusstadgan uttryckt med: »dock må beslut om entledigande icke fattas, utan att lasarettsläkaren gjort framställning därom». Vid antagandet av sköterska genom direktionen bör fästas den bestämmelsen, att sköterska ej får antagas utan på förord av vederbörande lasarettsläkare.

Endast med ovan nämnda inskränkning anser sig styrelsen kunna tillstyrka sjuksköterskeföreningens önskemål om överflyttande av antagande av sköterskor från lasarettsläkaren till direktionen. Styrelsen kan dock ej underlåta att betona, vad som ovan framhållits, att förfarandet blir omständligare än det nuvarande, utan att realiter gagna någon part, varför bibehållande av nuvarande bestämmelser vore det lyckligaste.

För de syftemål, som få antagas hava bestämt sjuksköterskeföreningens yrkande, nämligen att borttaga skenet av godtycklighet vid tillsättandet av sköterskor, synes styrelsen en annan bestämmelse vara värdefullare, nämligen att skötersketjänsterna, så viktiga som de äro för sjukvården, i regel icke tillsättas utan att ledigförklaras.¹

Svenska sanatorieläkarföreningens styrelse: 'Genom den föreslagna ändringen skulle läkaren berövas den rätt, han hittills enligt § 39 haft att antaga denna sjukvårdspersonal. Styrelsen vill härvid erinra om att läkaren enligt § 24 personligen är ansvarig för sjukvårdens behöriga och ändamålsenliga handhavande. Det synes då rimligt att han har befogenhet att själv antaga den personal, av vars medarbete han är i hög grad beroende vid fullgörande av sin tjänstegärning, på vilkens kunnighet, omdöme och plikttrohet han måste kunna fullt lita och med vilken han måste kunna väl samarbeta. Detta betraktelsesätt torde vara utgångspunkten för nu gällande bestämmelser. Styrelsen har svårt att förstå, att det för sköterskorna blivit »ett allt mera känt behov» att ernå förändringar härutinnan och den har sig ej bekant, att nuvarande anordning skulle hava medfört några olägenheter för sköterskorna.

Sjuksköterskeföreningen hemställer emellertid nu om sådana bestämmelser, att sköterskorna skulle antagas av direktionen efter läkarens förord, och framhåller, att sådant förfarande sedan flera år tillämpats i vissa större städer,¹ veterligen utan olägenhet. Härtill kan anföras, att även om så hittills varit fallet, detta icke borgar för att ej olägenheter framdeles skola kunna yppa sig, och ej heller för att ej på andra håll, där förhållandena ligga annorlunda till, än i de stora städerna, den föreslagna anordningen skulle kunna medföra beklagliga konsekvenser. Det avgörande momentet för frågans bedömning synes styrelsen vara arten av den medbestämmanderätt, som skulle tillkomma läkaren. Skulle antagandet genom direktionen endast vara att betrakta såsom en formell bekräftelse, varvid direktionen sålunda endast skulle kunna antaga en sköterska, som läkaren ansett sig kunna förordas, så synas inga avgörande skäl kunna anföras mot en sådan anordning, för den händelse den skulle anses vara formellt riktigare än den nuvarande. Den

¹ Jfr särbestämmelser för vissa sjukhus.

skulle ju kunna tänkas medföra den fördelen, att läkaren tvingades till att objektivt motivera sitt val. Sjuksköterskeföreningen anför i sin motivering, att det vore önskvärt, att en konsekvent form genomfördes beträffande anställande och entledigande av sköterskor. Enligt nu gällande bestämmelser ankommer det på direktionen att på framställning av läkaren entlediga sköterska, när detta sker utan vederbörandes egen begäran. Utan läkarens framställning kan direktionen ej entlediga. I konsekvens härmed borde då direktionen antaga sköterska endast på läkarens förslag. En sådan anordning skulle trygga läkaren mot risken att bliva påtvingad olämplig personal. Skulle direktionen däremot ej vara bunden av läkarens förord, så finnes möjlighet för att en direktionsmajoritet skulle kunna tvinga på läkaren en sköterska, som han ansåge olämplig eller med vilken han ej ansåge sig kunna samarbeta, en anordning, som ej kan anses lända till båtнад för någon, allra minst för sjukvården. Man kan invända, att risken härför torde vara ringa eller ingen. Det kan dock tänkas situationer, då en sådan möjlighet ej vore utesluten.

Styrelsen, som visserligen för sin del anser nuvarande bestämmelser för sköterskors antagande och entledigande lämpliga, vill på anförda skäl dock ej motsätta sig en anordning innebärande, att det formella antagandet av sköterskor lägges i direktionens hand — för den händelse en dylik anordning anses medföra fördel av formell eller reell art — under den förutsättningen, att direktionen endast äger antaga sköterska, som av läkaren förordats. Däremot vill styrelsen bestämt avstyrka en anordning, som skulle kunna möjliggöra att läkaren påtvingades en sköterska, som han ansåge olämplig.¹

Svenska landstingsförbundets styrelse (majoriteten bestående av herrar von Hofsten, Tjällgren i Multrå, Pettersson i Bjälbo och Fast): 'På flera håll har man, som framgår av yttrandena från landstingens förvaltningsutskott,¹ ställt sig avvisande mot förslaget. Man har förmenat, att då läkaren bure ansvaret för sjukvården, han borde hava rätt att välja sjuksköterskor, som han hade förtroende för och lätt kunde samarbeta med. Man har funnit den hittills praktiserade ordningen i det stora hela tillfredsställande och ansett, att sjuksköterskeföreningens förslag skulle medföra en onödig byråkrativering av hela tillsättningsproceduren.

De invändningar, som sålunda framkommit mot förslaget, måste enligt styrelsens förmenande tillerkännas stor betydelse. Styrelsen kan också vitsorda, att några allvarliga erinringar icke gjorts mot det sätt, på vilket läkarna handhaft omförmälda uppgift. Under sådana förhållanden och då den nuvarande ordningen för sjuksköterskornas tillsättning synes både smidigare och enklare, vill styrelsen för sin del förorda bibehållande av densamma. Möjligen skulle, då gällande sjukhusstadga saknar bestämmelser angående tillsättande av för ett sjukhus olika specialavdelningar gemensam

¹ Av dessa inneburo 10 avstyrkande av ändring medan 9 — med eller utan förbehåll i skilda hänseenden — voro tillstyrkande eller utan erinran mot förslaget. Från 6 förvaltningsutskott hade yttrande ej inkommit.

sjukvårdspersonal, kunna införas stadgande, att dylik personal tillsättes av styresmannen.'

Protokollet från styrelsens sammanträde för avgivande av yttrande i ärendet innehåller följande:

'Beträffande sjuksköterskeföreningens förslag, att sjuksköterska skall anställas av direktionen efter förord av vederbörande läkare, utspann sig en livlig diskussion. Därvid framställdes följande yrkanden

av herr Fast med instämmande av herr ordföranden, Pettersson och Tjällgren, att det alltjämt måtte tillkomma vederbörande läkare att anställa sjuksköterskor liksom övrig egentlig sjukvårdspersonal;

av herr vice ordföranden (Anderson i Råstock), att de viktigaste sjuksköterskebefattningarna — operations-, avdelnings- och därmed i tjänsteställning jämställda — skulle tillsättas av direktionen, varvid läkaren skulle äga uppgöra förslag upptagande 3 sökande och avgiva förord för en av dem;

av herr Hage för bifall till av sekreteraren i tjänstememorial framlagt förslag, att direktionen skulle äga tillsätta sjuksköterskor men därvid vara hänvisad allenast till sådana, som erhållit förord av läkaren; samt

av herr Andersson i Rasjön för bifall till sjuksköterskeföreningens förslag i denna punkt.

Vid därefter företagen votering godkändes slutligen herr Fasts förslag med 4 röster mot 3, vilka avgåvos för det av herr vice ordföranden framställda yrkandet.

Mot beslutet reserverade sig herr vice ordföranden, Hage och Andersson i Rasjön.'

Medicinalstyrelsen: 'Den av föreningen ifrågasatta ändringen av 39 § i sjukhusstadgan såvitt beträffar antagande av sjuksköterskor anser sig medicinalstyrelsen på de skäl, som landstingsförbundets styrelse i denna punkt anfört, icke kunna tillstyrka. Därest Eders Kungl. Maj:t emellertid icke skulle komma att härutinnan dela medicinalstyrelsens mening, skulle medicinalstyrelsen vilja tillstyrka ett tillgodoseende av sjuksköterskeföreningens hemställan i första hand att enligt lasarettsläkarföreningens förslag bestämmelse infördes i sjukhusstadgan, att sjukskötersketjänst icke finge tillsättas utan att ledigförklaras, och först i andra hand i anslutning till landstingsförbundets reservanters förslag genom att avdelningssköterskor och jämställda anställdes av direktionen på lasarettsläkarens förord. I likhet med vad styrelsen för landstingsförbundet därom antytt anser medicinalstyrelsen vidare, att nämnda författningsrum bör kompletteras med en bestämmelse av innebörd, att vid delat sjukhus, som för olika specialavdelningar äger gemensam sjukvårdspersonal, densamma tillsättes av styresmannen vid sjukhuset, eventuellt, därest Eders Kungl. Maj:t skulle vara av annan mening, av direktionen på styresmannens förord.'

Svenska stadsförbundets styrelse: 'För de utom landsting stående städernas del torde det föreliggande ärendet vara av något mindre betydelse än för landstingens sjukhusförvaltningar. Såsom i framställningen påpekas har t. ex. önskemålet om de ordinarie sjuksköterskornas antagande av sjukhus-

direktionen i stället för av läkaren för dessa städers del i största utsträckning redan beaktats. — — —

I stort sett synes man även från stadsförbundets sida hava all anledning att understryka de synpunkter, som framförts från svenska landstingsförbundets styrelse. Till dessa har medicinalstyrelsen också i det väsentliga anslutit sig.'

Genom beslut den 23 december 1937 förordnade *Kungl. Maj:t* — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — att 39 § sjukhusstadgan skulle erhålla följande ändrade lydelse:

'Ordinarie sjukvårdspersonal antages och entledigas av direktionen, sedan vederbörande lasarettsläkare erhållit tillfälle att yttra sig. Extra sjukvårdspersonal antages och entledigas av styresmannen efter samråd med vederbörande lasarettsläkare. Sjukskötersketjänst må icke tillsättas utan att dess förrinnan hava varit kungjord till ansökan ledig.

Till sjukgymnast må ej antagas annan än legitimerad sjukgymnast.

Har befattning, som avses i denna paragraf, undergått reglering för beredande av pensionsrätt i statens pensionsanstalt, skola vid befattningshavarens antagande genom regleringen fastställda behörighetsvillkor iakttagas.'

Vid 1928 års riksdag framlade *Kungl. Maj:t* proposition (nr 101) med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. Vid propositionen fanns fogat ett utkast till sjukhusstadga. Såsom motiv för att sjukhusstadgan bifogades anförde föredragande departementschefen, statsrådet Jakob Pettersson följande.

'Vid den överarbetning, sakkunnigförslaget undergått inom departementet, har lagförslaget omarbetats och kompletterats i överensstämmelse med min nu uttalade uppfattning. Klart är emellertid, att en uppdelning av det slag, som jag således ansett mig böra förordna, är en vanskelig sak och att olika meningar kunna råda om, huru uppdelningen bäst bör ske. Jag anser för den skull lämpligt, att, då den föreslagna lagen förelägges riksdagen, ett utkast till stadga bifogas propositionen. Sådant utkast har därför tillika upprättats, och jag kommer att i det följande redogöra för min ställning jämväl till de spörsmål, som äro avsedda att regleras i stadgan.'

Beträffande sjukvårdspersonalens antagande och entledigande (39 § i sjukhusstadgan) fanns i propositionen ett uttalande av departementschefen, vari han motiverade viss ändring i jämförelse med då gällande bestämmelser. Enligt det till grund liggande sakkunnigförslaget skulle såväl antagande som entledigande av sjukvårdspersonal liksom förut ankomma på vederbörande lasarettsläkare. Departementschefen ansåg emellertid, att rätten att entlediga borde överflyttas till direktionen, ehuru beslut om entledigande ej finge fattas utan att lasarettsläkaren gjort framställning därom.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes åtskilliga motioner, avseende även sjukhusstadgan (dock ej 39 §), och hemställde riksdagen i sin skrivelse, att *Kungl. Maj:t* vid utfärdandet av sjukhusstadgan måtte taga hänsyn till vad andra lagutskottet i sitt utlåtande (nr 35) anført rörande utkastet till sjukhusstadga.

Genom Kungl. Maj:ts förevarande beslut den 23 december 1937 har rätten att antaga ordinarie sjukvårdspersonal vid sjukhus frångåtits den för sjukvården ansvarige läkaren och överflyttats till sjukhusdirektionen. Läkaren har endast beretts viss möjlighet att utöva inflytande å personalens antagande så tillvida som föreskrift meddelats om att han skall erhålla tillfälle att yttra sig innan antagande sker.

Den ändring, som sålunda skett, är för sjukvården synnerligen betydelsefull och berör en av sjukhusstadgans centrala bestämmelser. Då sjukhusstadgan tillkommit efter riksdagens hörande, borde enligt utskottets mening en ändring av stadgans förevarande bestämmelse på sätt skett ej hava vidtagits utan att riksdagen beretts tillfälle att yttra sig däröver. Så mycket större skäl härför har förefunnits som flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna ställt sig avvisande till en ändring av gällande bestämmelse och även de myndigheter, vilka ej motsatt sig en revision, i regel icke sträckt sig längre än att de tillstyrkt, att personalens antagande skulle ske av direktionen *efter förord av läkaren*. Utskottet vill också understryka, att icke heller sjuksköterskeföreningen ifrågasatt något annat än att läkaren skulle hava att avgiva förord och att det varit sjuksköterskeföreningens förslag som utgjort underlaget för remissuttalandena.

Visserligen begärde Kungl. Maj:t vid de nya sjukhusförfattningarnas tillkomst år 1928 icke uttryckligen riksdagens yttrande över förslaget till sjukhusstadga. Denna omständighet kan utskottet likväl icke tillmäta någon betydelse i förevarande sammanhang, då förslaget — tillika med motivering för de särskilda bestämmelserna — var bifogat den proposition, varigenom förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus förelades riksdagen, och riksdagen även yttrade sig över förslaget till sjukhusstadga.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

V.

(Protokoll över socialärenden.)

1) av herr *Lundqvist*, som ansett, att utskottet bort uttala följande:

»De arbeten, som av staten anordnas eller understödjas för arbetslöshetens bekämpande, utföras antingen såsom reservarbeten (statliga eller statskommunala) eller såsom beredskapsarbeten (statliga eller kommunala). Av 1933 års riksdag uppdrogos gränserna mellan dessa båda formers tillämpningsområde på följande sätt:

Såsom *reservarbeten* skulle ifrågakomma sådana arbeten, där arbetarnas löner utgjorde en jämförelsevis stor del (i praxis = minst hälften) av totalkostnaden, och till vilka varje arbetare med normal arbetsförmåga lämpligen kunde hänvisas. På grund härav ha reservarbetena i tillämpningen kom-

mit att utgöras huvudsakligen av vägarbeten, schaktnings- och planeringsarbeten och liknande.

Såsom *beredskapsarbeten* åter skulle i allmänhet endast ifrågakomma sådana arbeten, vilka ej lämpade sig som reservarbeten. Det blev sålunda s. k. konstarbeten av skilda slag, framför allt byggnadsarbeten.

I propositionerna nr 300 och 302 till 1937 års riksdag föreslogs, att reservarbetslinjen under budgetåret 1937/1938 skulle inskränkas och i stället en utvidgning ske av beredskapsarbetslinjen. Såsom beredskapsarbeten skulle sålunda även kunna ifrågakomma vägarbeten, därvid som villkor skulle föreskrivas, att arbetskraften skulle rekvireras genom arbetslöshetskommittéerna. Departementschefen anförde bland annat, att man av organisatoriska skäl vore hänvisad att räkna med att färdigställandet av pågående reservarbeten måste försiggå i arbetslöshetskommissionens regi. Däremot borde det undvikas, att kommissionen engagerade sig i nya statliga reservarbeten. Det uttalades såsom angeläget, att de pågående reservarbetena i största möjliga utsträckning bringades till avslutning under budgetåret 1937/1938.

Förslaget föranledde följande uttalande från riksdagens sida (riksdagens skrivelse nr 466/1937):

'För nästa budgetår har departementschefen givit ökat utrymme åt beredskapsarbeten, i vilka framför allt familjeförsörjare skulle sysselsättas. Under förutsättning att, såsom departementschefen jämväl uttalat, vid arbetenas utförande i största möjliga utsträckning anlitas av arbetslöshetskommittéerna anvisad arbetskraft, har riksdagen icke något att erinra emot förslaget i denna del. Beredskapsarbeten böra emellertid så planläggas och bedrivas, att de icke kvarhålla arbetskraft, som kan beredas sysselsättning i öppna marknaden i övrigt. Det bör med andra ord tillses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas. Med hänsyn till skogs- och jordbrukets svårigheter att under vissa perioder erhålla tillräcklig arbetskraft, böra vidare sådana anordningar eftersträvas, som göra det möjligt att under nämnda tidsperioder avbryta eller inskränka beredskapsarbeten. Beträffande urvalet av arbetsobjekt vill riksdagen framhålla, att företräde under rådande förhållanden bör givas åt arbeten, som i största möjliga utsträckning skapa direkta arbetstillfällen. Slutligen anser sig riksdagen böra uttala, att, därest en mera varaktig omläggning av arbetslöshetspolitiken till förmån för beredskapsarbetslinjen skulle ifrågasättas, spørsmålet om lämpligt organ för handhavandet av de ärenden, som kräva central handläggning, dessförinnan överväges och förslag i ämnet underställes riksdagen.'

(I fråga om reservarbeten stadgas i 21 § av kungörelsen den 30 juni 1934 angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet, att intet slag av arbete skall vara principiellt uteslutet från att kunna komma till utförande såsom reservarbete, dock att — bland annat — 'som regel, ehuru icke ovillkorligt, skall iakttagas, att reservarbete bör kunna upptagas, nedläggas, utökas eller inskränkas allt efter arbetslöshetens växlande omfattning'.)

Under andra halvåret 1937 har medel anvisats till 35 statliga och 40 kommunala beredskapsarbeten. Förteckningar å dessa äro såsom bilagor fogade

vid detta memorial (bil. 1 upptager statliga och bil. 2 kommunala beredskapsarbeten).

a)

Yttranden från statens arbetslöshetskommission ha ej regelbundet inhämtats vid beslutande av nya företag.

Beträffande de i förteckningen upptagna *kommunala* beredskapsarbetena, vilka utgjorts av i egentlig mening nya arbeten eller 37 st. (de övriga 3 besluten ha endast avsett tilläggsanslag till tidigare beslutade arbeten), har yttrande från arbetslöshetskommissionen inhämtats i alla fall utom 5. Dessa 5 äro nr 17, 23, 27, 28 och 35 i förteckningen.

Beträffande åter de i förteckningen upptagna *statliga* beredskapsarbetena, vilka utgjorts av i egentlig mening nya arbeten eller 31 st., har yttrande från kommissionen endast inhämtats i 6 fall, nämligen i ärendena nr 1, 3, 4, 9, 13 och 26 i förteckningen.

Enligt § 10 regeringsformen skola regeringsärendena, innan de hos Konungen i statsrådet föredragas, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, av den föredragande beredas.

I fråga om handläggningen av ärenden angående kommunala beredskapsarbeten uttalade vidare riksdagen år 1933 (särskilda utskottets utlåtande nr 17), att statens arbetslöshetskommission, ur synpunkten av arbetenas betydelse för motverkande av arbetslösheten, borde höras över ansökningar och förslag i ämnet.

År 1935 gjorde konstitutionsutskottet anmärkning mot vederbörande departementschef på grund av uppmärksammas bristande remittering av ärenden rörande kommunala beredskapsarbeten.

Då det måste anses angeläget, att, innan Kungl. Maj:t fattar beslut i ärenden av här ifrågavarande slag, alla inverkanse faktorer äro fullt klarlagda, och då arbetslöshetskommissionen på grund av hela sin verksamhet härutinnan måste äga alldeles särskild kännedom, finner utskottet det vara av synnerlig vikt, att detta centrala organ för hjälpverksamheten vid arbetslöshet alltid höres, innan ärende av här omhandlad natur av Kungl. Maj:t avgöres.

b)

Uppsikten och kontrollen över åtgärderna mot arbetslösheten ha splittrats.

Enligt 1 § i den s. k. hjälpkungörelsen av 1934 utövas den centrala ledningen av den statliga och statsunderstödda hjälpverksamheten vid oförvållad arbetslöshet av statens arbetslöshetskommission, vilken äger att med avseende å verksamheten meddela anvisningar och råd. Kommissionens befogenheter i detta hänseende äro vittgående: kommissionen beviljar bidrag till statskommunala reservarbeten, bestämmer arbetsstyrkans storlek och varifrån den skall tagas, kan förordna om arbetets nedläggande, bedriver större arbeten i

egen regi och dirigerar arbetarna till desamma efter eget bestämmande. Den hjälpverksamhet, som avses i kungörelsen, innesluter emellertid icke beredskapsarbetena.

I fråga om beredskapsarbetena har Kungl. Maj:t i regel, då det gällt *statliga* arbeten, uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att utföra dessa. I allmänhet har därvid ett stycke av i regel följande lydelse intagits i beslutet:

'Vid anställandet av arbetare vid företaget skall iakttagas, att i största möjliga utsträckning (*eller*: i den utsträckning, som det med företagets ändamålsenliga bedrivande är förenligt) av arbetslöshetskommittéerna anvisad arbetskraft anlitas samt att familjeförsörjare i regel lämnas företräde. Beträffande de kommuner, från vilka arbetskraft bör tagas, och platsernas fördelning mellan kommunerna har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att samråda med länsstyrelsen och statens arbetslöshetskommission.'

I åtskilliga fall förekomma inga särskilda bestämmelser om varifrån arbetskraften bör tagas.

Beträffande de *kommunala* arbetena synes oftast ha uppdragits åt länsstyrelserna att utöva viss övervakning.

Utskottet har icke kunnat undgå att finna, att kontrollen och uppsikten över åtgärderna mot arbetslösheten betänkligt försvagats genom att flera olika myndigheter — av vilka f. ö. flertalet näppeligen äro utrustade och organiserade med tanke på denna verksamhet — på sätt här skett fått i uppdrag att ansvara för och övervaka bl. a. arbetskraftens tillhandahållande vid olika arbeten. Att på detta sätt splittra ansvaret och kontrollen kan enligt utskottets förmenande icke vara lämpligt. Det riktiga synes ha varit, att arbetslöshetskommissionen fått bära ansvaret och kontrollen. Genom sin organisation och sin mångåriga befattning just med åtgärderna mot arbetslösheten har denna kommission alldeles särskilda förutsättningar jämväl för denna uppgift. Därtill kommer, att arbetslöshetskommissionen för att kunna överblicka arbetslösheten inom de olika kommunerna och kontrollera de uppgifter rörande arbetslöshetsklientelet, som dessa lämna, bör vara fullt å jour med alla de hjälparbeten av olika slag, till vilka arbetslösa böra och kunna hänvisas.

c)

Kravet att beredskapsarbetena skola kunna nedläggas eller inskränkas har ej i tillräcklig grad tillgodosetts.

I fråga om de *statliga* arbetena har som regel i besluten intagits ett stycke av följande lydelse:

'Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (*eller*: byggnadsstyrelsen) bör i samråd med länsstyrelsen och statens arbetslöshetskommission i möjligaste mån tillse, att vid företaget icke kvarhålles arbetskraft, som kan beredas sysselsättning i öppna marknaden i övrigt, och äger för sådant ändamål tillfälligtvis avbryta eller inskränka arbetet.'

Ett dylikt stadgande förekommer i 26 fall men saknas i 9.

I fråga åter om de *kommunala* arbetena saknas motsvarande bestämmelse i de flesta fall.

I de fall, där bestämmelsen förekommer, innebär den, att länsstyrelsen skall, efter samråd med arbetslöshetskommissionen, i möjligaste mån tillse, att vid företaget icke kvarhålles arbetskraft, som kan beredas sysselsättning i öppna marknaden i övrigt, och att länsstyrelsen för sådant ändamål äger föreskriva, att arbetet skall tillfälligt avbrytas eller inskränkas.

Såsom av ovanstående framgår, har Kungl. Maj:t *icke* regelbundet föreskrivit, att dessa beredskapsarbeten skulle så bedrivas, att ingen behövlig arbetskraft undanhölles den öppna marknaden. Detta strider mot riksdagens direktiv. Ifrågasätts kan även, om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelserna ha tillräckliga möjligheter att så ingående följa växlingarna på den öppna arbetsmarknaden, att de ha förutsättningar att kunna bedöma, när ett arbetes nedläggande eller inskränkande av nu nämnd anledning kan vara motiverat. På grund härav och då det måste anses vara av synnerlig vikt, att här ifrågavarande hjälparbeten icke så bedrivas, att näringslivet därigenom berövas erforderlig arbetskraft, hade även i nu ifrågavarande hänseende huvudansvaret, enligt utskottets förmenande, bort läggas på arbetslöshetskommissionen såsom det särskilda centrala arbetslöshetsorganet.

d)

Urvalet av arbetsobjekt har ej skett i enlighet med riksdagens uttalande.

I detta avseende hänvisas till 1937 års i inledningen återgivna riksdagsuttalande, 'att företräde under rådande förhållanden bör givas åt arbeten, som i största möjliga utsträckning skapa direkta arbetstillfällen'.

Utskottet har särskilt fäst sig vid, att bland de statliga beredskapsarbeten, som under hösten 1937 beslutats, även ingår ett broföretag (nr 18) på över 3 miljoner kronor.

Det torde få anses, att igångsättandet av ett företag av denna art och storleksordning, med dess avsevärda materialkostnader, icke står i god överensstämmelse med riksdagens direktiv och ej heller kan anses betingat av rådande konjunkturförhållanden.

e)

Såsom beredskapsarbeten beslutade företag, vilka vederbörande kommun hemställt att få utförda såsom reserarbeten.

a

Marstrands stad anhöll den 26 oktober 1936, att Kungl. Maj:t såsom vederlag för förlusten av skeppsgossekåren måtte såsom *statligt reserarbete* låta utföra anläggning av vattenledning i staden, enligt uppgift kostnadsberäknad till 201,112 kr.

I avgivet yttrande anförde arbetslöshetskommissionen:

'Ifrågavarande företag erfordrar för sitt utförande huvudsakligen fackkun-
nig arbetskraft och är även ur andra synpunkter olämpligt som objekt för
reservarbete. Kommissionen anser fördenskull, att företaget, därest det-
samma finnes böra komma till stånd, i sin helhet utföres på den öppna
arbetsmarknaden.

Marstrands stad rapporterade vid slutet av april och maj månader 1936
till kommissionen, att hjälpsökande arbetslösa icke funnos anmälda hos sta-
dens arbetslöshetskommitté, och har efter sistnämnda månads utgång icke
trätt i rapportförbindelse med kommissionen förrän vid november månads
utgång, då till kommissionen rapporterades 15 hjälpsökande arbetslösa i sta-
den. Av de i kringliggande häradet — Västra Hisings, Östra Hisings, Inlands
Södre, Inlands Nordre och Tjörns häradet — ingående 25 kommunerna står
för närvarande allenast en kommun, nämligen Ytterby, i rapportförbindelse
med kommissionen. Vid utgången av november 1936 funnos i Ytterby kom-
mun 3 hjälpsökande arbetslösa. Med hänsyn till angivna förhållanden kan
kommissionen icke tillstyrka användande för ifrågavarande ändamål av med-
del, anvisade till åtgärder i anledning av arbetslöshet.

I behandlingen av detta ärende hava, förutom undertecknad Huss, ordfö-
rande, deltagit ledamöterna Valsinger, Hagman, Bergman, Falk och Bro-
dén.'

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalade i yttrande den 30 september
1937, att kostnaden borde beräknas till 220,000 kr.

Kungl. Maj:t beviljade staden den 12 november 1937 statsbidrag med 90
procent av kostnaden för utförande av ifrågavarande vattenledningsanlägg-
ning såsom *kommuntalt beredskapsarbete*. Länsstyrelsen skulle efter samråd
med arbetslöshetskommissionen meddela föreskrifter om från vilka kom-
muner arbetskraften skulle tagas och om platsernas fördelning mellan kom-
munerna.

β

Den 29 november 1935 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens arbetslöshetskom-
mission att såsom *statligt reservarbete* med fem procents bidrag av Marstrands
stad utföra anläggning inom Marstrands stad samt Inlands Södre härads väg-
hållningsdistrikt, numera ingående i Inlands vägdistrikt, av väg från Mar-
strand till Tjuvkil, med undantag av däri ingående färjeförbindelse, enligt av
länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län fastställd arbetsplan, för en beräknad
kostnad oavsett marklösen av 986,400 kronor och under iakttagande av de
bestämmelser, vederbörande vattendomstol kunde komma att meddela, samt
under villkor tillika *dels* att vägarbetet icke påbörjades innan anordnandet av
ovanberörda färjeförbindelse i anslutning till vägarbetet blivit säkerställt på
sätt länsstyrelsen funne godtagbart, *dels ock* att vederbörande intressenter
utan kostnad för staten ställde för företagets genomförande erforderlig mark
till förfogande.

Med överlämnande av en av Marstrands stad i ämnet gjord framställning
hemställde länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i skrivelse den 18 januari
1937, att Kungl. Maj:t ville *dels* godkänna sådan ändring i planen för före-
taget, som innefattades i ett för företaget upprättat, av vägingenjören i länet

den 16 januari 1937 reviderat och av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vederbörligen granskat renstakningsförslag (södra linjen över Grundholmssundet), enligt vilket företaget beräknats kosta 1,166,800 kronor, dels medgiva, att kostnaderna för företaget, fränsett Marstrands stads bidrag å 5 procent av den sålunda beräknade kostnaden, skulle bestridas av statsmedel, dels ock uppdraga åt statens arbetslöshetskommission att snarast möjligt igångsätta arbetet. Länsstyrelsen meddelade tillika, att de av Kungl. Maj:t uppställda villkoren för arbetets igångsättande numera uppfyllts.

Över framställningen avgåvos utlåtanden den 25 februari 1937 av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och den 18 mars 1937 av statens arbetslöshetskommission. Enligt vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande fogad promemoria borde de beräknade kostnaderna för i väganläggningen ingående brobyggnader och färjelägen höjas på visst sätt, varigenom ovannämnda kostnad, 1,166,800 kronor, ökades till 1,237,000 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkte bifall till länsstyrelsens förslag.

Arbetslöshetskommissionen anförde i utlåtande den 18 mars 1937 bl. a. följande:

’Under åberopande av vad kommissionen anförde i sitt den 1 november 1935 i ärendet avgivna utlåtande, vill kommissionen framhålla, att företaget är lämpligt såsom objekt för reservarbete särskilt med hänsyn till det förhållande, att däri ingå omfattande arbeten, lämpade att utföras vintertid och så fördelade, att en stor arbetsstyrka samtidigt kan sysselsättas å arbetet. En viktig förutsättning därför är emellertid, att ett avsevärt antal med bergsprängning förtrogna arbetare stå till förfogande för arbetet, då bergschakten bliva relativt jämnt fördelade över hela vägen.

Sedan Kungl. Maj:t uppdrog åt kommissionen att utföra ifrågavarande arbete som reservarbete, har emellertid arbetslösheten i Bohuslän väsentligt nedgått. Härtill kommer, att kommissionen vid uppgörande av den plan för bedrivande av reservarbete under tiden till utgången av juni 1938, vilken ingår i kommissionens statframställning den 5 mars 1937, icke kunnat medräkna berörda arbete. Med hänsyn till dessa omständigheter måste kommissionen hysa de allvarligaste betänkligheter mot en så betydande utvidgning för närvarande av de statliga reservarbetena, som ett igångsättande av detta arbete skulle innebära. Därest arbetet skulle upptagas under våren eller sommaren detta år, skulle det ej bliva möjligt att fullfölja den del av ovannämnda plan, som avser slutförande under året av ett stort antal tidigare igångsatta statliga reservarbeten, varjämte en del dylika arbeten, som endast kunna utföras under denna årstid, måste anstå till nästa sommar, medan en del i förevarande företag ingående arbeten skulle komma till utförande under sommaren detta år, oaktat de äro lämpade att utföras vintertid. Huruvida under vintern 1937—1938 en sådan ändring av berörda plan för reservarbetenas bedrivande kan bliva erforderlig, att igångsättande av nu ifrågavarande arbete då kan ifrågakomma, blir givetvis beroende av arbetsmarknadens utveckling.’

Den 16 juli 1937 uppdrog Kungl. Maj:t, med upphävande av beslutet den 29 november 1935, åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att för en kostnad av högst 1,237,000 kronor såsom *statligt beredskapsarbete* med fem procents bidrag av Marstrands stad enligt ovannämnda reviderade arbetsplan (södra lin-

jen öfver Grundholmssundet) utföra ifrågavarande vägföretag med undantag av däri ingående färjeförbindelse.

Mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen å den ena sidan samt Marstrands stad och Inlands vägdistrikt å den andra sidan skulle överenskommelse träffas om arbetenas utförande genom styrelsens försorg, därvid *dels* staden och distriktet skulle förbinda sig att, så vitt anginge stadens respektive distriktets område, utan kostnad för staten ställa för företagens genomförande erforderlig mark till förfogande, *dels ock* staden skulle förbinda sig att till styrelsens förfogande i mån av arbetets fortgång ställa medel motsvarande på staden belöpande fem procent av den verkliga kostnaden för genomförande av företaget.

Utskottet har icke kunnat undgå att uppmärksamma, att här ifrågavarande båda arbeten av Kungl. Maj:t beslutats skola utföras som beredskapsarbeten, medan berörda kommuner och länsstyrelsen föreslagit, att arbetena skulle utföras såsom reservarbeten och utan att dessas mening inhämtats rörande ändringen av arbetenas karaktär. Med hänsyn till arbetslöshetsklientelet kan det förvisso icke vara betydelselöst vilken form som kommer i fråga.

•

På grund av vad här ovan under skilda punkter anförts har utskottet funnit sig i de olika hänseendena böra besluta anmärkning mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

2) av herrar *Gustaf Adolf Björkman* och *Nolin*, som instämt med herr *Lundqvist*.

3) av herr *Lindmark*, som instämt med herr *Lundqvist* beträffande ärendena under a, b, c och e.

4) av herr *Öman*, som instämt med herr *Lundqvist* beträffande ärendena under a, c, d och e.

5) av herr *John Björck*, som instämt med herr *Lundqvist* beträffande ärendet under e.

VI.

(Protokoll öfver socialärenden den 28 januari 1938.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Karl Bodin*, *Hagström*, *Öman* och *Lindskog*, ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Den 18 december 1925 godkände Kungl. Maj:t landstingets i Hallands

län beslut den 10 september 1925 att fastställa indelningen av länets landstingsområde för val av landstingsmän i följande sex valkretsar, nämligen

1. Höks härad jämte Eldsberga socken av Tönnersjö härad, val av 5 landstingsmän;
2. Halmstads och Tönnersjö härader, det sistnämnda med undantag av Eldsberga socken, val av 6 landstingsmän;
3. Årstads och Faurås härader, val av 6 landstingsmän;
4. Himle, Viske och Fjäre härader, val av 8 landstingsmän;
5. Halmstads stad, val av 5 landstingsmän;
6. städerna Laholm, Falkenberg, Varberg och Kungsbacka, val av 4 landstingsmän.

I skrivelse till landstinget den 30 juli 1937 föreslog länsstyrelsen i Hallands län sådan jämkning i valkretsindelningen, att Steninge socken av Halmstads härad skulle överflyttas till Årstads och Faurås häraders valkrets, varvid i valkretsarna skulle väljas respektive 5; 5; 6; 8; 6 och 5 landstingsmän.

Den 7 september 1937 beslöt landstinget att, med jämkning av gällande valkretsindelning, fastställa indelningen i nedannämnda sex valkretsar, nämligen:

1. Höks härad och Laholms stad, val av 5 landstingsmän;
2. Halmstads och Tönnersjö härader, val av 6 landstingsmän;
3. Årstads, Faurås och Himle härader, val av 8 landstingsmän;
4. Viske och Fjäre härader samt Kungsbacka stad, val av 6 landstingsmän;
5. Halmstads stad, val av 6 landstingsmän;
6. städerna Varberg och Falkenberg, val av 4 landstingsmän.

Vid behandlingen i landstinget av nu föreliggande fråga hade landstingets förvaltningsutskott hemställt, att landstinget måtte fastställa länsstyrelsens förslag till valkretsindelning.

Landstingets undervisnings- och allmänna utskott hade avgivit yttrande och framställt det förslag, som blev landstingets beslut. Detta utskott yttrade:

'Enligt länsstyrelsens av förvaltningsutskottet biträdda förslag skulle Steninge socken överflyttas från Halmstads härad till Årstads och Faurås valkrets varjämte den föregående indelningen med Eldsberga sockens överförande till Höks valkrets bibehållits. Utskottet kan icke finna detta kommunernas lösbrytande från sina härad till angränsande härad lämpligt och befarar, att ett fortsatt insläende på denna väg i längden skulle leda till icke önskvärda resultat. Utskottet har i stället ansett ett återförande av Eldsberga socken till Halmstads och Tönnersjö valkrets, dit den naturligen hör, som önskvärt för att förhindra, att denna valkrets berövas ett mandat. Detta kan emellertid icke ske utan att Höks valkrets erhåller kompensation, enär valkretsen eljest skulle bliva för liten. Enda utvägen härför är, att Laholms stad tillföres valkretsen, vilket bör väcka så mycket mindre betänkligheter, som Laholm inom sig rymmer en icke ringa mängd jordbrukare samt säkerligen känner ett starkt samband med det omgivande häradet. På det att icke Årstads och Faurås valkrets skall underkastas en mandatminskning vill utskottet föreslå, att Himle härad förenas med förstnämnda två härader till en valkrets, var-

igenom sålunda Hallands mellersta domsaga blir valkrets. Av samma skäl som gäller för Laholms förening med Höks härad måste emellertid vid en dylik anordning Kungsbacka stad förenas med Fjäre och Viske härader till en valkrets, som sålunda kommer att sammanfalla med norra domsagan.'

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 19 oktober 1937 till socialdepartementet inkommen skrift hava landstingsmannen Albin Eriksson i Toftered och åtskilliga andra personer hemställt, att, enär synnerliga skäl icke förelåge för sammanförande i här förevarande hänseende av städerna Laholm och Kungsbacka med landsbygd, Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, om icke skäl förefunnes att frångå landstingets beslut och i stället fastställa länsstyrelsens förslag till valkretsindelning.

I den av Albin Eriksson i Toftered m. fl. ingivna skriften anföres bland annat:

'Det torde väl ha varit lagstiftarnas mening, att stad och landsbygd, på grund av olika möjligheter att deltaga i val, skall uppdelas i valkretsar var för sig. Valdeltagandet är alltid väsentligt större, procentuellt sett, i stad än på landsbygd. Detta beror givetvis på helt naturliga skäl, därför att det alltid ställer sig svårare för landsbygdens ofta avlägset boende befolkning att komma till vallokalerna, än för städernas centralt bosatta innevånare. Genom lagens bestämmelse, att stad och landsbygd välja var för sig, blir ju representationen efter folkmängd och icke efter valdeltagande. Där stad och landsbygd äro förenade i samma valkrets förekommer ofta, att respektive partier förrätta val med olika stads- och landslistor, och när så sker, blir representationen efter valdeltagande och inte efter folkmängden.

Genom Hallands landstings beslut bli ju stad och landsbygd sammanförda i två valkretsar, vilket måste bli till förfång för landsbygden och strida mot lagens mening. I såväl den valkretsindelning, som landstinget beslutat, och den länsstyrelsen föreslagit komma landstingets ledamöter att bestå av 35 stycken landstingsmän. Vi kunna därför ej förstå, att synnerliga skäl föreligga för att fatta annat beslut än det länsstyrelsen föreslagit. Såsom särskilt anmärkningsvärt må anföras, att det förslag, som segrade, inte förelåg före landstingets början, varför kommunerna aldrig beretts tillfälle att yttra sig om den valkretsindelning, som landstingets majoritet beslutat. Även detta går ju emot såväl lag som gammal tradition.

Vi undertecknade ha därför velat fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på frågan, så att Kungl. Maj:t vid fastställande av valkretsindelning för Hallands läns landstingsområde måtte taga i övervägande, huruvida inte skäl föreligga att frångå landstingets beslut och i stället fastställa Hallands länsstyrelsens förslag till valkretsindelning.'

Landstingets förvaltningsutskott har i skrivelse den 12 november 1937 avgivit förklaring och därvid tillika underställt landstingets förenämnda beslut Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet anförde:

'I sitt yttrande till landstinget över länsstyrelsens då föreliggande förslag i fråga om ändrad valkretsindelning förklarade sig utskottet vilja tillstyrka landstinget antaga detsamma. Sedan emellertid vid behandlingen under landstingsmötet inom landstingets vederbörande utskott framkommit ett annat förslag, som sedermera blivit av landstinget antaget, får förvaltningsutskottet uttala sin anslutning till den av landstinget beslutade valkretsindelningen, vilken utskottet anser vara såväl praktiskt riktigare som ur lokal väljarsynpunkt mera ändamålsenlig. Den hittillsvarande valkretsindelningen, vilken inne-

burit att Eldsberga socken utbrutits ur sitt naturliga sammanhang med Tönnersjö härad och tillagts Höks härads valkrets, har icke fungerat tillfredsställande och medfört ständigt upprepade klagomål från den överflyttade kommunen, som ansett sig sakna gemensamhetsintressen med valkretsen i övrigt och icke kunna göra sina synpunkter gällande. Enligt det av länsstyrelsen för landstinget framlagda förslaget skulle Eldsberga socken allttjämt tillhöra Höks härads valkrets, varförutom en ytterligare överflyttning av en kommun från ett härad till ett annat föreslagits, nämligen överflyttande av Steninge socken från Halmstads och Tönnersjö häraders valkrets till Årstads och Faurås valkrets. De olägenheter, som ansetts vara förenade med den förstberörda ändringen av häradsindelningen vid landstingsmannaval, skola med all säkerhet göra sig påmint i samma grad beträffande Steninge socken, om denna kommun överföres till Årstads och Faurås valkrets. Härtill kommer att Halmstads och Tönnersjö häraders valkrets genom att icke till valkretsen få räkna de till häradet hörande kommunerna gått förlustig ett mandat, som eljest enligt folkmängdssiffran skulle tillkomma häradet.

Genom den av landstinget antagna valkretsindelningen undvikas nu omfördämda olägenheter, samtidigt som påtagliga förbättringar vinnas på avseende å städerna Laholms och Kungsbackas placering i valkretsar vid landstingsmannaval. Dessa städer bilda för närvarande tillsammans med städerna Falkenberg och Varberg en valkrets, vilken från början torde hava betingats av folkmängdstalet, vid en tidpunkt, då de sistnämnda båda städerna ännu icke uppnått det sammanlagda folkmängdstal av 15,000 invånare, som enligt författningen berättigar till särskild valkrets. Falkenberg och Varberg, som äro varandra relativt nära geografiskt belägna och förete en liknande samhällsstruktur, äga otvivelaktigt en inre samhörighet, som väl motiverar deras sammanförande till en valkrets. Ett sådant sammanförande med uteslutande av städerna Laholm och Kungsbacka är numera möjligt sedan folkmängdstalet i Falkenberg och Varberg tillhoppa överstiger 15,000.

Laholm och Kungsbacka ligga var för sig i förhållande till närmast belägna stadssamhälle mera avlägset än vad enligt nyss nämnts är fallet med de varandra mera närbelägna Falkenberg och Varberg och åtskiljas i förhållande till varandra av nästan hela länets längd, varför deras gemensamma intressen i kommunalt avseende påtagligen måste vara synnerligen ringa. I själva verket äro deras intressen också vitt skilda. De förete en annan struktur än länets övriga städer. I varje fall gäller detta omdöme Laholm, som är avsevärt vidsträckt till yttinnehållet med en mycket stor landsbygd och ett invånareantal, som till mer än 30 procent utgöres av lantbruksbefolkning. Båda städerna ansluta naturligt till den omkringliggande landsbygden med vilken de hava gemensamma landstingsintressen, varför den naturliga samhörighet mellan land och stad, som här föreligger, på ett lyckligt sätt kommit till uttryck i den av landstinget beslutade valkretsindelningen, som lämnar samhörigheten tillfälle till manifestation jämväl vid val av ombud i den kommunala sekundärförsamlingen — landstinget.

Det har emot den av landstinget beslutade valkretsindelningen anmärkts, att sammanförandet till samma valkrets av stad och landsbygd måste bliva till förfång för landsbygden med hänsyn till ojämnheten i valdeltagandet inom städer och på landet, särskilt vid otjänlig väderlek. En sådan anmärkning äger i våra dagar icke berättigande, då kommunikationerna så storartat, åtminstone inom härvarande landstingsområde, förbättrats med utmärkta vägar och reguljära förbindelser i snart sagt varje by och i en tid, då valorganisationerna noggrant tillse att för deltagande i val extraordinära kommunikationer upprättats. Möjlighet föreligger ju även att öka antalet

valdistrikt. Ytterligare vill utskottet icke underlåta framhålla, att Oskarströms municipalsamhälle med en sammanträngd befolkning, som är större än Laholms och Kungsbacka städers var för sig, tillhör en landsbygdsvalkrets och att i avseende å detta stadsliknande samhällens anslutning till valkretsen i övrigt ingen anmärkning rests. Realiter föreligger i nu berörda hänseende ingen skillnad mellan Oskarström samt de ifrågakomna städerna. Skillnaden är blott formell. Utskottet vill slutligen påpeka, att landsbygden genom den av landstinget antagna valkretsindelningen ingalunda missgynnats, då den i stället fått ett mandats kompensation för de två, som genom städernas folkmängdsökning och viss inkorporering gått landsbygden förlustiga.

Det av länsstyrelsen för landstinget framlagda förslaget till valkretsindelning har författningsenligt upprättats till landstingets ledning vid fattande av beslut i ärendet och är ej bindande för landstinget, varför den omständigheten att kommunerna icke blivit hörda över den indelning, som landstinget beslutat, rättsligen måste sakna betydelse. Ehuru utskottet tacksamt erkänner att länsstyrelsens förslag inneburit en värdefull och saklig möjlighet till ordnande av valkretsindelningen, får utskottet likväl framhålla, att även andra sakligt möjliga lösningar föreligga, och får utskottet under åberopande av vad utskottet ovan yttrat och då utskottet anser, att synnerliga skäl föreligga för sammanförande av Laholms och Kungsbacka städer med kringliggande landsbygd till särskilda valkretsar, att det täcktes Eders Kungl. Maj:ts fastställa den av Hallands läns landsting beslutade indelningen av Hallands läns landstingsområde i valkretsar för val av landstingsmän.

Utskottet får anmäla att utskottets beslut i fråga om detta yttrande icke varit enhälligt, i det ledamöterna Nils Johansson, Albin Eriksson och J. Arvidsson emot utskottets beslut i detta ärende anmält reservation under förmenande att omständigheter icke inträffat, som kunnat föranleda utskottet att efter sitt yttrande till landstinget med tillstyrkande av länsstyrelsens förslag till valkretsindelning ändra sitt då gjorda ståndpunktstagande i fråga om sagda indelning.

Länsstyrelsen anförde i utlåtande den 19 november 1937:

’Innehållet i ovanberörda, av Albin Eriksson m. fl. gjorda framställning synes vederbörligen bemött genom det av förvaltningsutskottet avgivna yttrandet i ärendet. På grund av innehållet i sistnämnda yttrande finner länsstyrelsen den av landstinget beslutade valkretsindelningen hava företräde framför en indelning enligt länsstyrelsens till landstinget avgivna förslag. Såväl vid en indelning enligt sistberörda förslag som vid en indelning enligt landstingets beslut skulle med användande av befolkningsciffrorna för den 1 januari 1937 uppkomma ett orepresenterat befolkningsöverskott av 7,434 för länet i dess helhet. Det högsta orepresenterade befolkningsöverskottet för någon valkrets blir med användande av samma siffror 3,988 vid en valkretsindelning enligt länsstyrelsens berörda förslag och 2,192 eller sålunda avsevärt mindre vid en indelning enligt landstingets beslut. Även i sådant hänseende har alltså sistnämnda indelning ett visst företräde framför en indelning enligt länsstyrelsens förslag.

Vid beredningen av ärendet för förslagets avgivande till landstinget var länsstyrelsen själv inne på samma linje, som landstinget sedermera valde, men avstod från att framlägga förslag i denna riktning med hänsyn till dels en viss tvekan, huruvida hinder mot en sådan indelning möjligen kunde förefinnas uti bestämmelsen i 8 § 2 mom. i lagen av den 20 juni 1924 om landsting att valkrets bestående av stad och landsbygd icke bör utan synnerliga

skäl bildas och dels den radikala förändring av hittillsvarande valkretsindelning, som den föreslagna föreningen av stad med landsbygd skulle ha inneburit. Det anförda lagstadgandet ger emellertid icke länsstyrelsen anledning att avstyrka den av landstinget beslutade valkretsindelningen, då härigenom beaktansvärda fördelar nås och särskilt undvikes den synnerligen otillfredsställande påföljden av länsstyrelsens förslag, att Halmstads och Tönnersjö häraders valkrets, genom det nödtvungna bibehållandet av Eldsberga socken inom Höks härads valkrets, ginge förlustig ett av sina hittillsvarande mandat.

På grund av vad sålunda anförts får länsstyrelsen hemställa, att landstingets underställda beslut måtte vinna nådig fastställelse.'

Kungl. Maj:t har i beslut den 28 januari 1938 med hänsyn till bestämmelserna i 8 § 2 mom. fjärde stycket lagen om landsting ej funnit skäl godkänna landstingets underställda beslut.

De nuvarande bestämmelserna om valkretsindelning vid landstingsmannaval innebära i huvudsak följande: Inledningsvis förklaras, att landstingens ledamöter utses för länets landsbygd och de städer i länet, som deltaga i landsting. För val av landstingsmän indelas landstingsområdet i valkretsar. För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman, och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5,000. Vid landstingsområdesindelning i valkretsar skall som grundläggande regel iakttagas, att för varje valkrets kommer att utses minst 5 högst 9 landstingsmän. Stad vars folkmängd utgör minst 15,000 invånare bildar dock en valkrets. Stad med mindre folkmängd än 15,000 förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets. Valkrets bestående av stad och landsbygd får emellertid ej utan synnerliga skäl bildas. I valkrets, som utgöres endast av städer, skall folkmängden uppgå till minst 15,000. Där med iakttagande av de nyss återgivna bestämmelserna bildande av valkrets skulle medföra synnerlig olägenhet, må område med lägre invånarantal än förut angivits utgöra valkrets; sådan valkrets skall dock om landsbygd däri ingår hava en folkmängd av 10,000 invånare. (För landstings beslut om bildande av sådan valkrets erfordras kvalificerad majoritet.) Vid valkretsindelningen skall iakttagas, att område för annan valkrets än den, i vilken två eller flera städer ingå, skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje samt att delningen i vad angår landsbygden skall verkställas där så lämpligen kan ske efter domsaga, tingslag eller härad men eljest efter kommuner. Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall utses för varje valkrets, fastställas efter de förut angivna grunderna av landstinget. Förslag till omförmälda indelning skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen, sedan landstingsområdets kommuner beretts tillfälle att yttra sig. Indelningen skulle enligt övergångsbestämmelser till landstingslagen verkställas vid lagtima landstingsmöte år 1925. Varda de förhållanden, som legat till grund för den fasta indelningen, så ändrade, att jämkning däri till följd av de förut återgivna stadgandena påkallas, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget på länsstyrelsens förslag

eller efter inhämtande av dess yttrande verkställa jämkningen. Över landstings beslut i fråga om valkretsindelningen med vad därmed sammanhänger får ej klagas. Däremot skall landstings beslut i fråga om landstingsområdes indelning i valkretsar vid val av landstingsmän underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

Av de förklaringar, som landstingets förvaltningsutskott och länsstyrelsen avgivit, synes det utskottet klart framgå, att den av landstinget beslutade valkretsindelningen måste anses ur alla synpunkter synnerligen lämplig och även fullt motsvara landstingslagens bestämmelser.

Laholm och Kungsbacka ligga långt från varandra och var för sig långt skilda från övriga städer. Städernas samfällda intressen i kommunalt avseende måste därför, såsom i landstingets förvaltningsutskotts förklaring framhållits, vara synnerligen ringa. Dessa båda småstäder förete vidare en helt annan struktur än länets övriga, större städer. Laholm har t. ex. ett avsevärt vidsträckt yttinnehåll med en mycket stor landsbygd och ett invånareantal, som till mera än 30 % utgöres av lantbruksbefolkning. Båda dessa småstäder måste anses naturligt ansluta till den omkringliggande landsbygden, med vilken de ha gemensamma landstingsintressen.

Utskottet har även fäst sig vid, att länsstyrelsen i sin förklaring oförbehållsamt förklarat, att den av landstinget beslutade valkretsindelningen har företrädare framför den indelning, länsstyrelsen själv tidigare hade föreslagit, och att länsstyrelsen reservationslöst hemställt om fastställelse av landstingets beslut i frågan.

Utskottet vill erinra om, att den nuvarande landstingslagen ingalunda lägger något hinder i vägen för stads och landsbygds förening i en och samma valkrets vid val av landstingsmän. Redan vid 1934 års landstingsval förekommo även sådana blandade kretsar i flera fall. Sålunda ingingo redan då städerna Nybro, Skanör, Falsterbo, Kungälv, Marstrand, Lysekil, Strömstad, Ulricehamn och Arvika i samma valkrets som kringliggande landsbygd. Vid samma konselj, den 28 januari 1938, då Kungl. Maj:t underkände Hallands läns landstings beslut, godkände Kungl. Maj:t andra landstings beslut om ytterligare blandade valkretsar, varigenom jämväl städerna Filipstad och Höganäs samt Askersund, Nora och Linde sammanfördes med kringliggande landsbygd i gemensam valkrets.

Vid samma tillfälle då Hallands läns landstings beslut om Laholms och Kungsbackas förenande med kringliggande landsbygd i samma valkrets upphävdes, godkände således Kungl. Maj:t bl. a., att i Örebro län samtliga mindre städer — alla med ungefär samma invånareantal som berörda Hallandsstäder — sammanfördes med kringliggande landsbygd i gemensamma valkretsar.

Enligt utskottets förmenande måste av vad i de olika förklaringarna uttalats anses framgå, att synnerliga och minst lika starka skäl, som vad gäller småstäderna i Örebro län, ha förelegat för sammanförandet, på sätt Hallands läns landsting beslutat, av städerna Laholm och Kungsbacka med kringliggande landsbygd i gemensamma valkretsar.

På grund av vad sålunda anförts och då enhetliga synpunkter uppenbarligen icke lagts till grund för bedömandet av de olika fallen, har utskottet i anledning av Kungl. Maj:ts beslut i fråga om valkretsindelningen inom Hallands län funnit sig icke kunna undgå att besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

VII.

(Protokoll över finansärenden den 30 september 1937.)

av herr *Bergman*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Lindmark*, *Andrén*, *Lindskog* och *Nolin*, anförde:

»Enligt § 21 i instruktion för generaltullstyrelsen den 22 december 1922 (S. F. S. nr 625) tillsättas bl. a. tjänstemän i 24:de—30:de lönegraden av Kungl. Maj:t. Övriga i gällande tjänsteförteckning för tullverket upptagna befattningshavare tillsättas av styrelsen medelst konstitutorial.

I § 23 stadgas:

'*Mom. 1.* Då befattning, som på förslag av generaltullstyrelsen skall tillsättas av Kungl. Maj:t, är ledig, utfärdar styrelsen kungörelse därom i allmänna tidningarna och medelst anslag i styrelsens lokal med föreläggande av 20 dagars ansökningstid, räknad från den dag, då kungörandet sker, varjämte ledigheten bör även på annat lämpligt sätt bekantgöras. Efter ansökningstidens utgång insänder styrelsen ansökningshandlingarna till Kungl. Maj:t samt förordar därvid till erhållande av befattningen den bland de sökande, som med hänsyn till förtjänst och skicklighet anses företrädesvis böra ifrågakomma till densamma, eller anmäler, om sådant förord icke kan lämnas åt någon bland de sökande.

'*Mom. 2.* Då befattning, som tillsättes av styrelsen, bliver ledig och annan befattnings innehavare icke omedelbart förflyttas dit, skall ledigheten kungöras på sätt i mom. 1 sägs. Efter ansökningstidens utgång tillsätter styrelsen befattningen efter prövning av de sökandes förtjänst och skicklighet. Finnes bland sökandena icke någon, som styrelsen anser lämplig till befattningen, låter styrelsen ånyo kungöra densamma ledig till ansökning.

'*Mom. 3.* Tullverkets ombudsman, tullfiskaler, ävensom tullexpeditions- och gränstullstationsföreståndare förordnas av styrelsen utan ansökning.'

Kustöveruppsyningsman förordnas av generaltullstyrelsen.

I § 22 mom. 3 stadgas:

'För befordran till kammarskrivartjänst eller ordinarie tjänst i högre lönegrad vid tullstaten med undantag av tullkassörstjänst fordras att hava avlagt godkänd examen vid kurs för utbildning av extra ordinarie kammarskrivare. I den mån sådant anses erforderligt äger styrelsen föreskriva, att tjänsteman för erhållande av annan befattning vid tullstaten skall hava avlagt godkänd examen vid för befattningen avsedd utbildningskurs.'

Kungl. generaltullstyrelsen har den 13 december 1935 utfärdat följande två cirkulär:

'Kungl. generaltullstyrelsen har denna dag, med stöd av § 22 mom. 3 i den för styrelsen gällande instruktion, funnit gott föreskriva, att såsom kompetensvillkor för erhållande av kustöveruppsyningsmansbefattning, som efter den 25 maj 1936 förklaras till ansökning ledig, skall fordras att hava avlagt godkänd examen vid för sådan befattning avsedd utbildningskurs.'

'Kungl. generaltullstyrelsen har beslutit, att en undervisningskurs för utbildning av tjänstemän i kustuppsyningsmans eller förste kustvakts tjänsteställning till befattning såsom kustöveruppsyningsman skall under tiden 23 mars—11 juni 1936 anordnas vid tullverkets undervisningsanstalt i Stockholm.

Till generaltullstyrelsen ställda ansökningar om inträde i denna kurs skola ingivas till chefen för vederbörande kustdistrikt före den 1 januari 1936. Ansökning skall åtföljas av tjänstförteckning och tjänstgöringsintyg samt de övriga handlingar, sökanden önskar åberopa. Senast den 15 januari 1936 skall kustdistriktschefen till styrelsen överlämna inkomna ansökningar jämte eget yttrande angående dels vilka av de sökande, som synas bära ifrågakomma till intagande i kursen, dels ock i vilken ordning de sålunda förordade bära utväljas.

Sökande, som efter generaltullstyrelsens beprövande anses kunna ifrågakomma till intagande i kursen, kommer att därom erhålla meddelande före den 1 februari 1936. Sådan sökande har att undergå inträdesprövning för utrönande av huruvida sökanden i svenska språket och räkning besitter erforderliga kunskaper för att kunna tillgodogöra sig undervisningen i kursen; skolande inträdesprövningen jämväl hava till syfte att uttröna, huruvida och i vilken mån sökande besitter kunskaper i tyska och engelska språken. Inträdesprövningen skall äga rum den 29 februari 1936 kl. 8 f. m. och förrättas å plats, som av kustdistriktschefen bestämmes. Prövningen är uteslutande skriftlig och avser besvarandet och lösandet av vissa frågor och uppgifter, vilka komma att tillställas kustdistriktschefen för att vid början av prövningen utdelas till deltagarna i densamma. Prövningen, för vilken må anslås en tid av högst fem timmar, skall försiggå under kontroll av kustdistriktschefen eller en av honom för ändamålet utsedd tjänsteman i överordnad ställning. Närmare bestämmelser rörande inträdesprövningen komma sedermera att meddelas av chefen för generaltullstyrelsens personalbyrå. Omedelbart efter avslutad prövning skall myndigheten insända svaren och lösningarna till nämnda byrå.

Befattningshavare, som vunnit inträde i kursen, äger på grund av gällande avlöningsreglemente att uppbära oavkortad lön under den tid, han deltagit i densamma. Därest sådan befattningshavare är stationerad å annan ort än Stockholm, må befattningshavaren dessutom åtnjuta ej mindre resekostnads- och traktamentsersättning jämlikt gällande resereglemente för resan till och från Stockholm än även under hela tiden för kursen dagtraktamente med enahanda belopp, som enligt 5 § av gällande tillägsbestämmelser till avlöningsreglementet utgör tjänstgöringstraktamente från och med 16:e dygnet till och med 6:e månadens utgång vid tjänstutövning i sammanhängande tidsföljd å annan ort inom riket än stationeringsorten.

Detta meddelar kungl. generaltullstyrelsen härigenom till vederbörandes kännedom och efterrättelse.'

Generaltullstyrelsen har den 15 september 1936 ledigförklarat en kustöveruppsyningsmanstjänst med placering t. v. i Stockholms kustdistrikt.

Till tjänsten anmälde sig fem sökande (A, B, C, D och E¹).

¹ I akterna anföras givetvis deras verkliga namn, men då dessa för sakens bedömande ej behöva blottställas, användas härstädes alfabetets bokstäver i följd, alltså icke heller så att förstå att de skulle motsvara de ifrågavarande namnens initialer.

Chefen för Stockholms kustdistrikt anför bl. a.:

'De tre förstnämnda A, B och C, hava icke genomgått kustöveruppsyningsmanskurs. De uppfylla sålunda icke det i Generaltullstyrelsens cirkulär den 13 december 1935 (Tffs 455/1935) föreskrivna kompetensvillkor. Vidare är B vitsordad såsom mindre pålitlig och har av överdomstol ådömts ansvars-påföljd för tjänstefel (Kungl. Maj:ts och Dess Högsta domstols utslag den 22 oktober 1936).

De två återstående sökandena, D och E, hava båda genomgått nyssomför-mäld kurs.

Det förhållandet, att D senare än E konstituerats till förste kustvakt och ännu ej befordrats till kustuppsyningsman, bör icke tillmätas någon större betydelse. Redan såsom kustvakt var D, liksom även andra kustvakter inom detta kustdistrikt, beordrad att tjänstgöra såsom befälhavare för postering och å bevakningsbåt. Han hade därvid sådan tjänstgöring, som annars rätteligen ankom å kustuppsyningsman att utöva. Orsaken härtill var, att å ena sidan bevakningsarbetet krävde ökat antal posteringar, men motsvarande antal kustuppsyningsmän icke fanns att tillgå, och å den andra att statsmakternas besparingsintresse beklagligtvis förhindrade inrättandet av nya sådana tjänster. Realiter är ur förtjänstsynpunkt D:s tjänstgöring därför ej mindre fullt likvärdig med än även mervärdig än E:s, men D:s förtjänst kan icke oförtydligt utläsas ur hans tjänstförteckning; detta sagt utan att på minsta sätt förringa E:s förtjänst.

I fråga om dessa sökandes skicklighet torde det få anses odisputabelt att den, som under mer än 13 år tjänstgjort inom Stockholms kustdistrikt och därunder vid de flesta av dess posteringar haft tillfälle att förskaffa sig dels förtrogenhet med skärgårdens farvatten, vilket är av största vikt, då det gäller att förfölja och uppbringa smugglare, och dels kännedom om de personer, som plåga syssla med spritsmuggling samt varest dessa vanligtvis hava sitt tillhåll och sina vägar, har större förutsättning att positivt kunna verka för spritsmugglingens bekämpande än den, för vilken förhållandena inom kustdistriktet i alla avseenden äro fullkomligt främmande.

Jämlikt § 182 punkt 2 tullverkets tjänstgöringsreglemente förordnar generaltullstyrelsen i kustdistrikt, där flera kustöveruppsyningsmän äro anställda, vilka posteringar skola stå under varje kustöveruppsyningsmans befäl och utgöra hans kustöveruppsyningsmansavdelning. Då kustdistriktet redan har en kustöveruppsyningsman bör således beslut fattas i nämnda avseende. Det är mig därför obekant, vilka posteringar avses skola ställas under den blivande kustöveruppsyningsmannens befäl och var han skall stationeras. Emellertid har arbetsfördelningen i detta kustdistrikt varit sådan, att kustöveruppsyningsmannen icke utövat tillsyn över annat än sitt eget bevakningsområde, och därav har bevakningsarbetet icke lidit påvisbart avbräck. Sådan inspekterande verksamhet, varom § 186 punkt 1 tjänstgöringsreglementet förmäler, har denne sålunda icke utövat, och han torde varken kunna för den närmaste framtiden komma att utöva dylik, då härför erforderliga transportmedel icke finnas — två sjöposteringar hava nämligen under två år varit utan bevakningsbåt och därför måst nedläggas — eller detta vara påkallat med hänsyn till den övervakande verksamhet, som av mig eller av mig beordrade underlydande tjänstemän förrättas. Allt sedan posteringssorterna och bevakningsbåtarna försågos med telefon och radioemottagare kan chefsexpeditionen på ett helt annat sätt följa, leda och ingripa i bevakningsarbetet och patrulleringen än det var möjligt vid tjänstgöringsreglementets tillkomst. Kustöveruppsyningsmannen i detta kustdistrikt har därför icke samma betydelse, som han möjligen kan hava i annat kustdistrikt, där

förbindelserna mellan kustdistriktsexpeditionen och kustposteringarna icke äro så effektivt ordnade som här. Kustöveruppsyningsmanstjänst kan således inom detta kustdistrikt icke hava någon annan motivering än den att giva befälhavaren å en bevakningsbåt en i förhållande till hans arbete, ansvar och insikter välförtjänt och rättvis lönegradsplacering. Skall emellertid full rättvisa ske i detta avseende, böra ju samtliga befälhavare å bevakningsbåtar främst i den yttersta bevakningslinjen intaga denna lönegradsplacering. Redan ur denna synpunkt finner jag D böra före E komma i fråga till den ledigförklarade tjänsten. Indirekt skulle ock därav uppstå den fördelen, att en här eventuellt vakantbliven tjänst i lägre lönegrad skulle kunna överföras till annat kustdistrikt.

På grund av vad här anförts, synes mig D, som har fullgoda vitsord, böra tillerkännas ett alldeles bestämt företräde till ifrågavarande tjänst, och får jag sålunda till erhållande av den ledigförklarade kustöveruppsyningsmanstjänsten förorda honom, förste kustvakten i Stockholms kustdistrikt D.

Stockholm den 30 november 1936.'

Kustbevakningsinspektören anförde i yttrande den 17 december 1936 bl. a.:

'Chefen för Stockholms kustdistrikt utgår i sin skrivelse den 30 nästlidne november från den förutsättningen, att Stockholms kustdistrikt framdeles liksom hittills icke skulle indelas i kustöveruppsyningsmansområden, utan att samtliga posteringar fortfarande skulle stå under kustdistriktchefens omedelbara befäl.

Kustdistriktchefen anför därvid bland annat, att kustöveruppsyningsmanstjänst inom Stockholms kustdistrikt icke kan hava någon annan motivering än den att giva befälhavaren å en bevakningsbåt en i förhållande till hans arbete, ansvar och insikter välförtjänt och rättvis lönegradsplacering.

Kustdistriktchefen synes också i allt väsentligt hava grundat sitt förord därpå, att den blivande kustöveruppsyningsmannen skulle vara befälhavare för kustpostering och icke äga att utöva befäl utanför sin postering. Detta synes tydligt framgå bland annat därav, att de sökandes förmåga att utöva högre befäl icke på något sätt berörts i det avgivna förordet.

Jag kan icke dela denna kustdistriktchefens uppfattning beträffande kustöveruppsyningsmans tjänsteställning, vilken uppfattning, om den finge göra sig gällande, skulle sänka kustöveruppsyningsmanstjänsterna till att bliva allenast posteringsbefälhavare.

Enligt min uppfattning är det för tjänstens behöriga gång nödvändigt, att kustöveruppsyningsmanstjänsterna bibehållas vid, vad de äro avsedda att vara nämligen befattningar med befäl och inspektionsskyldighet över visst område av kustdistriktet, och det finnes enligt min uppfattning icke några bärande skäl för, att Stockholms kustdistrikt i detta avseende skall utgöra något undantag. Att så hittills varit förhållandet inom sagda kustdistrikt torde hava berott bland annat därpå, att inom det vidsträckta distriktet hittills funnits endast en kustöveruppsyningsman.

På grund av vad jag ovan anfört, anser jag därför, att vid kustöveruppsyningsmanstjänsters tillsättande mycket stor hänsyn måste tagas till respektive sökandes skicklighet och särskilt till deras förmåga att utöva befäl.

Det förhållande att en sökande genom tjänstgöring inom ett kustdistrikt satts i tillfälle att lära känna förhållandena inom detta distrikt bör icke få räknas som merit, för så vitt icke samtliga sökande anses i alla andra avseenden fullt likvärdiga.

Jag delar chefens för Stockholms kustdistrikt uppfattning att valet vid tillsättande av den lediga kustöveruppsyningsmanstjänsten bör stå emellan kust-

uppsyningsmannen E och förste kustvakten D, vilka besitta erforderlig formell kompetens för tjänsten i fråga.

Båda äro nitiska och plikttrogna tjänstemän.

D har längre tjänstetid och något större teoretiska meriter. E innehar sedan mera än två år tillbaka högre tjänstegrad än D samt har högre vitsord än denne.

Beträffande tjänstemeriter anser jag dem därför jämställda.

I fråga om skicklighet och särskilt i fråga om att taga befäl anser jag E avgjort överlägsen D. På grund härav anser jag, att E bör tillerkännas bestämt företräde framför D och får jag därför till erhållande av den lediga kustöveruppsyningsmanstjänsten förorda kustuppsyningsman E.'

Den 30 januari 1937 konstituerade och förordnade generaltullstyrelsen ingendera av dessa utan en annan, den som här benämnts C, till kustöveruppsyningsman med placering tillsvidare i Stockholms kustdistrikt.

Över generaltullstyrelsens beslut har en av sökandena, förste kustvakten A, anfört besvär hos Kungl. Maj:t och anför bl. a., att han vunnit anställning över tio år tidigare i tullverkets tjänst än den konstituerade och blev ordinarie c:a 14 år tidigare. A anför vidare:

'Förutom det, att jag är C betydligt överlägsen såväl ifråga om levnads- som i fråga om tjänsteålder och utnämning till ordinarie tjänst äger jag försteg framför honom i fråga om andra meriter. Jag innehar således skepparbrev av andra klassen, har deltagit i praktiska göromål vid Stockholms polis-kriminalavdelning samt har kunskap i engelska språket.

Då jag på goda grunder anser att grundlagens föreskrift om förtjänst och skicklighet vid ifrågavarande tjänsts tillsättande icke blivit i vederbörlig utsträckning beaktad får jag i underdånighet hemställa att Eders Kungl. Maj:t täckes upphäva kungl. generaltullstyrelsens beslut av den 30 januari och utnämna mig till kustöveruppsyningsman vid Stockholms kustdistrikt.'

I anledning av besvären har yttrande avgivits av C, varjämte A inkommit med påminnelser. Den senare anför bl. a.:

'Jag önskar fästa uppmärksamhet vid det förhållandet, att C enligt kust-distriktschefens rapport den 23 mars d. å. ställts under åtal.

I tjänsteförteckningen har undertecknads tjänstgöring under olika perioder under åren 1927—1930 såsom befälhavare på Svenska Högarnes och Huvudskärs tulljakter ej blivit upptagen. Då denna tjänstgöring ingår i de yttre kustposteringsarna, får jag härmed samtidigt anhålla, att dessa meriter skrivas mig tillgodo och att vederbörlig hänsyn tages härtill.'

Åberopar dessa intyg:

'Kustuppsyningsmannen A har under tiden från och med den 6 december 1922 till och med den 31 januari 1923 praktiserat vid kriminalavdelningen och därunder deltagit i här förekommande spaningsarbete, erhållit undervisning i fingeravtrycks-lära och övrig signalementspraxis, inhämtat kunskaper i lösdrivares lagenliga behandling samt dellagit i utredningar i här förekommande brottmål.

Stockholm och kriminalavdelningens station den 3 februari 1923.

Eric Hallgren.

Tredje polsintendent.'

'T. f. kustuppsyningsmannen A har inför undertecknad undergått prövning i sin färdighet i engelska språket, och har jag därvid konstaterat, att A, som enligt uppgift inhämtat sina kunskaper i språket under utrikes sjöfart, äger förmåga att till-

fredsställande muntligen meddela sig på engelska, särskilt i fråga om i sjöfart förekommande talesätt, vilket härmed på begäran intygas.

Stockholm den 22 januari 1923.

Vilh. Uhrström.

Fil. doktor. Lärare vid Stockholms polisskola.

Chefen för Stockholms kustdistrikt anför:

'Efter det att till chefen för Stockholms kustdistrikt remitterats förste kustvakten A:s underdåniga besvär över generaltullstyrelsens beslut den 30 januari 1937 att till kustöveruppsyningsman med placering tills vidare i sagda distrikt konstituera och förordna kustuppsyningsmannen C, får jag, med bifogande av hans förklaring och A:s däröver avgivna påminnelser samt med handlingarnas återställande, vördsamt anföra följande.

Redan i mitt över ansökningarna till tjänsten i fråga på grund av remiss avgivna utlåtande den 30 november 1936 fäste jag uppmärksamheten därå, att sökandena C och A ävensom kustuppsyningsmannen B i motsats mot den av mig till tjänstens erhållande förordade förste kustvakten D icke genomgått kustöveruppsyningsmanskurs och således icke uppfyllde det i generaltullstyrelsens cirkulär den 13 december 1935 (Tffs. 455 år 1935) föreskrivna kompetensvillkor för erhållande av kustöveruppsyningsmansbefattning att ha avlagt godkänd examen vid för en sådan befattning avsedd utbildningskurs. Då förenämnda cirkulär uttryckligen föreskrev, att för erhållande av kustöveruppsyningsmansbefattning, som efter den 25 maj 1936 förklarades till ansökning ledig, skulle fordras att hava erlagt godkänd examen vid för sådan befattning avsedd utbildningskurs, och då i samband med tjänstens ledigförklarande den 15 september 1936 (Tffs. nr 292/1936) icke tillkännagivits, att dispens från det föreskrivna kompetensvillkoret kunde ifrågakomma, fann jag icke anledning att i mitt förenämnda utlåtande angående de sökande särskilt uttala mig beträffande sökandena A, B och C, vilka samtliga saknade den formella kompetensen för den sökta kustöveruppsyningsmansbefattningen och sålunda vore författningsenligt uteslutna; B för övrigt även av det skälet att han icke ägde fullgoda vitsord. Emellertid skulle mitt utlåtande i varje fall icke kommit att gå i annan riktning än det gjort och mitt förord således alltjämt givits icke åt förklaranden C, ej heller åt klaganden A, utan åt förste kustvakten D med hänsyn till att D förvärvat den föreskrivna kompetensen och på grund av min personliga kännedom om de sökande. Om jag således ej i skrift kom att giva till känna min mening beträffande de tre förenämnda sökande, blev jag dock i tillfälle att muntligt uttala densamma och detta särskilt beträffande C, i det att jag på telefonförfrågan den 29 sistlidne januari — — — om C:s förutsättningar såsom kustöveruppsyningsman uttalade, att C visserligen vore god sjöman och synnerligen väl förtrogen med skärgårdens farvatten, men att han såsom befälhavare och förman saknade erforderliga förutsättningar och därför icke vore lämplig. — — — Han läte sig ledas och saknade den fasthet i handlandet och det mått av kunskaper, som med nödvändighet måste fordras av den tjänsteman i ett kustdistrikt som Stockholms, vilken intager ställningen såsom kustöveruppsyningsman, och jag anförde därvid några exempel, som enligt min mening ställde C:s underlägsenhet i öppen dag. Beträffande bristen i kunskaper, allmänt sett, ansåg jag mig därvid ej särskilt behöva påpeka dessa, då — — — bland de tjänstemän från Stockholms kustdistrikt, vilka den 29 februari 1936 prövade för inträde till utbildningskurs för kustöveruppsyningsmän, C var den svagaste, och C vid provet icke kunde lösa en enda av de förelagda räkneuppgifterna. För att kunna upprätthålla en kustöveruppsyningsmans-

befattning erfordras dock något mera än att vara en skicklig rorsman. Det fordras befälhavaregenskaper, fasthet i ord och gärning, ett kunskapsmått, som möjliggör att lämna underlydande råd och upplysningar i tjänsten, samt ett föredömligt uppförande. Detta saknar C, varför han enligt mitt förmenande, i detta fall intar i fråga om förtjänst och skicklighet sista rummet bland de nu sökande. Icke förty erhöll C tjänsten, utan att, så vitt jag vet, dispens från nyssnämnda synnerligen betydelsefulla föreskrift söktes eller beviljats, vilken relativt nyss utfärdade bestämmelse alltså i detta fall satts ur kraft. Det förtjänar i detta sammanhang omnämnas, att C efter utnämningen gjort sig skyldig till onykterhet i tjänsten och därför av mig anmälts till bestraffning.

Alldenstund kunniga, dugande och väl vitsordade tjänstemän inom detta kustdistrikt och möjligen även inom andra underlåtit att söka kustöveruppsyningsmansbefattningen på grund av förenämnda cirkulärs uttryckliga föreskrift om visst avlagt kompetensprov för erhållande av sådan befattning, och då detta befordringsärende dragits inför högre instans, synes mig riktigt och rättvist, att Kungl. Maj:t, med upphävande av kungl. generaltullstyrelsens beslut att konstituera och förordna C såsom kustöveruppsyningsman, ville återförvisa ärendet till generaltullstyrelsen för förnyat ledigförklarande av kustöveruppsyningsmansbefattningen i Stockholms kustdistrikt och att — med hänsyn till förekommande omständigheter — därvid tillkännagives, att uppfyllande av det i cirkuläret den 13 december 1935 föreskrivna kompetensvillkor icke innebär en oeftergivlig förutsättning för erhållande av kustöveruppsyningsmansbefattning. Stockholm den 21 april 1937.

A. Hjerner.

Chef för Stockholms kustdistrikt.'

Generaltullstyrelsen anför i infortrat yttrande:

'Vid tillsättandet av ifrågakvarande tjänst fann styrelsen C, vilken ägde fullgoda vitsord, böra med hänsyn till förtjänst och skicklighet i främsta rummet ifrågakomma till tjänstens erhållande.

I skrivelse den 4 mars 1937 har emellertid ovanbemälda kustdistriktchef anmält C för vissa av honom den 26 februari 1937 begångna tjänsteförseelser. Genom i avskrift bilagda beslut den 19 juni 1937, vilket vunnit laga kraft, har styrelsen för klandervärt uppförande ävensom för eftersättande av skyldighet att föra dagbok dömt C till varning.

Med avseende å vad sålunda förekommit mot C och i anledning av de anförda besvären hemställer styrelsen — som anser klaganden icke böra ifrågakomma till tjänsten — att Kungl. Maj:t måtte pröva skäligen att, med upphävande av styrelsens ovanberörda beslut den 30 januari 1937 och det för C utfärdade konstitutorialet, visa målet åter till styrelsen för att styrelsen ånyo må företaga tillsättning av tjänsten.

I behandlingen av detta ärende hava deltagit, förutom undertecknad generaltulldirektör, byråcheferna Jansson, Hilding, Sandquist och Lindberg, föredragande, kustbevakningschefen Bergmark och tillförordnade byråchefen Åberg.'

Det bade konstaterats, att den förordnade hade begått sådana förseelser i tjänsten, att det icke kunde anses rådligt att anförtro honom den sökta befälstjänsten. Vid inspektion den 26 febr. 1937 av chefen för Stockholms kustdistrikt hade C, som då var befälhavare å kustposteringen Nynäshamns bevakningsbåt, anträffats i kajutan i sådant tillstånd att av hans tal tydligen

kunde förmärkas att han var påverkad av spritdrycker. Det konstaterades även att C underlåtit att göra de anteckningar i dagboken, som ålegat honom från och med den 20 febr. 1937, då han efter tjänstledighet återinträtt i tjänstgöring. C hade för övrigt tidigare av chefen för Stockholms kustdistrikt fått tillrättavisning och erinran för sitt förhållande i tjänsten. C hade visserligen bestritt, att han vid inspektionstillfället var onykter, men dock medgivit att han förtärt brännvin. Genom intyg av poliskommissarien T. Åkesson hade emellertid konstaterats att C vid ifrågavarande inspektion den 26 febr. varit i så hög grad påverkad av starka drycker, att han enligt poliskommissariens bestämda uppfattning ej kunnat fullgöra sina tjänsteåligganden.

Chefen för kustdistriktet anmälde nu C även för osannfärdiga uppgifter, i det C bestritt att han även tidigare beträffs med onykterhet i tjänsten, ehuru enligt en av dåvarande chefen för Stockholms kustdistrikt den 7 maj 1925 gjord anteckning C som då var befälhavare å bevakningsbåten T. V. 42 under båtens uppehåll vid Fittja varv icke varit fullt nykter, dels ock att C bestritt att anmärkningar förut riktats mot hans tjänstgöring, ehuru i dagboken för Nynäshamns tulljakt den 12 sept. 1932 vid inspektion antecknats, att C av kustdistriktschefen tilldelats erinran för försummelse i tjänsten.

Härav framgår alltså bl. a.:

1) att chefen för kustdistriktet, som förutsatt att de som enligt general-tullstyrelsens kungörelse den 13 dec. 1935 voro formellt inkompetenta redan av denna anledning kunde lämnas ur räkningen, vid avgivande av yttrande och förslag ej ansett sig ha anledning att närmare yttra sig om dessa tre sökande;

2) att detta förhållande föranlett att generaltullstyrelsen saknade vissa för sakens riktiga bedömande betydelsefulla informationer rörande sökanden C;

3) att generaltullstyrelsen, sedan på grund av anförda besvär dessa informationer kommit generaltullstyrelsen tillhanda, själv funnit förordnandet av C olämpligt och hemställt om bifall till besvären på det sätt att ärendet måtte visas åter till generaltullstyrelsen;

4) men att denna välgrundade hemställan avslagits och sålunda en person som både före och efter förordnandet visats hava begått allvarliga tjänsteförseelser bl. a. genom onykterhet i tjänsten — en tjänst som bl. a. innebär skyldighet att övervaka åtgärderna mot smuggling av rusdrycker — fått sitt förordnande stadfäst.

Genom beslut den 30 september 1937 har Kungl. Maj:t nämligen på hemställan av föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, icke funnit skäl göra ändring i ifrågavarande överklagade beslut.

Enligt vår mening hade, då klaganden A bort före C konstitueras och förordnas till kustöveruppsyningsmanstjänsten, i anledning av de av A anförda besvären, ärendet bort återförvisas till generaltullstyrelsen för att av densamma åter företagas till prövning.

Vi hava alltså ansett oss böra inom utskottet yrka anmärkning enligt § 107

regeringsformen mot föredragande departementschefen statsrådet Wigforss för att han tillrätt ifrågavarande beslut.»

VIII.

(Protokoll över finansärenden.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Bergman*, *Karl Bodin*, *Hagström*, *Andersson* i *Ovanmyra*, *Eriksson* i *Toftered* och *Nolin*, ansett, att utskottet bort uttala följande:

»I proposition år 1937 nr 147 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva allmän jordbruksräkning. Departementschefen anförde beträffande denna fråga bl. a.:

'Då ny allmän fastighetstaxering skall äga rum år 1938 torde i enlighet med vad tidigare förutsatts ställning nu böra tagas till frågan om planläggningen av en allmän jordbruksräkning innevarande år. Det förslag, som i angivna avseende framlagts av statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen, överensstämmer till huvudsakliga delar med grunderna för 1932 års räkning. Ämbetsverken föreslå endast smärre ändringar, såsom i fråga om vissa lokala kontroll- och granskningsuppgifter samt deklarationsformulärens innehåll.

Någon anledning synes mig icke föreligga att frångå den av riksdagen förut godtagna planen, att allmänna jordbruksräkningar skola återupprepas vart femte år i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna, och jag har intet att erinra mot ämbetsverkens förslag om en sådan räkning innevarande år.

Vad angår de uppgifter, som skola infordras för jordbruksräkningen, torde slutlig ståndpunkt härtill böra tagas först i samband med fastställandet av formulären för den allmänna fastighetsdeklarationen.'

Jordbruksutskottet tillstyrkte och riksdagen biföll propositionen utan debatt.

Förordning om jordbruksräkning utfärdades den 21 juli 1937.

Deklarationsformulären fastställdes enligt kungörelse den 14 augusti 1937.

Genom beslut den 13 juli 1937 hade statsrådet och chefen för finansdepartementet remitterat förslag till deklarationsformulär till kammarrätten, lantbruksstyrelsen, överståthållareämbetet och samtliga länsstyrelser, Sveriges industriförbund, Svenska vattenkraftföreningen, Svenska elektricitetsverksföreningen, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Sveriges allmänna lantbrukssällskap samt Sveriges fastighetsägarförbund.

Utlåtande skulle avgivas och inkomma före den 1 augusti 1937.

Flertalet myndigheter hade intet eller föga att erinra mot de upprättade formulärförslagen.

Överståthållareämbetet yttrade bland annat:

'Å formulär till fastighetsdeklarationer böra tydligtvis, liksom överhuvud taget å formulär av hithörande art, två önskemål uppställas. För det första, att alla erforderliga upplysningar i görlig mån erhållas, så att ej taxeringsnämnderna allt för mycket belastas med infordrandet av kompletteringar,

och för det andra, att formulären ändock bliva för allmänheten lättbegrip-
liga och ej onödigt betungande i fråga om uppgifternas lämnande. Ur båda
nu anförda synpunkter lär uppenbarligen vara av synnerlig vikt, att blan-
ketterna anpassas efter förekommande olika slag av bebyggelse, och att så-
lunda en blankett, avsedd exempelvis för hyreshus i stad, icke belastas med
rubriker för uppgifter, som för sådana fastigheter icke skola lämnas; en blan-
kett med flera rubriker, av vilka några skola ifyllas allenast av den ene fastig-
hetsägaren och några allenast av den andre, vållar besvär och omgång för
allmänheten och framkallar i följd därav lätt irritation.

För huvudstadens vidkommande förefinnas tre klart avgränsade fastighets-
typer: hyreshusen huvudsakligen i den inre staden, egnahemsfastigheterna
i förorterna samt industrifastigheterna, belägna såväl i den egentliga staden
som i förorterna. Vad först angår egnahemsfastigheterna synes formulär b
1 i och för sig vara i huvudsak lämpad för det avsedda ändamålet. Dock
vill överståthållarämbetet framhålla, att uppgifterna för jordbruksräkning
torde i fråga om nu berörda egnahemsbostäder sakna egentlig betydelse och
endast vara ägnade att förvillra fastighetsägarna. Även om man skulle anse
erforderligt erhålla uppgift angående det fåtal fruktträd och dyligt, som
finnes å en egnahemstomt, lär vara uppenbart, att husdjur av i blanketten
angivna slag där regelmässigt saknas. Därest man emellertid ej anser dessa
uppgifter kunna helt utgå, vore enligt överståthållarämbetets mening för
översiktlighets vinnande synnerligen värdefullt, om formulär b 1 delades i
två, av vilka formulär det ena avsåge egnahemsfastigheter i städerna och
vårå uppgifterna för jordbruksräkning utelämnades.

Formulär b 2, som även avser annan fastighet än jordbruksfastighet, men
sådan fastighet, som ej uteslutande är bostadsfastighet för ägaren, är avsett
att nyttjas såväl för hyresfastigheter som för industrifastigheter. Ämbetet
har icke kunnat undgå den bestämda uppfattningen, att härigenom fastig-
hetsägarna komma att orsakas svårigheter vid blankettens ifyllande. Ämbe-
tet vill för sin del såsom ett önskemål av synnerlig vikt framhålla lämplig-
heten av att även formulär b 2 delas i två, det ena avsett för hyresfastigheter
och det andra för industrifastigheter. I ett formulär av sistangiven art tor-
de formulär d även kunna inarbetas, i vilken händelse antalet blanketter än-
dock icke skulle ökas.

Även här vill överståthållarämbetet ifrågasätta, huruvida beträffande hy-
resfastigheter och industrifastigheter uppgifter för jordbruksräkningen böra
ingå i huvudformuläret. I det, åtminstone för Stockholms vidkommande,
sällsynta antal fall, där en hyresfastighet eller industrifastighet är förenad
med jordbruk, synas därav påkallade uppgifter hellre böra lämnas å sär-
skild bilaga.

Länsstyrelsen i Uppsala län ansåg, att formulären voro mer detaljerade än
1933 och att en förenkling hade varit önskvärd, då de skattskyldiga utsättas
för svårighet att lämna alla de upplysningar som begäras.

Länsstyrelsen i Östergötland anförde bl. a.: 'Det torde kunna förutses,
att den mycket detaljerade uppställningen av särskilt formulär b 1 kommer
att försaka fastighetsägare å landsbygden en del bryderi och omak, och
lärer i många fall taxeringen på grund av nämndernas lokalkänedom kun-
na utföras med lika gott resultat utan de nya detaljuppgifterna som med
hjälp av desamma.'

Länsstyrelsen i Älvsborg uttalade bl. a.: 'Enligt länsstyrelsens mening bör
ett deklarationsformulär icke vara mera invecklat än att flertalet skatt-
skyldiga på egen hand böra kunna fullständigt och felfritt ifylla detsamma.

När så icke visar sig vara förhållandet, vilket länsstyrelsen befarar gälla nu ifrågasatta formulär, bör formuläret förenklas. Åtgärder i sådant avseende böra emellertid övervägas omedelbart efter den taxering, för vilken formuläret kommit till användning, och då erfarenheterna alltså äro färska. Då möjligheter till sådant övervägande i och för den nu stundande allmänna fastighetstaxeringen försuttits, kan länsstyrelsen endast giva uttryck åt den förhoppningen, att erfarenheterna från denna taxering måtte tillvaratagas i så god tid, att de kunna helt tillgodogöras vid den därpå följande taxeringen.'

Sveriges Industriförbund åberopade utförlig P. M. för omarbetning av formulären och anförde vidare bl. a.:

'Eftersom formulär b 2) skall användas såsom huvudblankett för fastigheter av så vitt skilda slag som industri- och bostadsfastigheter, har formuläret blivit synnerligen invecklat. I fråga om industrifastigheter, för vilka, som nyss anförts, minst en billaga måste lämnas, blir det mycket svårt att överblicka uppgifterna å de olika formulären. Industriförbundet kommer i det följande att närmare utveckla sina synpunkter på denna fråga.

Ifyllandet av blanketterna såsom dessa nu äro avfattade kommer att för de uppgiftspliktiga medföra ett mycket betydande arbete med stora risker för felaktigheter. Granskningsarbetet för taxeringsmyndigheterna kommer ävenledes att bliva betungande och mycket tidsödande, varjämte nämnda myndigheters anteckningar å ett flertal olika platser å formulären komma att medföra risk för fel vid taxeringen.

På grund av det anförda och då det är av vikt för såväl de skattskyldiga som myndigheterna, att deklaraionsformulären icke göras mera invecklade än som är nödvändigt för åstadkommande av en riktig taxering, får Industriförbundet hemställa, att de remitterade förslagen till deklaraionsformulär omarbetas. Vid en omarbetning av formulären finner Industriförbundet mycket vägande skäl tala för att ett *särskilt* formulär utarbetas för industrifastigheter.

Genom omarbetning av de ifrågavarande formulären enligt förenämnda förslag torde betydande fördelar ernås. Formulären skulle bliva dels enklare att ifylla, varigenom de uppgiftspliktigas arbete underlättades, dels mera översiktliga och lätta att granska för taxeringsmyndigheterna. Risker för fel från de skattskyldigas och myndigheternas sida skulle betydligt minskas.

Beträffande resultatet av den granskning av formulären, som inom Industriförbundet verkställdes men som med hänsyn till den synnerligen knappa remisstiden ingalunda kunnat bliva uttömmande, hänvisar Förbundet för övrigt till bifogad P. M. Redan av de i denna P. M. framställda erinringar lär framgå, att vissa punkter å formulären äro avfattade på ett oklart och för många deklaranter svårförståeligt sätt samt att punkterna i flera fall visa bristande överensstämmelse sinsemellan, vilket allt måste befaras föranleda risk för att deklaraionerna komma att ifylla formulären efter olika principer. Även med hänsyn härtill synes det Förbundet ofrånkomligt att, trots den korta tid som står till buds, ovan föreslagna grundliga omarbetning av formulären verkställas.

Beträffande anvisningarna för deklaraionsblanketternas ifyllande, vilka anvisningar återfinnas å sista sidan av formulären b 2) och c), utgöras dessa i regel av författningstexten enligt anvisningarna till respektive paragraf i kommunalskattelagen. Industriförbundet finner mycket önskvärt, att vid en omarbetning av nu föreliggande formulär — i likhet med vad som ägde rum vid omarbetningen av deklaraionsformulären till ledning vid inkomsttaxeringen — försök göres att omskriva anvisningarna för deklaraionsblanketternas ifyllande så, att dessa anvisningar bliva mer lättlästa och förståeliga för me-

nige man bland de uppgiftspliktiga. Detsamma gäller även beträffande formulärens text i övrigt.'

Sveriges Fastighetsägareförbund uttalade bl. a.: 'Den korta tid, som stått förbundet till buds för remissvarets utarbetande, har för förbundet omöjliggjort ett djupare inträngande i ämnet och ett noggrannare bearbetande av det material, som förbundet har till sitt förfogande. Att, såsom önskligt hade varit, avhålla ett styrelsesammanträde, har beklagligtvis icke låtit sig göra. Förbundet ser sig därför tyvärr nödsakat att i det följande begränsa sig till ett återgivande av en del synpunkter i frågan, vilka framförts från olika håll inom förbundet.'

Förbundet yttrade sig därefter om detaljer i formulär b 2 samt förklarade beträffande övriga formulär, att den knappt tilltagna remisstiden ej medgivit något yttrande i övrigt.

Såsom av ovanstående redogörelse framgår, fattades beslutet om deklara-tionsformulärens utsändande för yttrande först den 13 juli. Trots detta skulle utlåtandena emellertid vara inkomna före den 1 augusti. Det synes utskottet uteslutet, att så kort remisstid möjliggör en nöjaktig granskning av de upprättade formulärförslagen. De avgivna utlåtandena bekräfta även detta.

Av utlåtandena framgår vidare, att från olika håll uttalats erinringar i skilda avseenden mot de upprättade förslagen. Några ändringar i dessa synas emellertid det oaktat i stort sett icke ha vidtagits vid formulärens fastställande.

De framförda erinringarna gälla i huvudsak uppgifterna för jordbruks-räkningen. Nyttan av en allmän jordbruksräkning särskilt i tider sådana som nu rådande är naturligtvis obestridlig. Frågan är emellertid, hur långt man bör sträcka sig beträffande detaljuppgifter. Utskottet finner det angeläget, att sådana icke avfordras uppgiftslämnarna i större omfattning än som verkligen motiveras av det praktiska syfte, uppgifterna skola tjäna. Att det härutinnan brustit avsevärt i vad gäller nu ifrågavarande deklara-tionsblanketter, lär icke kunna förnekas. Att t. ex. av en villaägare i en träd-gårdsstad begära uppgift, huru många tjurar av viss ålder han har o. s. v. kan — såsom i vissa utlåtanden framhållits — knappast vara motiverat av något praktiskt behov lika litet som att ålägga samma villaägare att lämna specificerad uppgift icke blott beträffande olika fruktträd utan även beträffande allehanda bärbuskar i hans trädgård eller att avfordra honom en mångfald detaljuppgifter rörande eventuella planteringsland, vilka ju i de allra flesta fall äro synnerligen obetydliga till omfattning och vilkas användning ofta växlar år från år.

Utskottet måste även — i likhet med vad i åtskilliga utlåtanden framhållits — finna, att de upprättade deklara-tionsblanketterna brustit i fråga om enkelhet och lättfattlighet. Utskottet finner anledning särskilt understryka önskvärdheten av att blanketter av den art det här gäller icke göras mera invecklade än som är nödvändigt — så att gemene man på egen hand kan utan alltför stora svårigheter lämna vederbörliga uppgifter.

De brister, som sålunda i olika avseenden måste anses ha kännetecknat här

ifrågavarande deklarationsformulär, hade med all sannolikhet kunnat åtminstone delvis förebyggas, därest remisstiden tillmätts så att det över huvud taget varit möjligt att underkasta de olika förslagen ingående prövning.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

IX.

(Protokoll över ecklesiastikärenden.)

1) av herrar *Lindskog*, som med instämmande av herrar *Lindmark*, *Bergman*, *Öman* och *Arneberg* anförde följande:

»Under granskningsåret 1937 förekomma i protokollen över ecklesiastikärenden 7 beslut i sådana ärenden, som gälla utgifter för representation eller äro av därmed besläktad art, dels vid besök av utländska gäster, dels vid ecklesiastikministerns besök i utlandet. De summor, som det här gäller, äro följande: 1) kr. 2,753:09, 2) kr. 969:20, 3) kr. 468:82, 4) kr. 2,150:—, 5) 518:40, 6) kr. 1,249:48, 7) kr. 448:10. Summa kr. 8,557:09.

Att representationsutgifter vid alldeles speciella tillfällen (t. ex. vid en kongress l. d.) påföras ecklesiastikdepartementets utgiftsstat, behöver ej i och för sig giva anledning till klander. Men det synes uppenbart, att varje representation, där utgifter påföras statsverket, bör ske med måttfullhet och varsamhet. Vid en undersökning av den praxis, som förut rått såväl inom ecklesiastikdepartementet som övriga departement, har det visat sig, att utgifter för dylika ändamål varit mycket sällsynta och att därvid representationen — såsom rentav betonats i ett konseljbeslut av år 1930 — skett under enkla former. I detta avseende ha tydligen på senare tid inom ecklesiastikdepartementet visats tendenser till en helt ny praxis.

Ett besök av en främmande minister på 5 dagar har sålunda åsamkat statsverket kostnader för ej mindre än kr. 3,722:29. Vid detta tillfälle gick räkningen för en middag för 33 personer till kr. 1,362:35.

Ifrågasättas kan vidare, huruvida vid resor, som företagas med svenska statens järnvägar, då restaurangvagn medföljer, man ej vid den representation, som därvid officiellt utövas, bör åtnöjas med den förtäring, som restaurangvagnen har att bjuda. Det förefaller sålunda knappast vara nödigt eller lämpligt, när man vid ett sådant tillfälle låter en medförd låda med sprit och vin debiteras statsverket.

Den resa, som ecklesiastikministern i sällskap med en tjänsteman från ecklesiastikdepartementet företog till Paris den 9—15 juni 1937, för att där på inbjudan hålla en föreläsning ävensom för överläggning med franska myndigheter rörande de kulturella förbindelserna mellan Sverige och Frank-

rike', har dragit en kostnad för statsverket av kr. 2,150: —. I dessa kostnader ingå dagtraktamenten med 65 kr. under 7 dagar eller för vardera 455 kr. Det är härvidlag att märka, att enligt en av finansministern den 15 febr. 1937 dagtecknad promemoria fastställts ett högsta traktamente för resa i Frankrike av 41 kr. En genomgång av protokollen över utrikesdepartementsärenden visar, att utrikesministern vid sina resor i Frankrike fått sig tillerkänt ett traktamente av 40 kr. I ett särskilt 'meddelande angående traktamentsersättning vid tjänsteresor inom Frankrike' heter det:

'På förekommen anledning har inom finansdepartementet verkställts förnyad beräkning av kostnaderna för uppehåll i Frankrike under hänsynstagande till de senaste förändringarna av den franska valutans notering och av den franska prisnivån. Vad som härvid framkommit har icke givit anledning till ändring av de i promemorian den 15 februari 1937 angående reseersättningar vid resor i vissa främmande länder givna anvisningarna rörande beräkning av traktamentsersättning vid tjänsteresor i ovannämnda land. Detta meddelas härmed vederbörande myndigheter för kännedom.. Stockholm i finansdepartementet den 6 augusti 1937.

Ernst Wigforss.'

Det förefaller under sådana omständigheter anmärkningsvärt, att ecklesiastikministern låtit tillerkänna sig ersättning med 65 kr. per dag. Det borde vara angeläget, att de föreskrifter, som en regering utfärdar att lända till efterrättelse för andra, iakttagas även av regeringens egna medlemmar.

Slutligen må även följande anmärkas. När utskottet i samband med läsningen av statsrådsprotokollen rekvirerade handlingarna till här berörda 7 ärenden, återkom den till departementet översända förteckningen med anteckning rörande samtliga dessa 7 ärenden, att några handlingar ej funnos. Det var först efter förnyad framställning (i skrivelse den 22 febr. 1938), som åtskilliga handlingar till ärendena överlämnades. Ingen av dessa är diarieförd eller försedd med inkomststämpel.

*

Under föregående regeringar ha de olika departementscheferna i regel be-
kostat representationsutgifterna — i motsvarighet till vad andra statens tjänstemän även på de högsta posterna, såsom landshövdingar och generaldirektörer, fått göra — av den lön, som för dem är av staten anvisad och vid vars fastställande avseende säkerligen även fästats vid deras representativa skyldigheter. Att utrikesministern erhållit särskilt anslag för representation, torde i detta hänseende giva en fingervisning. Som redan ovan uttalats, torde man visserligen ej böra ha något att invända däremot, att vid något särskilt tillfälle representation må kunna bestridas av statsmedel. Men det är av vikt, att en praxis ej utbildar sig, där utgifterna för representationen överskrida måttet för vad som kan anses nödigt och lämpligt.

Vad som här förekommit, synes vara av den anmärkningsvärda beskaffenhet, att konstitutionsutskottet bort därom besluta anmärkning mot vederbörande statsråd enligt § 107 regeringsformen.»

2) av herr *Gustaf Adolf Björkman*, som anförde:

»Vid granskning av statsrådsprotokollen för 1937 med särskilt rekvirerade handlingar har uppmärksammats, att vid representation, för vilken kostnaden bestritts av statsmedel, i vissa fall utgiften varit avsevärd och att representationen förvisso bort kunna ske med större varsamhet. Den representation, som — utöver den som med hänsyn till de av staten för statsråden anvisade löner kan anses åvila dessa — oundgängligen och, där så ske kan, efter på förhand skedd prövning befinnes böra bestridas med statsmedel, bör äga rum i möjligast enkla form, anpassande sig efter de fordringar, som kunna ställas å ett demokratiskt land som Sverige. Enär så icke varit förhållandet vid åtskilliga tillfällen, då representation med anlitanande av statsmedel förekommit, har jag ansett, att utskottet härom bort besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen.»

X.

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 25 februari 1938.)

av herr *Bergman*, som med instämmande av herrar *Björkman*, *Lindmark*, *Karl Bodin*, *Lindskog*, *Arneberg* och *Mosesson* anförde:

»Till en vid h. allm. läroverket å Södermalm ledig adjunksbefattning i modersmålet och historia hade 14 sökande anmält sig: 1 fil. doktor, 5 fil. licentiater och 8 fil. magistrar. En av de sistnämnda återtog sin ansökan.

Bland de 13 kvarstående sökandena fann läroverkets rektor, att fil. doktor K. A. Larm vore den mest förtjänte. Kungl. skolöverstyrelsen kom enhälligt till samma resultat och föreslog till utnämning dr Larm. Närmast ställdes adjunkten vid Göteborgs västra realskola A. B. K. Ljung.

Till allmän förväning utnämndes emellertid den 25 sistl. februari till denna ordinarie läraretjänst vid ett provårsläroverk — där det gäller ej blott vanlig undervisning av ungdomen utan även pedagogisk utbildning av blivande lektorer och adjunkter — den av de många sökande, som var mest i avsaknad av lärareerfarenhet. Den utnämnde, fil. lic. E. C. A. Nilsson, kunde icke ens åberopa det för kompetens föreskrivna minimum av tjänstgöring, som är 4 terminer: han hade endast genom en av kungl. skolöverstyrelsen medgiven dispens från detta kompetensvillkor kunnat få sin ansökan upptagen. Han hade kort före ansökningstidens utgång just hunnit avsluta sitt eget provår och för sin synnerligen korta tjänstgöring vid växlande skolor (Malmö realskola 2 terminer, Malmö högre allmänna läroverk en bråkdel av en termin, Malmö högre folkskola några veckor, Varbergs realskola 1 termin) hade han helt naturligt icke uppnått högsta tjänstgöringsbetyget. En-

ligt samtliga tre befordringsgrunderna måste han anses ha varit underlägsen flera eller färre av sina medsökande.

Följande befordringsgrunder angivas i läroverksstadgan:

- a) skicklighet och nit i ungdomens undervisning och handledning;
- b) genom vitsord, erhållna i avlagda examina och prov, samt genom utgivna skrifter ådagalagda lärdomsförtjänster, särskilt i de ämnen, som höra till tjänsten;
- c) längden av föregående väl vitsordad tjänstgöring.

Beträffande lärare vid provårsläroverk skall särskilt avseende fästas vid sådana förtjänster, som ådagalägga sökandes lämplighet som lärare vid lärarutbildningsanstalt.

Enligt *första* befordringsgrunden var Nilsson genom sitt lägre tjänstgöringsbetyg underlägsen de flesta av sina medsökande. Hans provårsbetyg var mycket vackert men dock icke jämförligt med den medsökande Ninnie Magnussons, vilken hade högsta betyget (A) i fallenhet för lärarkallet, medan den utnämnde i likhet med de flesta övriga på denna punkt hade vitsordet AB. Han hade det vackra betyget a i allmän undervisningsskicklighet men det hade även fyra andra sökande.

Enligt *första* befordringsgrunden ställdes han av rektor i tredje rummet, medan han av skolöverstyrelsen ställdes utanför varje förslagsrum, enär han i likhet med två andra sökande icke hade högsta tjänstgöringsbetyg.

Enligt *andra* befordringsgrunden ställdes han av rektor likaledes i tredje rummet, medan han av kungl. skolöverstyrelsen icke underkastades någon jämförelse på denna punkt, då han redan enligt *första* och sedermera enligt *tredje* befordringsgrunden icke ansågs kunna ifrågakomma. Emellertid kan man ur ansökningshandlingarna lätt bilda sig ett omdöme om hans ställning enligt denna befordringsgrund. Det visar sig då, att han såsom endast licentiat först och främst var underlägsen den av de medsökande, som innehade filosofiedoktorsgraden. Men även två av de medsökande licentiaterna voro i lärdomsförtjänst honom överlägsna. Fil. lic. Peterzén hade i sin fil. magisterexamen betygen A, A, a (i resp. nordiska språk, historia och litteraturhistoria) mot lic. Nilssons A, AB, A i samma ämnen och samma examen; i fil. licentiatexamen hade båda samma vitsord (A) i sina resp. ämnen. Skillnaden i betyg är, som synes, obetydlig men därtill kommer också vetenskapligt författarskap på Peterzéns creditsida. Vad fil. lic. B. Tarschys beträffar, hade han i sin magisterexamen AB, A, A (i resp. nordiska språk, historia och litteraturhistoria) samt betyget A (i litteraturhistoria) i sin licentiatexamen, vilka betyg alltså voro likvärdiga med lic. Nilssons, men därtill kommer, att Tarschys kunde åberopa ett omfattande vetenskapligt författarskap, vilket ej hade sin motsvarighet hos lic. Nilsson, som alltså, vad beträffar lärdomsförtjänster (*andra* befordringsgrunden), var underlägsen Tarschys.

Enligt *tredje* befordringsgrunden konstatera både rektor och kungl. skolöverstyrelsen adjunkten Ljungs överlägsenhet över alla de sökande, i det han hade över 33 terminer att åberopa. Därefter kommer fil. mag. Persson med över 28 terminer samt dr Larm med över 14 o. s. v. Det konstateras vidare,

att lic. Nilsson med $3\frac{2}{3}$ terminer hade den kortaste tjänstgöringstiden bland samtliga sökande.

Det framgår av denna översikt, att den utnämnde icke enligt någon enda av de tre befordringsgrunderna varit överlägsen sina medsökande men däremot i flera avseenden underlägsen andra sökande, som borde haft företräde framför honom.

Hittills har saken skärskådats ur de synpunkter som enligt lag böra gälla vid lärares befordran inom läroverken i allmänhet. Men därtill kommer, att läroverksstadgan beträffande tjänsters besättande vid provårsläroverken föreskriver, att särskilt avseende skall fästas vid sökandes lämplighet såsom lärare just vid en lärarutbildningsanstalt. Det är uppenbart att bland de förutsättningar, som äro av vikt för lärare vid en sådan anstalt, en av de viktigaste måste vara en tillräcklig lärareerfarenhet. Att då, med förbigående av dem, som äga sådan erfarenhet, utväljes just den yngste extraordinarie läraren, som icke ens hunnit tjänstgöra den korta tid, som normalt erfordras för formell kompetens, och vars bristande erfarenhet även framgick av hans i jämförelse med flertalet medsökande lägre tjänstgöringsbetyg, det måste väcka icke blott rättmätig harm hos de förbigångna utan även den största förvåning inom hela den kår de sökande tillhöra. Man frågar sig ovillkorligen efter någon förklaring på ett så överraskande befordringssätt.

Den utnämnde åberopade i sina slutpåminnelser att han just börjat fungera som handledare för lärarkandidater vid det läroverk där han hade att tjänstgöra som extraordinarie. Sådant kan givetvis bli nödvändigt vid ett stort provårsläroverk, där de ordinarie krafterna ej räcka till, men det är intet skäl att åberopa för befordran till ordinarie utbildare av lärarkandidater, då erfarnare krafter stå till buds.

Den utnämnde har i sina besvär över kungl. skolöverstyrelsens förslag uppenbarligen misstolkat ett uttalande av föredraganden i skolöverstyrelsen. När det i detta uttalande heter, att 'då det gäller en tjänst vid ett provårsläroverk, — — — man synes böra anse tjänstetidens längd vara av mera underordnad vikt i jämförelse med övriga meriter', så är detta tydligen sagt för att motivera varför föredraganden icke ansåg sig böra i främsta rummet föreslå adjunkten Ljung med dennes ej mindre än 33 terminers tjänstetid utan i stället föreslog fil. doktor Larm på grund av dennes övriga meriter, ehuru han endast hade 14 terminers tjänstgöring. I detta fall förelåg dock verklig och tillräcklig lärareerfarenhet. Att kungl. skolöverstyrelsens föredragande ansåg en så kort tjänstetid som den av Kungl. Maj:t utnämndes vara otillräcklig framgår med full evidens av samma föredragandes yttrande om tre andra av de sökande, om vilka det säges, att de trots sina vackra meriter böra stå tillbaka på grund av sin korta tjänstgöringstid. Var och en av dessa tre hade dock längre tjänstgöringstid än den utnämnde.

Vilka särskilda meriter utom de anförda, som här skärskådats under jämförelse med andra sökandes, har den utnämnde då haft? Det undandraget

sig offentligt bedömande. Förutom de åberopade akademiska och pedagogiska vitsorden åberopar han visserligen även ett intyg av hans excellens statsministern, att han under 3 månader vikarierat för statsministerns privatsekreterare och fullgjort detta uppdrag till intygsgivarens stora tillfredsställelse. Men denna tjänstgöring lär icke kunna räknas till de särskilda bevis på lämplighet just för tjänstgöring vid ett provårsläroverk, om vilka läroverksstadgan talar.

Nu inträffade det att den föreslagne dr Larm i samma konselj utnämndes till en adjunktur vid ett annat läroverk, där han därigenom undanträngde en för denna post av kungl. skolöverstyrelsen föreslagen sökande med lång tjänstetid och hög meritering (fil. doktor med docentbetyg och ett synnerligen omfattande och förtjänstfullt vetenskapligt författarskap).

Om det alltså på detta sätt sörjts för dr Larm, så uppstår frågan, varför icke den, som näst efter honom enligt såväl rektor som skolöverstyrelsen befanns mest meriterad, blev utnämnd till innehavare av tjänsten vid Södermalmsläroverket. Om därpå svaras att denne, adjunkten Ljung, var transportsökande och borde — trots sina 33 terminers tjänstetid och övriga meriter — stå tillbaka för en obefordrad, så är först och främst att märka, att detta förfarande, om än under nuvarande regim med förkärlek praktiserat, knappast torde äga stöd i grundlagen. Vidare är att märka att det i detta fall icke var fråga om vanlig transport till en med den förut innehavda likställd tjänst utan att det nu gällde en befordran från en vanlig adjunktur till en bättre avlönad sådan vid ett provårsläroverk. Men för det andra: antag att förfarandet skulle låta förena sig med grundlagens föreskrift om förtjänst och skicklighet som enda befordringsgrund, så uppstår slutligen den frågan: varför förbigingos även de obefordrade som enligt vad förut påvisats voro den utnämnde överlägsna?

Ett talande vittnesbörd om den allmänna kritik denna utnämning utlöst inom en av de säkerligen mest lojala och stillsamma tjänstemannakårer, som finnas i vårt land, utgör det under rubriken 'Ett märkligt befordringsärende' av kårens officiella organ 'Tidning för Sveriges läroverk' gjorda uttalande, ur vilket ett utdrag här bifogas (se bilaga till reservationen X sid. 74).

Det har flera gånger under de senaste åren funnits anledning till oro över en irriterande oberäknelighet i avseende på lärarutnämningar vid de allmänna läroverken. Vad som nu inträffat och här påtalats har utlöst den länge tysta kritiken, vars allvarliga uttryck förtjänar att beaktas.

Vi hava ansett utnämningen i fråga böra föranleda anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen statsrådet Engberg.»

b) Yrkanden om omförmäländen.

XI.

av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottet bort under C såsom punkt 3 göra följande omförmälän:

»3. Den under punkt C 2 i utskottets memorial här ovan berörda § 2 av instruktionen för t. f. regering utvisar, att de ärenden som jämte utrikesärenden förbehållits Konungen själv i statsråd utanför huvudstaden väsentligen utgöras av dels utnämningar, dels sådana ärenden, som i RF § 8 angivits såsom 'mål av synnerlig vikt och omfattning', vilka ej få avgöras i s. k. liten konselj, där allenast 4 statsråd äro tillstädes. Klart är emellertid att, när konselj hålles å annan ort än Stockholm, icke flere än högst 8 statsråd kunna vara tillstädes, då 4 alltid tillhöra t. f. regeringen; flere än 5 eller 6 statsråd torde dock under senare tid icke hava deltagit i dessa s. k. sommarkonseljer, varemot i åtskilliga fall antalet därvid närvarande gått ned till minimum (4). Utskottet har funnit, såsom av nedanstående tabell också framgår, att under år 1937 detta minimiantal icke överskridits vid någon av sagda sommarkonseljer, ett förhållande som tidigare endast torde ha förekommit en gång (1935).

Tabellen visar följande:

Konseljer	1933	1934	1935	1936	1937
Fulltaliga	12	15	23	17	11
11 närvarande	11	17	9	18	21
10 »	10	8	8	9	5
9 »	3	3	2	4	6
8 »	4	2	1	3	—
7 »	3	1	1	—	2
6 »	2	2 ¹	1	1 ²	2
5 »	1 ²	—	—	2 ²	1
4 »	1 ²	1 ²	3 ²	2 ²	4 ²
	47	49	48	56	52

En översikt över antal deltagande statsråd i konseljer under granskningsåret 1937 lämnas i bilaga till detta memorial.

I § 8 regeringsformen stadgas följande:

'Ej må Konungen fatta något beslut i mål, hvaröfver statsrådet höras bör, därest icke minst tre af statsråden, utom vederbörande föredragande, tillstädes äro. Statsrådets samtliga ledamöter, där de icke laga förfall äga, skola öfvervara alla mål af synnerlig vikt och omfattning, som, efter dem förut meddelade föredragningslistor, i statsrådet förekomma och rikets allmänna styrelse röra. Sådana äro: *frågor och förslag om nya allmänna författnings vidtagande; om upphäfvande och förändring af de förut gällande; om nya allmänna inrättningar uti särskilda styrelsens grenar, med flere af dylik beskaffenhet.*'

Ovan berörda instruktion för t. f. regering, sådan den fastställts av Kungl. Maj:t senast 1937, lyder i § 2 på följande sätt:

§ 2.

Regeringen upptager och avgör alla de mål, vilka enligt regeringsformen, lag och författningar böra Kungl. Maj:t uti Dess statsråd föredragas, var-

¹ Därav en konselj utom Stockholm.

² Konseljer utom Stockholm.

ifrån dock jämte mål, som *angå rikets förhållande till främmande makter*, undantagas:

a) befordringar till ämbeten och tjänster; regeringen likväl obetaget att vid inträffande ledighet eller förfall förordna någon att sysslan förestå, då sådant nödigt finnes;

b) frågor om *nya allmänna författningars utfärdande, om allmän förklaring, upphävande eller förändring av de nu gällande och om nya allmänna inrättningar i styrelsens särskilda grenar*; samt

c) alla de ämnen, om vilka §§ 13, 35, 37 och 49 regeringsformen handla.

Sedd mot bakgrunden av utskottets tidigare gjorda erinringar angående dessa förhållanden (1930, 1931, 1937) visar ovan intagna tabell, att i trots härav utvecklingen ej blott beträffande s. k. sommarkonseljer, ifråga om antalet närvarande statsråd, gått ned till grundlagens minimum, även där detta grundlagsenligt ej bort få ske, utan också att över huvud antalet fulltaliga konseljer minskats så att av 52 konseljer under 1937 allenast 11 varit fulltaliga. Utskottet förbiser härvid icke, att sjukdomsfall och fullgörande av andra uppdrag, t. ex. i Genève, kunnat medverka till detta resultat, men utskottet har också funnit, att det stundom otillräckliga antalet statsråd i sommarkonseljerna till ej väsentlig del synes ha berott av beviljad ledighet. Dylig ledighet kan emellertid icke, även om den betecknas som semester — vartill statsråden icke hava någon grundlagsstadgad eller eljest författningens enlig rätt — upphäva statsrådets skyldighet att, vid behov, låta sig inkallas till deltagande i såväl konselj som t. f. regering. Att man ansett sådant inkallande obehörligt och att deltagandet i de vanliga konseljerna påfallande minskats synes utskottet tyda därpå, att grundlagens bestämmelser om antalet närvarande statsråd i viktigare fall möjligen erfordra en viss revision, då utskottet måste anse uteslutet att dessa bestämmelser allenast genom en ensidig regeringspraxis skulle få i tillämpningen sättas ur kraft. Utskottet har dock icke ansett sig böra för närvarande taga initiativ till en sådan revision, vilken synes utskottet helst böra av Kungl. Maj:t föreslås, men utskottet har, om än efter viss tvekan huruvida ej något ytterligare års erfarenhet möjligen bort avvaktas, funnit förhållandet böra för riksdagen

omförmälas.»

XII.

(Protokoll över försvarsärenden.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Karl Bodin* och *Arne Mark*, ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Vid granskningen av statsrådsprotokollen har utskottet uppmärksammat nedan omförmälda förhållande, som utskottet utan att i anledning därav hava beslutat någon anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot någon ledamot av statsrådet ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom.

Inledningsvis vill utskottet därvid erinra om och hänvisa till den anmärkning, som konstitutionsutskottet gjorde mot statsrådet Vennerström i 1936 års decharge Memorial rörande viss flygplansanskaffning.

Av en skrivelse till Konungen den 1 juni 1937 från flygförvaltningen har utskottet funnit, att upprepade förhandlingar förts mellan flygförvaltningen och vederbörande utländska firma i syfte att få effektuerad den avtalade, i 1936 års dechargeanmärkning omhandlade flygplansleveransen men att detta dittills icke lyckats och att det för firman i fråga numera vore omöjligt att uppfylla det gamla kontraktets bestämmelser. Genom beslut den 11 juni 1937 har Kungl. Maj:t därför på hemställan av flygförvaltningen godkänt en mellan flygförvaltningen och vederbörande utländska firma träffad preliminär överenskommelse, innebärande, att det gamla kontraktet skulle hävas och att flygförvaltningen skulle erhålla ett i stället för tidigare avtalade två flygplan — dock av annan konstruktion, än tidigare kontrakterats — samt att viss extra ersättning därutöver skulle av flygförvaltningen utbetalas till firman.

Utskottet finner den sålunda träffade uppgörelsen ur svensk synpunkt mindre tillfredsställande. Då emellertid av handlingarna i ärendet att döma de svenska myndigheterna vid ärendets avgörande den 11 juni 1937 torde ha ansett sig försatta i visst tvångsläge, synes det utskottet icke böra riktas någon anmärkning mot den nuvarande chefen för försvarsdepartementet.

Med hänsyn till frågans betydelse och tidigare påtalande inför riksdagen har utskottet dock, då ärendet i fråga nu synes vara i sin helhet slutbehandlat från Kungl. Maj:ts sida, ansett sig böra vad sålunda anförts för riksdagen

omförmåla.»

Bilaga 1 till reservationen V.

Förteckning å *statliga* beredskapsarbeten.

Dag för beslut	A r b e t s f ö r e t a g	Totalkostnad kronor	Anvisat summa kronor
1937			
16/7	1) Väganläggning Marstrand—Tjuvkil, Göteborgs och Bohus län	1,237,000	1,175,150
	2) Vissa arbeten vid Bohus fästningsruin, Göteborgs och Bohus län	49,000	49,000
	3) Fiskehamnsanläggning vid Styrsö-Tången, Göteborgs och Bohus län	118,000	106,200
	4) Brygga i Stora Tjörnekalvs hamn, Göteborgs och Bohus län	40,000	36,000
	5) Småbåtshamn vid Björkö, Göteborgs och Bohus län	53,000	47,700
	6) Lastbrygga vid Sannäs, Göteborgs och Bohus län	59,250	53,300
	7) Ytterligare arbeten vid Gustafsviks torrdocka, Högsjö s:n, Västernorrlands län	40,000	40,000
	8) Ytterligare kostnad för vissa arbeten vid landsfiskalsbostället i Karesuando, Norrbottens län	720	720
	9) Ändrings- och tillbyggnadsarbeten vid den stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor tillhöriga försöksgården i Pålkem	81,000	81,000
23/7	10) Förbättring av statens fiskehamn i Stenshamn, Blekinge län	69,500	69,500
	11) Förbättring av statens fiskehamn i Hanö, Blekinge län	79,000	79,000
	12) Fiskehamnsanläggning i Mollösund, Göteborgs och Bohus län	280,000	252,000
	13) Fortsatt utbyggnad av fiskehamn vid Donsö, Göteborgs och Bohus län	76,300	76,300
30/7	14) Fiske- och motorbåtshamn vid Gottskär, Hallands län	112,200	100,900
	15) Hamn för mindre båtar i Lysekil	555,000	499,500
	16) Ombyggnad av bron över Strömsån i Strömstad	55,760	27,800
	17) Bro över Lysekilsbanan vid Bua höjd, Göteborgs och Bohus län	106,000	95,400
	18) Bro över Ängermanälven vid Sandö jämte tillfartsvägar, Västernorrlands län	3,416,000	3,245,200
	19) Ombyggnad av bro över Utansjön, Västernorrlands län	65,000	58,500
	20) Vägbro över statens järnvägar vid Utansjö, Västernorrlands län	40,000	36,000
	21) Bro över Tunbybäcken, Västernorrlands län	64,300	51,400
	22) Bro över Ängermanälven vid Eds kyrka, Västernorrlands län	295,700	236,500

Dag för beslut	A r b e t s f ö r e t a g	Totalkostnad kronor	Anvisat summa kronor
1937	23) Ombyggnad av bro över Husumån, Västernorrlands län	120,000	108,000
	24) Bro över Bryngesån, Västernorrlands län	56,800	51,100
24/9	25) Nytt yttertak å byggnaden nr 2 i Landskrona fästning	77,500	77,500
30/9	26) Omläggning och förbättring av den s. k. kustlandsvägen mellan Högom och Bergeforsen, Västernorrlands län	1,061,400	955,200
5/11	27) Anläggningsarbeten vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker, Västernorrlands län	57,850	57,850
12/11	28) Iståndsättning och konservering av Gudmundrå kyrkoruin, Västernorrlands län	6,000	6,000
19/11	29) Ytterligare kostnad för växthus å länsresidens-tomten i Umeå	800	800
26/11	30) Bro över Nordre älv, Göteborgs och Bohus län ..	360,300	334,100
10/12	31) Ytterligare kostnad för uppmuddring av Karlskrona östra farled, Blekinge län	12,000	12,000
	32) Omläggning av vägen Dingle—Gravarne mellan Brygge och Evja, Göteborgs och Bohus län	240,000	204,000
	33) Omläggning av vägen från Uddevalla stads gräns vid Kuröd till Älvsborgs läns gräns vid Risån, Göteborgs och Bohus län	702,000	596,700
	34) Fiskehamn vid Stenvik, Västernorrlands län	75,000	67,500
	35) Småbåtshamn vid Kängsön, Norrbottens län ...	99,630	89,600

Bilaga 2 till reservationen V.

Förteckning å kommunala beredskapsarbeten.

Dag för beslut	A r b e t s f ö r e t a g	Totalkostnad kronor	Beviljat statsbidrag kronor
1937			
² / ₇	1) Restaurering av Brastads kyrka, Göteborgs och Bohus län	53,000	47,700
	2) Omändringsarbeten vid samrealskolan i Söderhamn	75,000	37,500
¹⁶ / ₇	3) Elektriskt ledningsnät i Lyse s:n, Göteborgs och Bohus län	65,000	39,000
	4) Reparation av Torsåkers och Dals prästgårdar, Västernorrlands län	55,090	44,070
	5) Uthusbyggnad vid skolan i Runeåberg, Helgums s:n, Västernorrlands län	2,580	1,290
	6) Begravningskapell m. m., Byske s:n, Västerbottens län	35,330	26,500
	7) Skolbyggnader i Vitån, Jämtön och Prästholm, Råneå s:n, Norrbottens län	162,250	146,030
²³ / ₇	8) Restaurering av Indals kyrka, Västernorrlands län	63,965	51,170
³¹ / ₇	9) Restaurering av Näsing kyrka, Göteborgs och Bohus län	46,000	41,400
¹⁷ / ₉	10) Lek- och idrottsplats i Skärhamns mun.-samhälle, Göteborgs och Bohus län	123,000	75,850
²⁴ / ₉	11) Ekonomibygnad vid kommunalhuset, Långsele s:n, Västernorrlands län	17,500	12,250
³⁰ / ₉	12) Väg från kustlandsvägen genom Färsta och Filland till vägen Tunadal—Alderholmens färjställe, Västernorrlands län	75,800	60,600
	13) Väg från Kyrkbacken i Timrå till Bandsjövägen i Horsilje, Västernorrlands län	91,600	73,200
⁸ / ₁₀	14) Ekonomibygnader å Kville prästgård, Göteborgs och Bohus län	43,000	32,250
	15) Kapell å Sydkoster, Tjärnö s:n, Göteborgs och Bohus län	85,130	63,850
	16) Tillbyggnad av kommunalhuset, Sköns s:n, Västernorrlands län	128,500	102,800
¹⁵ / ₁₀	17) Vaganläggning i Hjalmedal, Brastads s:n, Göteborgs och Bohus län	15,145	13,630
²⁹ / ₁₀	18) Gasmaskfabrik, Brastads s:n, Göteborgs och Bohus län	450,000	360,000
	19) Planering av skoltomt i Båtskärsnäs, Nederkalix s:n, Norrbottens län	20,000	18,000
⁵ / ₁₁	20) Diverse arbeten vid eckl. boställen i Näsing och Lommelands s:nar, Göteborgs och Bohus län	107,350	96,620

Dag för beslut	A r b e t s f ö r e t a g	Totalkostnad kronor	Beviljat statsbidrag kronor
1937	21) Avloppsledningar i Tidaholm	46,550	23,280
	22) Spårömläggning vid Filland, Sköns s:n, Väster- norrlands län	80,000	72,000
	23) Värmeanläggning m. m. för verkstadsskolan å Strömbacka och länslasarettet i Piteå	356,500	249,550
12/11	24) Vattenledningsanläggning i Marstrand	220,000	198,000
	25) Avloppsledningsanläggning, Grundsunds s:n, Gö- teborgs och Bohus län	44,200	33,150
12/11	26) Omläggning av Göteborgsvägen i Uddevalla	548,500	493,600
	27) Väg Fjällbacka—Sälvik, Kville s:n, Göteborgs och Bohus län	35,000	33,200
	28) Väg Hälle—Hällesmörk, Lommelands s:n, Göte- borgs och Bohus län	210,000	199,500
	29) Vatten- och avloppsledningsanläggning, Hässjö s:n, Västerorrlands län	398,000	298,500
	30) Dränering kring kyrkan m. m., Sköns socken, Västerorrlands län	18,665	16,800
19/11	31) Ytterligare arbeten å Bro kyrka, Göteborgs och Bohus län	10,580	7,940
	32) Ekonomibyggnader å eckl. boställena Ingalsersöd och Stale, Skee s:n, Göteborgs och Bohus län	13,180	9,890
	33) Diverse arbeten å eckl. boställena Skee prästgård och Övre Eigst, Skee s:n, Göteborgs och Bohus län	84,285	75,860
	34) Ytterligare arbeten å Tuna kyrka, Västerorrlands län	13,830	11,060
	35) Vatten- och avloppsledningsanläggning (etapp II), Njurunda s:n, Västerorrlands län	303,000	196,950
10/12	36) Väg till Axtveten, Bro s:n, Göteborgs och Bohus län	19,620	16,680
	37) Omläggning av vatten- och avloppsledningar i Söderhamn	289,000	144,500
17/12	38) Vatten- och avloppsledningsanläggning, Tuna s:n, Västerorrlands län	227,000	181,600
	39) Utvidgning av Timrå kyrkogård, Västerorrlands län	60,980	30,490
	40) Utfartsväg från Timrå kyrka, Västerorrlands län	20,000	16,000

Bilaga till reservationen VI.

De blandade valkretsarna vid 1934 års landstingsmannaval.

1) Södra Møre domsaga	39,571
Nybro stad	(därav 4,504)
2) Oxie och Skytts domsaga	31,086
Skanör }	1,084
Falsterbo }	
3) Inlands domsaga	27,303
Kungälv	(därav 3,085)
Marstrand	1,583
4) Sotenäs härad	13,627
en del av Stångenäs härad	
Lysekil	5,632
5) Norrvikens domsaga	28,224
Strömstad	3,113
6) Redvägs härad	9,550
Ulricehamn	4,562
7) Jösse domsaga	35,381)
Arvika	(därav 8,398)

Tillkomna blandade kretsar ^{28/1} 1938.

1) Östra och Västra Hisings härader	14,374
Inlands domsaga	27,303
Kungälv	(därav 3,085)
2) Orusts och Tjörns domsaga	24,800
Marstrand	1,583
3) Östersysslets domsaga	33,828
Filipstad	4,682
4) Grimstens, Sundbo och Edsbergs härader	27,920
Askersund	2,240
5) Grythytte, Hällefors, Nora och Hjulsjö härader	18,031
Nora	2,735
6) Lindes domsaga	31,478
Linde	3,752
7) Vissa socknar av Luggude härad	16,123
Höganäs	6,884

Uppgift å städer med mindre än 15,000 invånare i de landstingsområden, där blandade valkretsar ingå.

Kalmar läns södra.

Nybro (förenad med Södra Møre domsaga)	4,504
Oskarshamn } förenade {	8,612
Borgholm }	2,125

Malmöhus län.

Höganäs (förenad med åtskilliga socknar av Luggude härad)	6,884
Eslöv	5,955
Ystad	11,143
Trälleborg	13,812
Skanör med Falsterbo (förenad med Oxie och Skytts domsaga)	1,084

Göteborgs och Bohus län.

Kungälv (förenad med Ö. och V. Hisings härader och Inlands domsaga)	3,085
Marstrand (förenad med Orusts och Tjörns domsaga)	1,583
Lysekil (förenad med Stångenäs härad, utom Bro, och Sotenäs härad ..	5,632
Strömstad (förenad med Norrvikens domsaga)	3,113

Älvsborgs län.

Vänersborg (egen valkrets)	9,102
Alingsås } förenade {	9,676
Åmål }	6,850
Ulricehamn (förenad med Redvägs härad)	4,562

Värmlands län.

Kristinehamn (egen valkrets)	13,177
Filipstad (förenad med Östersysslets domsaga)	4,682
Arvika (förenad med Jösse domsaga)	8,398

Örebro län.

Askersund (förenad med Grimstens, Sundbo och Edsbergs härader)	2,240
Nora (förenad med Grythytte, Hällefors och Hjulsjö)	2,735
Lindesberg (förenad med Lindes domsaga)	5,752

Städer i Hallands län.

Halmstad	(26,394)
Laholm	2,697
Falkenberg	6,586
Varberg	9,760
Kungsbacka	2,324

Bilaga till reservationen X.

Ur artikeln »Ett märkligt befordringsärende»

(Tidning för Sveriges läroverk nr 6 1938).

Sedan först de mest meriterade sökandes meriter i detalj anförts, heter det:

»Det strider mot hävdvunnen och rättfärdig princip att låta en om också välmeriterad sökande, som ännu icke har i lag föreskriven tjänstgöring bakom sig, ej heller fulla tjänstgöringsvitsord, slå ut konkurrenser med mer än tillfredsställande kvalifikationer. Om man bortser från fil. doktor Larm, som likväl drog en hög vinst i detta utnänningslotteri, kan man på det starkaste hävda den ståndpunkten, att adjunkten Ljung hort före licentiaten Nilsson komma i fråga till tjänsten. Visserligen äger han icke den senares akademiska meriter, men med sitt vackra provår och sina många terminer i skolans tjänst borde han ha ställts framför en ung man utan lagstadgad minimi-tjänstetid och högsta tjänstgöringsbetyg.

Om en jämförelse anställs mellan licentiaterna Nilsson och Peterzén, så framgår det av den lämnade redogörelsen, att de äro jämställda enligt första befordringsgrunden — om det finns någon skillnad mellan dem, så är den ytterst härfin — medan Peterzén efter andra och tredje befordringsgrunden måste ställas främst. Om valet står mellan en sökande, som på ett utmärkt sätt fyller uppställda kompetenskrav, och en annan sökande, som enligt de båda sista befordringsgrunderna är den förre underlägsen, saknar högsta betyget i undervisningskicklighet i utfärdat tjänstgöringsbetyg och föreskrivet antal terminer för befordran till ordinarie tjänst, måste man med förvåning fråga sig, varför i ett sådant fall den förre, d. v. s. licentiaten Peterzén, fått träda tillbaka för den senare, licentiaten Nilsson. Här ges utan gensägelse plats för besvärande misstankar, som ecklesiastikministern borde ha varit angelägen att inte utsätta sig för. Ovällden hade krävt, att licentiat Peterzén fått före licentiat Nilsson komma i fråga till den sökta adjunkturen.

Om licentiat Nilson ägt tillräckligt antal tjänstgöringsterminer och högsta tjänstgöringsbetyg i undervisningskicklighet, kunde han ha ställts vid sidan av eller kanske före lic. Tarschys, av de nakna betygen att döma. Med hänsyn till det författarskap, som lic. Tarschys utövat, och den i allo oklanderliga formella kompetens, som han äger, synes också han i detta fall ha haft rätt till placering före den utnämnde.

Fil. doktor Arthur Nordén har fallit offer för ett förfaringsätt vid förslags uppsättande, som kräver en rättelse. Efter att ha erhållit första förslagsrummet till en av de tre adjunktstjänsterna vid h. a. läroverket i Bromma har han ej tagits upp till jämförelse med dem, som jämte honom sökt de bägge andra. Försiktigheten fordrar, att en sökande icke avföres från ett andra eller tredje förslag och det av bekvämlighetsskäl, om han också på ett redan avgivet förslag skulle figurera på första rummet. Ur utnämningssynpunkt äro tiderna synbarligen osäkra — redan med tidigare fall för ögonen kan man våga detta påstående — och därför böra förslagen upprättas så, att tillfälligheternas spel inte blir irreparabelt. Vad som nu har inträffat, är synnerligen beklagligt. Manipulationerna i samband med tjänsten vid h. a. läroverket å Södermalm ha medfört, att tredje mans rätt blivit trädd för nära.

Den granskning, som behandlingen av detta utnänningsärende blivit underkastad, måste ge till resultat, att förvåningen och förtrytelsen inom lärarkretsar äro berättigade. Någoting har hänt, som är misskrediterande för demokratisk regim och K. M:ts regering.»

Bilaga till reservationen XI.

Översikt över antal deltagande statsråd i konseljer under gransknings-
året ^{10/1} 1937—^{9/1} 1938.

Dag	Antal närv.	Anm.	Dag	Antal närv.	Anm.
15 jan. 1937	11		16 juli	t.f. regering	
19 jan.	11		21 juli	4	4 tjänstlediga
22 jan.	10		23 juli	t.f. regering	
29 jan.	11	1 sjukledig	30 juli	»	
5 febr.	9		5 augusti	»	
12 febr.	11		13 augusti	»	
19 febr.	11		14 augusti	4	6 tjänstlediga
22 febr.	11		20 augusti	t.f. regering	
26 febr.	12		23 augusti	4	3 tjänstlediga
5 mars	12		27 augusti	t.f. regering	
12 mars	t.f. regering		3 september	»	
13 mars	12		10 september	»	
16 mars	10		11 september	4	
19 mars	10		17 september	t.f. regering	
2 april	12		22 september	6	2 i Genève
9 april	11		24 september	9	
16 april	12		30 september	11	1 i Genève
23 april	11		8 oktober	9	
30 april I	11		15 oktober	10	
» II	11		22 oktober	10	
7 maj	11		29 oktober	11	
10 maj I	12		5 november	12	
10 maj II	12		12 november	t.f. regering	
13 maj	11		17 november	7	
21 maj	12		19 november	12	
28 maj	11		26 november	11	
4 juni	11		3 december	11	
11 juni	9		10 december	11	
18 juni	7		17 december	11	1 sjukledig
25 juni	5		23 december	11	
30 juni	6		30 december	9	
2 juli	t.f. regering		4 januari 1938	11	
9 juli	»				

Anm. 2 statsråd tjänstlediga 28 dagar (semester), 10 d:o 42 dagar.